

הישיבה המאתיים-ועשרים-ושבע של הכנסת התשיעית

יום שלישי, ג' סיון תשל"ט (29 מאי 1979)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

זה היום על שולחן הכנסת החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), תשל"ט-1979 (לפי סעיף 10(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948).

היו"ר מ. ל. מרון: אני מתכבד לפתוח את הישיבה. נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורר: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הוגש

ב. שאלות ותשובות

כפרו והאוסר עליו לעזוב את תחומיו ללא רשות בכתב מהמפקד האמור. יצויין שמר אחמד עלי קדמני קשור בעבודה שמחוץ לתחומי הכפר והיא מקור פר-נסתו. נוסף לריתוקו לכפר בחוקף הצו הוא נתון גם לחקירות ולהטרדות חוזרות ונשנות.

אבקש להשיב לי:

1. מה הן הסיבות למתן הצו ולהארכתו?
2. מה הם המניעים לחקירות ולהטרדות הרבות?
3. האם מוכן כבוד השר לפעול למען הפסקת החקירות וההטרדות ולביטול הצו נגד מר אחמד עלי קדמני?

פנן שר הבטחון מ. צפורי:

1-2. הסיבות הן בטחוניות.

3. אינני רואה נימוק לביטול הצו שתקפו הוא עד 1 ביולי 1979.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): מדוע עיכב כבוד השר את התשובה קרוב לחמישה חודשים? השאלתה הוגשה בהתחלת ינואר 1979.

פנן שר הבטחון מ. צפורי:

אין לי תשובה. אני צריך לבדוק זאת במשרד. לא נראה לי שצריכה להיות איזו סיבה אבל אבדוק זאת ואגיד לך. אגב, לא שמתי לב לתאריך. כעת ראיתי שהשאלתה הוגשה ב-3 בינואר.

2748. פעילות אנשי חב"ד במחנות צה"ל

חברת-הכנסת ש. אלטני שאלה את שר הבטחון ביום ד' בטבת תשל"ט (3 בינואר 1979):

בכל מחנות צה"ל נעשית פעילות הסברה והטפה ופעילות מסוגים חברתיים אחרים על-ידי שליחיו של

היו"ר מ. ל. מרון:

אנו עוברים לשמיעת תשובות לשאלות. אני מזמין את סגן שר הבטחון להשיב על חמש שאלות.

2585. נוהלי הכניסה והיציאה למחנות צה"ל ומידת החקירה עליהם

חברת-הכנסת מ. קצב שאל את שר הבטחון ביום כ' בכסלו תשל"ט (20 בדצמבר 1978):

בעתון "הארץ" מיום 3 בדצמבר 1978 התפרסמה ידיעה שלפיה יש במרכז הארץ בסיס צבאי פתוח ופרוץ שנכנסים אליו בחפשות, ללא כל ביקורת ובלי "שאיש מתעניין בנכנסים וביוצאים. ידוע לי כי בב"סי צה"ל נוספים אין מקפידים על ההוראות הנוגעות לעניין זה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי:

1. האם בדק משרד הבטחון את נכונות המידע הנ"ל והאם הוסקו המסקנות המתאימות?

2. אילו אמצעים נוקט משרד הבטחון כדי להבטיח ביקורת ממשית על הנכנסים למחנות צה"ל?

פנן שר הבטחון מ. צפורי:

1. גידור המחנה הספציפי הסתיים.

2. השמירה והביקורת נעשות כיום בהתאם לפקודת צה"ל.

2733. יחס שלטונות הבטחון אל תושב מגידל שמש

חברת-הכנסת ת. מוכי שאל את שר הבטחון ביום ד' בטבת תשל"ט (3 בינואר 1979):

מר אחמד עלי קדמני, תושב הכפר מגידל שמש שברמת הגולן, קיבל כתאריך 2 ביולי 1978 ממפקד האזור צו הגבלה המחייב אותו לגור בתחומי של

בראיון לראדיו שנתן אלוף פיקוד הצפון הוא אמר כי "אפשר שאם ניווכח שירדן פתחה את שטחה למעבר מחבלים תתבצע פעולה כלשהי בתחום המדיני. יתברר אחר כך" כי זה המצב, ירדן לא תינקח, ממש כמו לבנון".

בלי להתייחס לתוכן הדברים אבקש להשיב לי :

1. האם הוסמך אלוף הפיקוד למסור הצהרה מדינית רבת חשיבות ומשמעות זו ?
2. אם כן, מי הסמיכו לכך ?

3. אם לא, האם הצבא הוא הקובע אם וכיצד תפעל מדינת ישראל כנגד מדינה ערבית זו או זו או שאחריות זו מוטלת על הממשלה ?

4. אם הממשלה היא הקובעת את המדיניות, האם יורה השר לקציני צה"ל בכלל, ולאחרי כן בפרט, להימנע ממחנות הצהרות מדיניות והאם יורה להם בצורה חד-משמעית שלא לחרוג מסמכותם ומתפקידם ?

תשובת סגן שר הכטחון מ. צפורי :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. התשובה שלילית.

4. עשיתי זאת.

3653. נסיבות שיחרורם של 76 המחבלים

חברי הכנסת ק. כהנא שאל את שר הכטחון ביום כ"ד באייר תשל"ט (21 במאי 1979):

בקשר לשיחרור 76 המחבלים יורשה לי לשאול :

א. האם לא היה שיחרור מחבלים זה מוכתב על-ידי רצון לעשות מחווה לממשלת מצרים בקשר למשא-ומתן אתה על השלום ?

ב. אם התשובה היא שלילית יורשה לי לשאול : מדוע עטפה הממשלה בסודיות את כל פרטי הפעולה הזאת ואפילו לא פירסמה את שמות המחבלים המשוחררים ?

ג. האם הותנו בקשר לשיחרור זה אי אלה תנאים עם המשוחררים, העומדים מאחריהם או המתווכחים במשא-ומתן על השיחרור או האם הובטחו מצדם אי אלה הבטחות ?

תשובת סגן שר הכטחון מ. צפורי :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א.ג. הנושא נדון במליאת הכנסת ביום 9 במאי 1979. לא אוכל להוסיף למה שאמרתי בדיון הנזכר.

הרבי מלובביץ', אנשי חב"ד. בבה"ד 12 חוייבו הטיי רונות וחניכות קורס קצינים בפקודה להאזין להטפות של שליחי הרבי ולהשתתף בפולחנים דתיים ובהשבעות ובלחשים של שליחי הרב. סגן שר הכטחון השיב לי, לאחר שחילת ערקה — בהשפעת אנשי חב"ד — מהצבא בטענה שחזרה בתשובה, "כי פעילות חב"ד חשובה ביותר ומועילה ביותר לצה"ל".

הואיל ובפעילותם יש הטפה פוליטית דתית המנוגדת לחוקת הצבא רצוני לשאול :

א. האם אין לצה"ל קציני תרבות ויחידות הווי ? אם אין, מדוע ?

ב. האם אין לצבא מוטיבאציה מספקת כדי להקנות לחיילים מסירות ונאמנות לתפקיד ולמדינה ויש צורך בהשבעות, קמעות (לירה מאת הרבי), ברכות, לחשים וטקסי פולחן וכן הטפה לסיפוח שטחים ולתנחלות בכל שטח ארץ-ישראל תוך התעלמות מהפלשתינאים וממדיניות הממשלה, לשם העלאת המוראל של הצבא ?

ג. מה היא האסמכתה לשלילת חופשת סוף שבוע והטלת חובה על חניכות בקורס קצינות בלילות סוף שבוע בבתיהן של משפחות דתיות ?

ד. מתי ועל-ידי מי ניתנה ההוראה שחילת צה"ל חייבות לשתף פעולה בפקודה לנהל טקסים דתיים עם שליחי של הרבי מלובביץ' ?

תשובת סגן שר הכטחון מ. צפורי :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה א : בהחלט כן.

לשאלה ב : לחיילי צה"ל יש מוטיבאציה רבה כלפי השירות ומטרות העם והמדינה. מוטיבאציה זו היא פונקציה של עבודת המפקדים ועבודת החינוך בתוך צה"ל.

לשאלה ג : אין בכך שלילת חופשת סוף שבוע. לפי הפקודה יוצאת חילת לחופשת סוף שבוע אחת לשבועיים ופקודה זו מקיימת במלואה (למעט כוננוי יות).

לשאלה ד : פעילות חב"ד נהוגה ומאושרת ביחידות צה"ל, ובכלל זה הפעילות בבה"ד 12.

3612. סמכותו של קצין בצה"ל להשמיע הצהרות מדיניות

חברי הכנסת ש. טולידאנו שאל את שר הכטחון ביום י"ב באייר תשל"ט (7 במאי 1979):

ג. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו

דחו של משרד החוץ מאז יוני 1977 התרכזה פעילותו במסגרת פעולות הממשלה, ובמיוחד בזו של ראש הממשלה, בשני מישורים עיקריים : האחד הקשור למשא-ומתן לשלום מאז ראשיתו, לרבות היחסים עם ממשל ארצות-הברית וכמובן עם מצרים ; והאחר, מעי-

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : סקירת שר החוץ על פעולות משרדו ודיון. רשות הדיבור לשר החוץ.

שר-החוץ מ. דיין :

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, בשתי שנות עבו-

עידת שרי החוץ של ארצות-הברית, מצרים וישראל שנערכה בטירת לידס ביולי 1978.

לאחר ועידה זו ובעקבות סירובה של מצרים להמשיך בשיחות ליוזם הנשיא קארטר ועידת פיסגה בקמפ-דייוויד, זו נערכה בספטמבר 1978. בראשה עמדו נשיא ארצות-הברית, ראש ממשלת ישראל ונשיא מצרים, ובסיומה נחתמו שני הסכמי מסגרת: האחד מהם התווה מסגרת להסדר שלום במזרח התיכון, המבוסס סתם על משא-ומתן עם כל הצדדים הנוגעים בדבר לרבות הקביעה של שלבי הדינאמיקה בנושא הערבים הפלשתינאים תושבי יהודה ושומרון וחבל עזה וב-עניינים אחרים; וההסכם הנלווה קבע משא-ומתן לחתימת חוזה השלום בין ישראל למצרים תוך שלושה חודשים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השוני העיקרי שהסכימו לו שני הצדדים בקמפ-דייוויד לעומת עמדותיהם הקודמות היה בכך שהמצרים מצרים נסוגו מהתכנית שהגישו ב-3 ביולי 1978, ערב ועידת לידס, שבה דרשו בין השאר נסיגה ישראלית מלאה מיהודה ושומרון, ובכלל זה מירושלים ומעזה, הורדת הישובים ביהודה ושומרון והעברת השטחים לאחריות מנהלית של ירדן ומצרים לתקופת המעבר והבטחת הגדרה עצמית לפלשתינאים בסוף תקופת המעבר. ואילו ישראל מצדה הביעה נכונות להביא להכרעת הכנסת את החזרה לגבול 1967 בסיני, לרבות הורדת הישובים בחבל ארץ זה.

על יסוד הסכמי קמפ-דייוויד התנהל בחודשי אוקטובר-נובמבר משא-ומתן ב"בלייר-האוס", בדרג שרי חוץ ובטחון, לעריכת חוזה שלום בין ישראל למצרים. הקשיים שנתגלו מנעו את חתימת החוזה באותה עת ונדרשו מאמצים נוספים, לרבות ביקור של מזכיר המדינה ואנס באור, ועידה שנייה בקמפ-דייוויד בדרג של שרי חוץ בפברואר 1979, ביקור ראש ממשלת ישראל בארצות-הברית ולבסוף בואו של הנשיא קארטר במאוס 1979 למצרים ולישראל כדי להגיע לכך. ואכן פעילות שיא זה של נשיא ארצות-הברית נשאה פרי והושג הסכם בנושאים שנותרו שונים במחלוקת. לקראת חתימת הסכם השלום עם מצרים ניהלה ישראל באותה עת משא-ומתן עם ארצות-הברית רית על מיוכר הבנה ביניהן בקשר לנושאים הביטחוניים ליים הכרוכים בהבטחת בטחונה של ישראל במצב החדש.

ב-26 במאוס 1979 נחתם חוזה השלום עם מצרים עלידי הנשיא סאדאת וראש-המשלה בגין בהשחת פות הנשיא קארטר, ובאותו יום נחתם עלידי שר החוץ הישראלי ומזכיר המדינה האמריקני מיוכר דה-בנה עם ארצות-הברית שהוא ההסכם המפורט והמחייב ביותר שנחתם אי פעם בין ישראל לארצות-הברית. כן נחתם מיוכר הבנה בנושא הנפט, שקבע 15 שנות ערבות אמריקנית לאספקת נפט לישראל במקרה של העדר מקורות אחרים לרכישתו. כתבי האישור של החוזה הוחלפו בשלהי אפריל ובכך תם החלק הרשמי של חתימת הסכם השלום בין מצרים וישראל על נספחיו השונים ועל חלקה של ארצות-הברית בו. כל המסמכים הללו הונחו על שולחן הכנסת ופורסמו ברבים.

רכת יחסי החוץ של ישראל בתחומים השונים הא-הרים.

נושא תהליך השלום נידון בכנסת במשך השנתיים שחלפו פעמים רבות ולכן אין מקום לחזור ולעסוק בו עתה בפרוטרוט. יתר על כן, מבחינת האחריות המרכזית לניהולו שייך נושא זה למשרד ראש הממשלה הואיל והאחראי והקובע בו הוא ראש הממשלה; כן עוסקים בו גם שר הבטחון ומערכת הבטחון. ולכן במסגרת סקירתי על פעולות משרד החוץ אומר בעניין זה הערות מספר בלבד אשר מטרתן היא רק להצביע על המסגרת הכרונולוגית והעקרונית של ההתפתחות בנושא זה.

סמוך לאחר כינונה של הממשלה החלו מגעים אינטנסיביים בנושא השלום שראשיתם בשיחות עם ממשל ארצות-הברית עלידי ראש הממשלה והמשכם במגעים עם מצרים. לפי יוזמת ראש הממשלה לאחר ביקורו הראשון בבית הלבן ביולי 1977 יצא שר החוץ בספטמבר 1977 לשיחות בארצות-הברית עם ראשי ה-ממשלה. בסיומן הושג ב-5 באוקטובר 1977, במשא-ומתן עם נשיא ארצות-הברית, "נייר עבודה" מוסכם בין ארצות-הברית לבין ישראל בקשר למסגרת לכי-נוסה של ועידת ז'נבה.

במקביל נוצרו באותה עת מגעים ישירים עם מצרים ובנובמבר 1977 בא הנשיא סאדאת לירושלים. לאחר מכן נוסחה תכנית השלום של ישראל בקשר למצרים וכן התכנית לשלטון עצמי ביהודה ושומרון וחבל עזה. עיקר התכנית ביחס למצרים הוצגה למצרים במגע ישיר ובכתב וכפי שנמסר באותה עת באורח מוסמך ראש המצרים כבסיס נאות למשא-ומתן. במפגש איסמעיליה שנערך לאחר מכן הוצגה התכנית עלידי ראש הממשלה לפני נשיא מצרים ובעקבות זאת נקבעו הוועדות המדינית והצבאית למשא-ומתן. הוועדה המדינית בראשות שרי החוץ נתכנסה בינואר 1978 בירושלים אך כזכור נפסקה פעילותה לאחר שני ימי דינאמיקה בלבד.

אחד המאפיינים המרכזיים של המשא-ומתן בכל התקופה היה מעורבותה הגוברת של ארצות-הברית שהיתה לשותף מלא במשא-ומתן. ממשל ארצות-הברית, בהשתתפותו הפעילה של הנשיא קארטר ובמאמץ מיוחד ומתמיד של מזכיר המדינה ואנס, השקיע מאמץ ומרץ רב כדי לקרב את עמדות ישראל ומצרים ולהביא לחתימה על חוזה השלום.

הנושא המרכזי בתקופה הראשונה למשא-ומתן מאז איסמעיליה בדצמבר 1977 ועד אפריל 1978 היה ה-סיון להגיע להצהרת עקרונות מוסכמת על שני הצדדים. הסעיף המרכזי השנוי במחלוקת בקשר להצהרה זו היה זה הקשור בנושא הערבים הפלשתינאים, של-גביו היה ניגוד קטבי בין עמדות הצדדים. המצרים טבעו מתן זכות הגדרה עצמית לפלשתינאים, שפי-רושה בעיני ישראל היה מדינה פלשתינאית שבה רואה ישראל סיכון חמור ביותר לקיומה.

באפריל נערכו שיחות בין שר החוץ לבין המזכיר ואנס בווינגטון על יסוד גישה של בדיקת נושאי המחלוקת לגופם. במגמה זו התנהלו גם השיחות בווי-

השונים אסתפק, ברשותך אדוני היושב-ראש, בניסוח חים קצרים וכלליים, בידיעה שדיונים מפורטים נערכים מדי פעם בנושאים אלה בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

אשר לקאנאדה, יחסינו עם ממשלת קאנאדה היו ידידותיים במשך כל השנים ובאו לידי ביטוי גם במישור הבין-לאומי. שר החוץ הקאנאדי ביקר בישראל וראש ממשלת ישראל מר בגין ביקר ביקור רשמי בקאנאדה. אנו מקווים כי הממשלה החדשה בקאנאדה תתמיד במדיניותה זו ואף תפעל להידוק היחסים עמנו.

מדינות אירופה, בגלל קירבתן לישראל וכן בתוקף מעמדה המיוחד של הקהילה האירופית, היא השוק המשותף, מקיימות עם ישראל מערכת יחסים אינטימיים טכניקיים והדוקה. אחד הביטויים לכך היה בביקורים ההדדיים הרבים שנערכו במשך שתי שנות כהונתה של ממשלה זו במדינות אירופה השונות. ראש הממשלה ביקר ברומניה, בנורבגיה — עם קבלת פרס נובל — ופעמים בבריטניה. אני ביקרתי, לרוב היו אלה ביקורים רשמיים, בבלגיה — לרבות בשוק האירופי — בגרמניה, באיטליה, בבריטניה, בנורבגיה, בשבדיה, בפלנד, בדנמרק, בשווייץ, בצרפת וברומניה; בחודש יולי מתוכנן ביקור רשמי בהולנד. בחלק מן המדינות הללו אף נערכו יותר מביקור אחד. בישראל ביקור שרי החוץ של גרמניה, בריטניה, איטליה ובלגיה ואנו מצפים לביקור הקאנצלר הגרמני מר שמידט וראש ממשלת בריטניה הגברת תאצ'ר וכן שר החוץ הבריטי לורד קרינגסטון. חשיבותם של ביקורים אלה, מלבד הדיון המשותף בנושאים מדיניים ואחרים, היא ביצירת היכרות ומגע אישי עם מנהיגי המדינות השונות, היכרות המאפשרת הסברה יסודית של עמדותינו מובן מאלינו כי גם בעת הביקורים הרשמיים אנו מקיימים מפגשים עם הקהילות היהודיות שבארצות אלה. מלבד ביקורי ראש הממשלה נערכים בדרך קבע ביקורים פאראלמנטאריים הדדיים כגון אלה של יושב-ראש הכנסת, משלחות של חברי הכנסת ומשלחות מקבילות ממדינות אחרות.

יחסינו עם מדינות השוק המשותף יש בהם צדדים שונים. לאחר חתימת הסכם השלום בין ישראל למצרים פיססו התשע — כלומר מדינות הקהילה — הודעה שבה חזרו והביעו, כמו לאחר הסכם קמפ-דייוויד, את הערכתן למנהיגי המדינות הנוגעות בדבר אבל הוסיפו כי ההסכם הוא אמנם יישום נכון של עקרונות ההחלטה 242 בנוגע ליחסי מצרים וישראל אלא שנותרה עדיין דרך קשה עד לביצועה של ההחלטה "על כל חלקיה ובכל חזיונותיה". בהצהרתן זו הבליטו מדינות השוק את הצורך "לתרגם למציאות את זכותו של העם הפלשתינאי למולדת" ולשתף את נציגיו בפתרון כולל. במגעים עם מדינות הקהילה ועם שרי המדינות הביעה ישראל את אכזבתה מהירידה דעתן זו. אמרנו שאין היא מעודדת דיה את תהליך השלום. עם זאת עלינו לזכור כי הצהרה זו מייצגת במידה רבה את המכנה המשותף לכל חברות הקהילה ואילו בעמדת כל מדינה כשלעצמה יש הבדלים וניואנסים וחלק מן ההצהרות שהשמיעו כמות ממדינות אירופה היו מעודדות יותר.

בימים אלה מתחיל ביצועו של חוזה השלום. בחלק מן התחומים קבע החוזה הגשמה מיידית. כך, למשל, כבר החלו ספינות נושאות דגל ישראל לעבור בתעלת סואץ וכן עומדת מצרים בימים אלה, כפי שהתחייבה, לבטל את הסתייגויותיה המכוונות נגד ישראל שצירפה בשנים שעברו לאמנות בין-לאומיות בעת שחתמה עליהן. בתהליך הגשמת ההסכם הוחזרה בשבוע החולף העיירה אל-עריש לידי מצרים. בחודשים הבאים, במקביל לפינוי שטחי סיני על-ידי ישראל עד לקו ראס מוחמד-אל-עריש, ינוהלו מגעים עם מצרים לקביעת דרכי הגשמת הנורמאליזציה בין שתי המדינות. על תיאום החלק האזרחי של המגעים עם מצרים הופקד משרד החוץ.

כנסת נכבדה, יש להצטרף על כך שחלק ניכר מן המדינות הערביות, בראשות מדינות חזית הסירוב, מגלות התנגדות תקיפה לחוזה השלום ולהסכמי קמפ-דייוויד ותוקפות את ישראל ואת מצרים. אנו מקווים כי תופעה זו זמנית היא. אין תחליף למעמדה של מצרים בעולם הערבי והצעד הנכון שעשתה לסיום המלחמה ולמען שלום היה דבר בעתו. יש לקוות גם כי יד התבונה תגבר וכי אותן מדינות שמשרי קולים של הרגע ובחלק הקיצוניות נתנו יד לצעדים נגד מצרים יבינו את גודל ההישג ואת הצורך והאינטרס של כל אחת מהן להצטרף אל תהליך השלום עם ישראל.

לדעתי הגענו עתה לשעה קריטית בהגשמת חוזה השלום הואיל ועתה יש להפוך את המסמך הכתוב למציאות מדינית וכלכלית. לשם כך תהיה דרושה תנופה משולבת של מצרים, ישראל, ארצות-הברית ומדינות המערב המוכנות לתת יד לכך.

אבל בנוסף לכך ברצוני לומר, אדוני היושב-ראש, כמה דברים קצרים על יחסי ישראל-ארצות-הברית. יחסינו המיוחדים עם ארצות-הברית ידועים לבית. גם אם בשנתיים אלה התגלעו לעתים חילוקי דעות בינינו במהלכי המשא-ומתן לשלום, כגון בנושא ההתנחלויות, וייתכן כי עוד יהיו כאלה בנושאים שונים, הרי הפעולה המשותפת וההדוקה בעת המשא-ומתן להסכם השלום יצרה קירבה והידברות אינטימית אשר כמותה טרם בינינו לבין ארצות-הברית. ספק אם ביחסים בין עמים אחרים, ודאי ביחסים בין ארצות-הברית לישראל, שררה אי פעם מערכת הדוקה כל כך של שיתוף פעולה ומגעים קרובים ורצופים כפי שהיה במשך השנתיים האחרונות. זו באה לביטוי בביקורים ההדדיים של ראשי שתי המדינות ושרי החוץ שלהן, לרבות מפגש פיססה ממושך ואינטנסיבי ביותר כוועידת קמפ-דייוויד. בקשר לכך ברצוני לא רק להודות לנשיא ארצות-הברית, למזכיר המדינה ולעוזריהם על מאמציהם להביא לפתרון את הסיכסוך הערבי-הישראלי אלא גם להודיש באוני אורחי ישראל ויהודי העולם את החשיבות העליונה שיש לנו במערכת יחסים אלה עם ארצות-הברית לא רק כמפתח להסדר היחסים עם שכנינו אלא כראש וראשונה בתוקף ערכם הסגולי העצמאי, כלומר, ההבנה, הידידות והשיתוף שבין העם האמריקני לבינינו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשר ליחסי החוץ של ישראל עם המדינות האחרות בחלקי תבל

התעשייתית של הקהילה. כתוצאה מכך גוברת הסכנה של חוסר איזון מחמיר והולך ביחסי המסחר בינינו לבין הקהילה. במושב המועצה לשיתוף פעולה הדגשנו בפני בני שיחנו את הצורך בשינויים מרחיקי לכת בהסכם הקיים כדי להבטיח איזון מחדש של ההתחייבויות שקיבלו על עצמם שני הצדדים. ואכן הוחלט לפתוח בדושיח כדי להביא לתיקונים בהסכם אשר יתחשבו במציאות החדשה בקהילה האירופית ובים התיכון. בקשר לכך אציין כי יש בדעת נציבות השוק המשותף להקים נציגות-תושבת בישראל, ואנו נקדם זאת בברכה.

בשני פורומים במגזר האירופי סייע משרד החוץ לכנסת בקשרי החוץ שלה. ראשית, המפגש השנתי בין הכנסת לבין הפארלאמנט האירופי התקיים בדצמבר שעבר בירושלים. הפארלאמנט האירופי אימץ החלטה נגד האנטישמיות, והוועדה המדינית שלו בירכה על הסכם השלום וקראה למדינות הקהילה לתמוך בו ולהגביר את שיתוף הפעולה עם ישראל ומצרים ועם אותן מדינות האזור השואפות לתרום לכינון שלום כולל. באשר למועצת אירופה, זו אישרה בשנה החולפת שורה של החלטות הנוגעות לישראל ושישראל מזדהה עמן, ובהן דיווחשבון על הטרור והמלצה על הגברת המלחמה בו, דיווחשבון ששלל החלטת ההתיישנות על פשעי הנאצים, דיווחשבון בדבר יהודי ברית-המועצות והצהרה נגד רדיפת יהודי סוריה. ראוי להזכיר כאן בקשר ליחסינו עם גרמניה את בעיית ההתיישנות על פשעי הנאצים שבעניינה פנה ראש הממשלה לשר החוץ הגרמני גנשר, בזמן ביקורו בארץ. הכנסת קיבלה פה אחד את החלטתה בעניין זה ב־6 בנובמבר והחלטה הועברה על-ידינו לידעת כל הפארלאמנטים בעולם.

במזרח אירופה, למעט רומניה, לא נתגלתה עד כה נכונות לשפר את המדיניות כלפי ישראל. יחסינו הטובים עם רומניה, המשיכו להתפתח לתועלתן ההדדית של שתי המדינות, בעיקר בתחום הכלכלי והמסחרי. חילוקי הדעות המדיניים שבינינו נשאו כעבר פתרונם של הסיכסוך הישראלי-הערבי ביחסינו כעבר אולם הדבר לא הפריע לניחול דיאלוג מתמיד בין שתי הארצות בכל הדרגים, לרבות בביקורים רשמיים של ראש ממשלת ישראל ושל שר החוץ ברומניה ופגישות עם הנשיא צ'אושסקו. כן נמשך כסדרו פיתוח יחסיהן הבילאטליים של שתי המדינות. לדבריו נעשתה ברית-המועצות למרכז עולמי להפצת האנטישמיות במסווה של אנטי ציונות. הציונות והיהדות מצטיירות בתעמולה ככוחות שטניים השואפים להשתלט על העולם, ברוח "הפרוטוקולים של זקני ציון".

(חבר-הכנסת ת. טובי קורא קריאת-ביניים)

גם ביחסה של ברית-המועצות למיעוט היהודי שבתחומיה לא חל שיפור בכל הנוגע לשלילת זכויותיו בשטחי החינוך, התרבות והדת. עם זאת יש לציין כי לאחרונה גדל מספרם של היהודים שהותר להם לצאת מברית-המועצות ושבעה מאסירי ציון שוחררו מכלאם ועלו לישראל. תקוותנו כי השלטונות הסובייטיים ישחררו בקרוב את שאר אסירי ציון שעודם נמקים בבתי-כלא סובייטיים יאפשרו להם להתאחד

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני השר, אולי יסביר לנו מתי תופעל יד התבונה מצד ממשלת ישראל כלפי העם הפלשטינאי?

הו"ר מ. ל. מרון:

חבר-הכנסת פעיל, אני מבקש לא לנאום נאומי ביניים. לא ארשה זאת.

ישר-החוץ מ. דיין:

חבר-הכנסת פעיל, שנינו יושבים שנים רבות בכנסת ואני בטוח שאתה עוד תשב שנים רבות. הגיע כבר הזמן שתדע שאני אינני נוהג להשיב לקריאות ביניים. אני אקרא את דברי ואני מבקש ממך לא להפריע כי ממילא לא אשיב לקריאותיך.

הנושא השני הנידון עתה בינינו לבין התשע נוגע להרחבת מסגרת הקהילה על-ידי הצטרפותן העתידה של יוון, ספרד ופורטוגל. במישורים ובמגעים שונים פועל משרד החוץ במגמה להבטיח שעוד לפני הצטרפות מדינות אלה תובטח הגורמאליזציה ביחסיה של יוון עם ישראל שעד כה הם בדרג של נציגות דיפלומטית בלבד, וכן שיובטח כי ספרד שהיא המדינה האירופית היחידה שאין לה כל קשר עם ישראל תכונן יחסים דיפלומטיים אתנו. אני שמח לציין כי נתקלנו בהבנה לבקשתנו זו מצד כל מדינות הקהילה שהבטיחו את הבעת השקפתן באותנה ובמדריד. אולם, חברי הכנסת, לדאבוני אינני יכול להבטיח לבית בשלב זה כי אכן משאלתנו זו תתגשם בהקדם בשלמותה.

בתחום הכלכלי שביחסינו עם מדינות השוק המשותף רואה משרד החוץ אחת ממשימותינו החשובות. העמקת קשרים אלה הכרחית כדי להבטיח תנאים סבירים לקידום יצואנו למערב אירופה, שהוא הגוש המסחרי הגדול בעולם. תשע המדינות החברות בקהילה הן כבר היום השוק הגדול ביותר לתוצרתנו התעשייתית והחקלאית כאחד. הצטרפותן הצפויה של יוון, פורטוגל וספרד תגביר את חשיבות האזור לכלכלתנו אך גם תעמיד בפנינו בעיות חמורות שהתחלנו להתמודד איתן כבר עתה. ב־1 בנובמבר אשתקד נכנס לתקפו הסכם נוסף בין ישראל לשוק המשותף, המקנה לישראל את האפשרות העמקת שיתוף הפעולה בשטח התעשייתי, החקלאי, המדעי והכספי. הוא גם מספק במה לדושיח רציני בבעיות הכלכליות המתעוררות בינינו לבין המדינות החברות בשוק. על כן קיימנו עוד בסוף 1978, בהשתתפותי, את המושב הראשון של המועצה לשיתוף פעולה.

יש להדגיש שההסדרים הנכוחים בינינו לבין השוק הינם יכולים לספק אותנו במציאות של היום. כזכור, חתמה ישראל בשנת 1975 עם-הקהילה האירופית על הסכם להקמת סחר חופשי. ההסכם אמנם מקנה יתרונות ליצואנו התעשייתי אך ההקלות שעלה בידנו להשיג אז לגבי מוצרי החקלאות, ובכללם מוצרי תעשיית המזון, אינן משרות צרונ במיוחד נוכח ההתחרות עם הרחבת הקהילה האירופית על-ידי צירוף שלוש מדינות ים תיכוניות בעלות ייצור חקלאי גדול המתחרה במידה רבה בייצורנו. מאידך גיסא, התמורה שנתנה ישראל או היתה פתיחה חד-גתית של שערי השוק הישראלי בפני כל התוצרת

עם מדינות האיים באוקיינוס השקט, המהוות גוש מדינות ידידותיות באותו חלק של העולם.

כידוע נותקו היחסים עם ישראל על-ידי מדינות אפריקה בשלהי 1973. לישראל יש עתה קשרים דיפלומטיים עם שלוש מדינות באפריקה והן סוואזילנד, מאלאווי ולסוטו, ואינני מדבר כמובן על דרום אפריקה. היחסים אתן טובים ולאחרונה ביקר בארץ ראש ממשלתה של סוואזילנד, אחת מהן. עם חלק מהמדינות האפריקניות, למרות ניתוק היחסים הדיפלומטיים, מקיימים אנו קשרים כלכליים וכן שיתוף פעולה טכני ניכר. קיימת איפוא, חברי הכנסת, תשתית מסוימת של יחסים הדדיים. לדעתנו יהיה זה טבעי שבשעה שהולכים ונרקמים קשרי גומלין נורמאליים עם הגדולה שבמדינות הערביות-האפריקניות, מצרים, תחדשנה גם מדינות אפריקניות אחרות את קשריהן הדיפלומטיים עם ישראל. לאחרונה שמחנו על תמיכתן של מדינות אפריקניות לא מעטות באי השעייתנו מאירגון הברית העולמית.

כמדי שנה בשנה ניצלו הערבים את עצרות האו"ם להתקפות מרוכזות נגד ישראל ובעזרת הרוב האוטומאטי העומד לרשותם הם העבירו שורה ארוכה של החלטות נגד ישראל בנושאי הערבים הפלשתינאים, השטחים וזכויות האוכלוסיה בהם והמצב במזרח התיכון בכללו. נוסף לכך נתקבלה בעצרת החלטה נגד שיתוף פעולה צבאי וגרעיני עמנו, והיתה חזרה על החלטה הפוגעת של ועידת ז'נבה בקשר לגזענות. גם באירגונים הבינלאומיים ובסוכנויות המיוחדות של האו"ם הצטיינה התקופה הנזכרת בפעילות ענפה שברובה נכפתה עלינו על-ידי יוזמות אנטי ישראליות. בשנת 1977 ניסתה מזכירות אונסק"ו להביא לנורמליזציה ביחסי האירגון עם ישראל, בעקבות קבלתנו לאזור הייפוי של אונסק"ו על-ידי הוועידה הכללית שהתקיימה בסוף 1976. באווירה זאת אישרנו ביקור של משלחת מטעם מנכ"ל אונסק"ו לבדיקת מצב החינוך והתרבות בשטחים ונמשכו ביקוריו התקופתיים של נציג המנכ"ל לבדיקת החפירות הארכיאולוגיות בירושלים.

לפני כשנה הצלחנו, בעזרתן הפעילה של ארצות-הברית ומדינות המערב, למנוע את נסיונות הערבים, שנעשו בצורות שונות, להחזיר לאונסק"ו איזכור עקיף של החלטת עצרת האו"ם המגדירה את הציונות כצורה של גזענות. אולם נתקבלו ביזמה ערבית שתי החלטות גינוי נגדנו בקשר לחינוך בשטחים ובקשר לחפירות בירושלים. ממשלת ישראל נתנה את הסכמתה גם לביקורים של משלחתו נוספות, למשל משלחת מטעם אירגון העבודה הבינלאומי. ואכן זו הגישה דינאמית ביותר שסייע לנו בהכשלת המזימות הערביות נגדנו בעצרת העבודה הבינלאומית של יוני 1978. משלחת זו שבה השנה אלינו כדי לעקוב אחרי ביצוע המלצותיה מאשתקד.

עצרת אירגון הברית העולמית קיבלה בשנת 1977 החלטה חמורה שגינתה את ישראל על פגיעה, כביכול, במצב בריאותם של תושבי השטחים. משלחת המומחים שביקרה בשטחים ב-1978 מטעם האירגון הבלטיה בדיווחשבון שלה את ההיבטים המדיניים לעורמת הנתונים הבריאותיים. בעקבות זאת קיבלה העצרת ה-31 של האירגון החלטת גינוי נגדנו.

עמנו בישראל, ויאפשרו לכל יהודי הרוצה בכך לצאת מברית-המעצות ולעלות ארצה.

חברי הכנסת, בשנה האחרונה חלו, כידוע, תהפוכות מרחיקות לכת באיראן. בפברואר השנה פורסמה הודעתה של ממשלת איראן על ניתוק יחסים וגירוש ישראלים בעלי מעמד דיפלומאטי מארצה. לאחר מכן הוחלט כי שגרירות קאנאדה תייצג את עניינינו בטהראן וכי שגרירות שווייץ תייצג את ענייני איראן כאן. בינתיים נוקט המשרד האיראני בעמדה אנטי ישראלית. דאגה רבה עורר בישראל ובעם היהודי גורלם של היהודים אשר נשארו באיראן. הוצאתו להורג של המנהיג חביב אלקאניאן ו"ל חיזוקה דאגה זו. התגובה החריפה שהיתה ברחבי העולם להוצאה להורג מצביעה על כך שרבים שותפים לדאגתנו. אנו מקווים כי התופעה של משפטים כנגד יהודים בתואנה יהדותם וציוניותם תהיה מזכרת אפלה להיסטוריה ולא תישנה. יתר על כן, אנו מצפים ליום שבו יתחדשו יחסי הידידות בין איראן לישראל וההבנה והקירבה ששררו בין שני העמים יחזרו לתקנו.

מפת יחסינו הדיפלומטיים עם ארצות אמריקה הלאטיות והקאריביות צפופה ומעט מלאה. ישראל מייחסת חשיבות לקיומם של קשרים הדוקים ככל האפשר, מסיבות היסטוריות ואקטואליות כאחד, עם ארצות יבשת גדולה זו. ביטוי לכך ניתן בביקורים הרבים של שרים ואישים ממדינות היבשת הלאטינית אצלנו וביקורי אישים ישראלים בארצותיהם. חלק ניכר ממדינות היבשת הלאטינית העניקו תמיכה רבת ערך למדינת ישראל עם היווסדה והמשיכו לרחוש לה ידידות והבנה למאבקה. כולן מיוצגות בישראל ורובן, לשמחתנו, בירי שלים הבירה. כמיליון יהודים חיים ביבשת זו, רובם ברווחה כלכלית ובחופש ביטוי לאומי. גם במקומות שבהם מצויים מאבקים פנימיים קשים המכבידים חיי כל האוכלוסיה והמלווים אף תופעות מכאיבות של רגשות אנטי יהודיים קיימת בדרך כלל היכולת להקל ולסייע לנפגעים. ישראל קשובה לסבל היהודי באשר הוא ומצווה לסייע ככל שידה משגת. העובדה היסודית והחיונית היא, מכל מקום, כי אין ולו גם משטר אחד באמריקה הלאטינית המונע קיום קשרים הדוקים בין תפוצה זו לבין מדינת ישראל או הפוגע בחיי תרבות יהודיים ערים.

במזרח הרחוק מקיימת ישראל יחסים דיפלומטיים עם מספר ניכר של מדינות. עם מרבית המדינות הללו ישנה מערכת של קשרים כלכליים מסוגים שונים וכן נערכו או נערכות בחלקן הגדול פעולות של סיוע מקצועי שהקנו לישראל שם טוב. יחס של המדינות באזור לחווה השלום הישראלי-המצרי ברובן היה של ברכה להישג שבו תוך ראיתו כצעד ראשון להסכם שלום כולל. ביקור רשמי שלי, של שר החוץ, נערך בארבע מן המדינות: נפאל, בורמה, סינגפור ותאילנד בחודש האחרון, לאחר שנים רבות שבהן לא ביקר באסיה שר חוץ ישראלי. קבלת הפנים בכל מקום היתה ידידותית ולבבית.

יחסים ידידותיים מסורתיים יש לישראל עם אוסטרליה והם מתבטאים במישורים שונים. אנו מקפידים להמשך הידוקם בתחום המדיני והכלכלי וכמובן בקשר עם הקהילות היהודיות שבה. הוא הדין בקשרים

פתחות השתלמות בישראל. בשנתיים האחרונות קיימנו בארץ עשרות קורסים בחקלאות, בקואופרציה, בפי תוח קהילתי ובענייני עבודה ורפואה, בהשתתפות כאל- פיים משתלמים ממדינות מתפתחות. כן קיימנו עשרות קורסים באותם התחומים במדינות המתפתחות עצמן, שבהם השתתפו מאות משתלמים. פעולות אלה נע- שו, כמובן, בשיתוף פעולה מלא עם המשרדים ה- נוגעים בדבר ובראש וראשונה עם משרד החקלאות.

חברי הכנסת, רצוני לומר משפטים ספורים בנושא ההסברה. משרד החוץ מופקד על הסברת בעיות המ- דינה בחוץ-לארץ, וחלק עיקרי מעבודתו של נציגויות ישראל במדינות השונות מוקדש לכך. נושא זה נידון בהרחבה הן במליאת הכנסת והן בוועדת החוץ וה- בטחון, ואינני רואה טעם לחזור ולדון בו עכשיו. אומר רק כי אף שהמשרד ונציגיו עושים כמיטב יכולתם בתחום זה אין אנו שבעי רצון מהמצב הנו- כחי ואנו מחפשים ונמשיך לחפש דרכים לשיפור הסי- ברתנו ולהגברת ההבנה למצבנו ולמדיניותנו בארצות השונות, ובמיוחד בקרב הקהילות היהודיות שבתפוצה.

בתקופה הנסקרת התמקדה עבודת המרכז למחקר מדיני של המשרד שהוקם ב-1975 בהתפתחויות שחלו במכלול היחסים הישראליים-הערביים ואשר במרכזן היה תהליך השלום עם מצרים. המידע שבידי המרכז מבוסס בעיקרו על חומר המגיע ממקורות שונים של קהיליית המודיעין, גלויים וחסויים, וכן על דיווחיהן של נצי- גויות ישראל בחוץ-לארץ. המידע, ההדרכה והערכות המצב של המרכז העניקו חומר רקע לנציגויותינו בחוץ-לארץ ולעובדי משרד החוץ בישראל. תפקידו של המרכז הוא לכן בהיותו הזרוע העינית של המשרד, המספקת לו חומר כדי שיוכל לגבש הערכות מדינית- לצרכי עבודת שירות החוץ.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תרשו לי לסיים בכמה משפטים כלליים. הימים שאנו חיים בהם ואלה שנעבור בשנים הקרובות הם מן האינטנסיביים וה- מכריעים בתחום המדיני שידעה ישראל אי פעם. במר- כז הפעילות המדינית בתקופה הקרובה תעמוד בראש וראשונה הגשמת הסכם השלום עם מצרים אשר עיקרו הוא מעבר ממצב מלחמה לנורמליזציה של יחסים הדדיים, הנושא השני יהיה קביעת האוטונומיה כמס- גרת להסדר חיים משופרים בינינו לבין ערביי היהודה, שומרון וחבל עזה כאשר אין ולא יהיה גבול חוצץ בינינו.

לדאבוני, בעת הזאת, במדינה אחרת, בלבנון, שורר מצב אשר בו קיימות לא רק התקפות טרור נגדנו אלא גם מלחמת אחים ואנדלמוסיה מלאה. מצב זה יחייב אותנו לפעילות מדינית ולעתים גם לפעילות צבאית נגד האירגון המתקרא א.ש.פ. ישראל איננה מתעלמת מן הצורך לפתור את בעיית הפליטים הפ- לשתינאים החיים בלבנון. אין היא רואה את הפתרון בתורתם לשטחי ארץ-ישראל. אולם ישראל נכונה כפי שהתחייבה בהסכם קמפ-דייוויד, אני מצטט: "לפעול עם צדדים אחרים לכינון נוהלים לשם מציאת הסדר לבעיתם".

משרד החוץ הופקד על תיאום הגשמת הסכם הש- לום עם מצרים בתחום האזרחי. לפיכך נצטרך בימים

חברי הכנסת, אני שמח לציין כאן כי בוועידת אירגון הבריאות העולמי שנתקיימה החדש בז'נבה סוכלה הצעת החלטה ערבית להשעותנו מהאירגון. מהלך ערבי זה היה אחד הצעדים שנקטו הערבים ליישום ההחלטות שנתקבלו בבאגדד ובפורומים ערביים ומוס- למיים ושוועדו לפגוע בחוזה השלום עם מצרים. כל הצעות ההחלטה הערביות, נוהליות וסובסטנטיביות כי אחת, נדחו, לראשונה מזה זמן רב בפורום בין-לאומי כלשהו, על-ידי רוב יציב שכמותו לא ידענו מזה שנים, להצלתנו תרמה פעולה דיפלומאטית נמרצת שניהלו ישראל וכן מדינות המערב ובראשן ארצות- הברית בז'נבה ובבירות השונות נגד הפוליטיזציה של ההסכנות המיוחדות של האו"ם, התייצבות של מספר כה רב של מדינות לימיננו, ובכלל זה מדינות שעמן אין עתה לישראל יחסים דיפלומאטיים, היא הפרי הראשון שמגיב הסכם השלום עם מצרים. היא גם מוכיחה מגמה בריאה בקהיליה הבין-לאומית לדי- חות את מאמצי מדינות הסירוב הערביות לחבל בתה- לך השלום.

בנובמבר 1977 יזמה ממשלת ישראל כריתת הסכם עם הצלב האדום למיסוד פעילותו של אירגון זה בארץ ובשטחים. ההסכם הרחיב את מסכת ביקוריו הקבועים של נציג הצלב האדום אצל האסירים הבט- חוניים. לפי הסכם זה רשאי נציג הצלב האדום לבקר אצל אסירים, ובכלל זה אסירים בחקירה, תוך 14 יום מיום מעצרים. אירגון הצלב האדום גם רשאי ליוזם בדיקת אסיר על-ידי רופא מטעמו. הסכם זה יצר יסוד להזמת האשמות הערבים על עינויים, כבי- יכול, של אסירים בשטחוניים. אולם חרף כל זאת וללא בסיס עובדתי כלשהו התקבלה בפברואר 1978 ב"ור- עדה לזכויות האדם" אשר התכנסה בז'נבה החלטת גינוי נגד ישראל על שהיא מפרה, כביכול, את זכויות האדם בשטחים. החלטה זו התאפשרה, כמובן, בגלל הרוב האוטומאטי העומד לרשות הגוש הערבי-הקו- מוניסטי.

משרד החוץ, בשיתוף פעולה עם משרדי הממשלה הכלכליים, פעיל בייצוגה של ישראל באירגונים הכל- כליים הבין-לאומיים השונים הן בשמירה על האיני- טרסים המהותיים של המדינה והן בתרומה לשיפור מעמדן של מדינות מתפתחות בכללן. בצד זאת פעילים המשרד ונציגויותיו בחוץ-לארץ בתחום היחסים הכל- כליים הבינלאומיים עם מדינות שונות בסיוע למש- רדי הממשלה האחרים הנוגעים בדבר ובשיתוף עמם.

זה למעלה מעשרים שנה מפתחת ישראל פעילות מבורכת בתחום שיתוף פעולה עם עשרות מדינות אשר הנסיון והידע שלה מבוקש על ידן במסגרת תכניות הפיתוח שלהן, ומצפים מישראל שהיא תתרום את חלקה שלה בידע הרב שהצטבר אצלנו. במקרים לא מעטים תרמה הפעילות המקצועית של ישראל גם לפיתוח קשרי הכלכלה אפילו עם ארצות אשר מהן נעדרת כיום ישראל מבחינת הייצוג הדיפלומאטי. הה- ערכה הבין-לאומית אשר לה וזתה ישראל בתחום ההדרכה והתיכנון בנושאי פיתוח כלכלי וחברתי הביאה לכך שכמה מדינות מתועשות ידידותיות באירופה ומ- חוצה לה תומכות מבחינה כספית בפעילות זו, בעיקר באמצעות מילגות, כדי לאפשר לאנשים ממדינות מת-

הנחת יסוד למשק וחברה המושתתים על קידמה ועל שיתוף פעולה בינינו לבין הערבים. על אף השוני הרב הקיים בין המזרח התיכון לבין אירופה נוכל בעזרת האומות האחרות — אם הן תתגייסנה לכך וב־ראש וראשונה בעזרתה של ארצות־הברית — לכונן מערכת יחסים ומציאות חדשה בינינו לבין הערבים, מערכת יחסים כזאת שתגשים את משאלות לבם של כל העמים שואפי השלום והקידמה.

הקרובים לחתור, במידה שהדבר יהיה ביכלתנו, למעשים ולמדיניות שיביאו לתנופה גדולה בהסכם שלום זה, לתנופה שתאפשר לראות בחוזה השלום הישראלי־המצ' רי פתח לייצוב מציאות חדשה במזרח התיכון בדומה למה שהיה באירופה לאחר מלחמת העולם השנייה, כאשר לאחר חורבן המלחמה שהתרחש שם הוחל ב־ב־נייה קונסטרוקטיבית של עולם חברתי וכלכלי שונה. יש לשקוד לא רק על סיום המלחמה אלא גם על

1. דיון

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ישן.

יגאל אלון (המערך):
— — — כאשר לא ברור בכלל לשם מה יש צורך בשישה שרים לניהול משא־ומתן על נושא כה רגיש ומסובך.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
די בהחלט בשר המשטרה.

תרפיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
צריך היה לשלוח את תבורי.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):
אתם הייתם שלישייה.

יגאל אלון (המערך):
למרבה האירוניה, בביקורו הקרוב של שר החץ במצרים עומד הוא לטפל דווקא בענייני משרד הפנים, בסידורי מעבר הגבול, בדרכונים — עולם הפוך, ממשלה מבולבלת שאינה מסוגלת לתפקד באמצעות השרים המופקדים על תחומיהם במסגרת של אחריות קולקטיבית.

משה שמיר:
למה תמכת בה?

יגאל אלון (המערך):
אתה הקימות אותה ואל תבוא אלי בטענות, חבר־הכנסת משה שמיר. אל תצדק הרבה.

גם אופן ניהול המשא־ומתן לכל אורך הדרך לא יוכל לשמש דגם להוראה בפאקולטות ליחסים בין־לאומיים באוניברסיטאות. הצוות הרי איננו צוות. שערנו בנפשכם — אביא לפניכם רק דוגמה אחת — נוצר פלנטר במשא־ומתן בבלייר־האוס. שני השרים שייצגו את המדינה שם — שר החוץ ושר הבטחון — מגיעים להסכם. ראש הממשלה מוצא לנכון בעיצומו של משא־ומתן כה רציני לערוך ביקור רשמי בקנאדה כאילו קנאדה עומדת לברוח בקרוב — — —

יוסי שריד (המערך):
ראש הממשלה?

יגאל אלון (המערך):
ראש הממשלה.

הממשלה, בהנהגתו של סגן ראש הממשלה או ממלא מקום ראש הממשלה, מקבלת החלטה הפוכה

הי"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, לדיון נקבעו שעתיים. כל סיעה קבעה דקות קבועות לחברי הכנסת מטעמה. רשות הדיבור לחבר־הכנסת אלון, ואחריו — לחבר־הכנסת שילנסקי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מאירא רמא לבירא עמיקתא.

רב שילנסקי (הליכוד):
למי אתה מתכוון ב"אירא רמא"?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
השארתי זאת פתוח.

הי"ר מ. ל. מרון:
חבר־הכנסת פעיל וחבר־הכנסת שילנסקי, עוד מעט יגיע תורכם ותוכלו לשאול את השאלה מעל הדוכן.

יגאל אלון (המערך):
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, פליאה היא בעיני שבדיון על הפעילות המדינית של ישראל בזירה הבין־לאומית מדווח לנו שר החוץ ולא שר הפנים. הנה בימים אלה ממש נפתח משא־ומתן, אולי מן החשובים העומדים על סדר־יומנו המדיני, בין ישראל לבין מצרים בהשתתפותה של ארצות־הברית על כינון האו־טנומיה לערבים הפלשתינאים החיים ביהודה, שומרון ועזה ובראש המשלחת הישראלית עומד לא שר החוץ, שבאורח טבעי ועל־פי הגדרת תפקידו צריך היה לעשות זאת, אלא שר הפנים והמשטרה.

חיים קורפו (הליכוד):
זה סימן שיהודה ושומרון הם חלק פנימי ולא חיצוני.

יגאל אלון (המערך):
את הקישקושים האלה כבר שמענו מזמן.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
זה בהחלט נכון — — —

עדימית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
האם כבר החלטתם על סיפוח ששלחתם את שר הפנים?

הי"ר מ. ל. מרון:
אבקש להפסיק את קריאות־הביניים.

יגאל אלון (המערך):
ואילו שר החוץ יושב במשא־ומתן כסטאטיסט משועמם — — —

שוענה ארבל-אלמזלינו (המערך):

היכן נשמע כדבר הזה שמפסיקים גואם באמצע דבריו?

הי"ר מ. ל. מרון:

אותתתי לחבר-הכנסת אלון שזמנו עומד להסתיים.

משה עזרל (המערך):

אנו מוכנים לתת לגואם זמן נוסף על חשבון זמנו של גואם אחר ובלבד שיתאפשר לו לסיים דבריו. אין קוטעים דברים של חבר כנסת באמצע השמש.

זלמן שובל (הליכוד):

מי מנע מכם לעשות כן? סיכסוכים פנימיים? למה לא החלטתם על כך קודם לכן? מדוע אתם צריכים לבזות את חבר-הכנסת אלון? תתביישו לכם.

הי"ר מ. ל. מרון:

חבר-הכנסת שובל, אני מבקש לא לעזור ליושב-ראש, אני אעזור לעצמי. למען הפרוטוקול אציין ש-אותתתי לחבר-הכנסת אלון שעמדו לרשותו תשע דקות אחרי תשע הדקות. הוא הבין שהוא חייב להפסיק את נאומו, ואני מכבד את רצונו. אם הסיעה שלם חילקה את הזמן שעמד לרשותה לחלקים כה קטנים לכל אחד מהנאומים אין אני אשם בכך.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מקווה שהזמן העומד לרשותי יתחיל מעכשיו, ולא מתחילת הדו-שיח.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כלל ראשון במדיניות הוא שהיבבים לדעת מה הוא היעד של המדיניות שאותה מנהלים. לפי הבנתי, המדיניות של משרד החוץ תואמה את מדיניות הממשלה שהיא לשאוף להגיע לארץ-ישראל בלתי מחולקת בצד אחד של הירדן, הייני, לשלמותה של ארץ-ישראל בצד זה של הירדן. מדיניות זו שלובה במדיניות האוטונומיה. יחד עם תהליך השלום עם שכנינו מדרום, בנייהול המשא ומתן על האוטונומיה, חייבים כל שכבות העם וחי לקוי להתאחד מאחורי ראש הממשלה, ואני מדגיש: להתאחד מאחוריו, היות שראש הממשלה הוא המנהל את כל מה שקשור באוטונומיה. אני סבור שאותן מפלגות אשר התלהבו מתכנית השלום הרבה יותר ממני, ובעת ובעונה אחת שמות מקלות בגלגלים של כל הצעדים לקראת השלום, אינן עושות שירות נכון וטוב לעם. אני מסכים עם חבר-הכנסת יגאל אלון שאמר כי גם בתוך הממשלה שמענו קולות צורמים. לכן אני חוזר ומדגיש שאנחנו צריכים להיות מאוחדים מאחורי ראש הממשלה.

בקשר לאותן קולות צורמים אשאל: מה היא משמעות האמירה שתכנית האוטונומיה שלנו היא עמדת פתיחה? אני חושב שזוהי תכנית ולא עמדת פתיחה. אבל נגיה שמישהו חושב שזוהי עמדת פתיחה, היכן התבונה של אלה המצהירים שזוהי עמדת פתיחה? היכן התבונה בהצהרה שזאת עמדת פתיחה? מה פירוש הצהרה כזאת, שבוה אני מתחיל אבל אני מוכן לסגת מראש?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
בכל משא-ומתן יש נקודת התחלה.

ממה שביקשו השרים הנושאים ונותנים. יש צורך לאתר שיחה בין ראש הממשלה לבין שר החוץ הא-מריקני בנוכחות שר הבטחון שלנו בגמל-התעופה "קנדי" בניו-יורק בדרכו של ראש הממשלה הביתה. נתגלע ויכוח בין ראש הממשלה לבין שר החוץ הא-מריקני, ויכוח לגיטימי — אינני נכנס לתכנון, אני מדבר על שיטת ניהול המשא-ומתן — והנה מוצאים לנכון שני עמיתיו של ראש הממשלה הישראלי, במיוחד שר החוץ, לצדד בעמדתו של שר החוץ הא-מריקני ולא לנסות לקבוע את העמדה הישראלית תחילה בינינו לבין עצמנו. וכך לאורך כל הדרך, טלו את העתונאים, האזינו לראדיו, צפו בטלוויזיה אחרי ישיבת ועדת ה-11 או מליאת הממשלה ואפילו ועדת השרים לענייני בטחון ותמצאו את שלל הדעות. לצד המצרי לא נותר אלא לרשום לפניו היכן היא הנקודה החלשה ביותר בעמדות חברי הממשלה, וזה משמש קו התחלה במשא-ומתן ולא הנאומים התקפים של ראש הממשלה או לצורך זה של שר הפנים, ולעתים של שר החוץ, כאשר הכול יודעים שזו איננה אלא הצגה בלבד במערכה הראשונה.

אני מצטער, כך לא מנהלים משא-ומתן על בעיות כל כך קריטיות. אבל נראה לי לעתים שכאילו בכי וונה חחילה מבקש שר החוץ להשתחרר מכמה תפיסות קידים שהם מוטלים על כתפיו על-פי הגדרת סמך כוונתו של משרד החוץ. אם לשפוט לפי מה שדווח — ואינני מדבר על הסקירה של היום בלבד — את ענייני השוק המשותף רוצה שר החוץ להעביר לשר האוצר; על המשא-ומתן עם ארצות-הברית על מענה קים ומיליות שהם עניין דיפלומטי ממדרגה ראשונה אומר שר החוץ בדיון במקום אחר שבכך מטפל שר האוצר; על ההיבטים המדיניים של המשבר בלבנון — ואז לבנון פוקד משבר מדיני חמור שיש לו השלכות גזולות על האינטרסים של ישראל — בזה מטפל, אם מטפל בכלל, שר הבטחון. לעתים לא ברור כמעט אגם תפקידו של שר החוץ — והדבר משתמע היטב מהדברים שהשמיע פה — הפך להיות קצין מטה במשרד ראש הממשלה או שמשרד החוץ הפך להיות אגף משנה במשרד ראש הממשלה או האם משרד החוץ הוא מייצג ראשי ומתאם ראשי של ענייני ישראל בחוץ-לארץ תוך הקפדה על מעמדו ותפקידו של ראש הממשלה וכמובן תוך שיתוף השרים שמשרדיהם נוגעים בדבר. הרי המתאם חייב בכל זאת להיות שר החוץ.

אינני רוצה לעסוק במסגרת הדקות הספורות העומדות לרשותי בדברים כלליים. אני רוצה לגעת, ברשות היושב-ראש, בשתי נקודות שהן חיוניות מאוד. שר החוץ, ברצונו להרגיע את תושבי בקעת הירדן, מצא לנכון לומר להם שאין דין טריטוריה מוחזקת או השטח חים המוחזקים בשומרון, יהודה ועזה — ועכשיו, בשומרון ויהודה — כדין הגולן או מצרים. שהרי, לדבריי, הריבונות הסורית על הגולן איננה מוטלת בספק כשם שהריבונות המצרית בסיני איננה מוטלת על יהודה ושומרון.

הי"ר מ. ל. מרון:

חבר-הכנסת אלון, זמנך חם. עליך לסיים את דבריך. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת ורהפטיג.

ובטוח שראש הממשלה מסכים למה שאני אומר עכ"ש.

— הוא שוטף את העולם בדם והוא מצית תבערות בחלקי עולם שונים. עלינו להביא עובדות אלה לידיעת העולם הרחב. אני יודע, יש אומרים שאם אנחנו נבליט את זכותנו על ארץ-ישראל ואם נגביל את מלחמתנו לאירגון הטוריסטי הזה הפור-פולאריות שלנו בעולם לא תהיה גדולה. נכון, ישנה תופעה מסוימת. מעניין, כאשר אנחנו היינו חלשים לפני מלחמת ששת הימים, כאשר היינו בתוך השטח הקטן והצר הזה, היינו פופולאריים בעולם. מאז ש-נהיינו חזקים יותר, מאז ששיחררנו את חלקי המור-לדת שלנו, הפופולאריות שלנו ירדה. תופעה מעניינת.

כנסת נכבדה, אל לנו להיבהל מתופעה זאת. בר-צוני לומר, אני איש השואה ואני זוכר כאשר אני השתחררתי העולם הזיל דמעות. כאשר הייתי זקוק לתמיכתו ולעזרתו הוא שתק; כאשר ניצלתי — ובר-דיים ניצלו — הוא הזיל דמעות תנין. אני בוחל להם, אני מעדיף את מצבנו היום; אני מעדיף את מצבנו, בתור חזקים ויושבים במולדת אפילו עם התנודות והוסר פופולאריות בעולם, על-פני מצבנו אז כאשר העולם הזיל דמעות תנין ואחי היו קבורים באזמיה.

לקראת אותה תפנית של הממשלה, לקראת אותה צעידה של ארץ-ישראל מצד אחד ושלים עם שני-תנו מדרום מצד שני, עלינו לאגור את כל כוחותינו ולהתעלות מעל חילוקי דעות קטנים, מעל דברים שוליים, למען יסוד הציונות, הגרעין של הציונות, עיקר העיקרים של הציונות, ארץ-ישראל.

היח"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורהפטיג, ואחריו — לחבר-הכנסת תלמי.

זרה ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי. אני מברך את שר החוץ ומשרדו על שנה רבת פעלים ועל חלקם, וכמובן חלקו של שר החוץ, כי רב בהישג הגדול של שלום עם הגדולה שבמדינות ערב, שלום שמרי חיק סכנת מלחמה גדולה במזרח התיכון ומהווה ציון דרך להמשך משא-ומתן ולחיפושי דרך לשלום עם כל שכנינו.

אולם הדרך היא עוד רחוקה ומלאה תחתיתים, המלאכה שלפנינו רבה וקשה היא. אין השעה כשרה ואין כל הצדקה להרפיית המתח ולרגיעה על זרי ההישג הראשון. מדאיגים ומטרידים אותנו החיכוכים וחילוקי הדעות החורקים והיותר מדי קולניים שבין האחראים על ניהול המשא-ומתן. חכמים היהורו בדב-ריכם וצמצמו בהודעותיכם, בהצהרותיכם הבלתי מתור-אמות.

לקראת המשא-ומתן המייגע הצפוי לנו עם רהב מצרים ועם תקיפותה של ארצות-הברית עלינו לגבש עמדה מאוחדת וזהירה ככל האפשר. אני משבח מאוד את ההסכם בין ישראל ובין ארצות-הברית אשר שר החוץ הרצה פה היום על תמציתו. אני מצטער על כך שבשעתי, כאשר הצעתי לשר החוץ להביא את

רב שילנסקי (הליכוד):

אתה תלמיד חכם, אתה יודע שנאמר: "שניים אוחזים בטלית". היכן אוחזים השניים בטלית?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

היכן היתה התבונה בהתחלה מהסוף בסיני?

רב שילנסקי (הליכוד):

אינני יכול לענות על כל קריאות-הביניים.

אדוני שר החוץ, שאלת המשא-ומתן על האוטו-נומיה ומבצעי המדיניות שלוה גם בצוות המבצע את המדיניות. כאן הייתי רוצה לומר מלים מספר. הצוות המבצע היום יסודו בחבר אנשים שהכשרון היחידי והעיקרי שלו, אני מתקן, העיקרי, היה פנקס המפלגה. במשך הזמן, בנוסף לנתונים האלה, האנשים הסתאבו, נתמסדו והתרגלו לשיגרה מסוימת. אינני מאמין שהם מסוגלים לשבור אותה השיגרה ולבצע את המדיניות. יש ביניהם אנשים שרואים את עצמם כ"סיוול סרוויס", הם קיבלו את המדיניות של הממשלה והם משתדלים לבצעה. אבל ישנם אחרים אשר במשך שנתיים ניתנה להם ההזדמנות להוכיח שכן הוא הדבר אך, לצערי הגדול, הם לא הוכיחו זאת. לדעתי אנחנו חייבים להסיק מסקנות לגבי אותם אנשים. אין אנחנו יכו-לים לשחק במלים ובנימוסים גרידא כאשר מדובר בעניינים כה יסודיים וכה חיוניים לענייננו.

אני סבור שיש לדאוג לכך שעובדי משרד החוץ יחקרבו יותר ויהיו מעורים יותר בחיי הקהילות היהודיות. יש לנצל את הכוחות היהודיים הגדולים אשר ישנם בעולם כולו, ובפרט בשטח ההסברה. אני יודע שקשה לעמוד מול הכספים הרבים והפטרודולרים אשר הערבים משקיעים בהסברה ובתעמולה; קשה לעמוד מול אותם הכוחות הקונים תמיכה בעולם בכסף ובי-נפט. אך יש לנו כוחות משלנו ואחד מהם זהו הכשרון היהודי. יש לנו עוד דבר חשוב מאוד, וזהו הצדק. כדי להוכיח את הצדק אנחנו קודם לכן חייבים בתור-כנו להיות מלוכדים באמונתנו בציונות, והציונות היא ארץ-ישראל.

יש לנו מה "למכור" לעולם הרחב בשטח זה. אנחנו חייבים בראש וראשונה להסביר לעולם הרחב את הדבר הבסיסי שבגללו אנחנו יושבים פה, היינו, היותה של ארץ-ישראל המולדת בשבילנו. יש להב-ליט יותר ויותר את זכותנו היסודית על ארץ-ישראל המשתרעת החל מהתנ"ך דרך כל הדורות. יכולה להיות אוון קשבת לנקודה הזאת בעולם הרחב.

עלינו גם להבליט ולהסביר בעולם מי הוא הכוח שעומד בראש כל הכוחות הפועלים נגדנו, זהו האירגון של המרצחים הנקרא אש"פ או המתקרא אש"פ. ידיד של האירגון הזה שטופות בדם אבל הוא גם שוטף את העולם בדם —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אסור להגיד אש"פ, צריך להגיד פ.א.ל.א. ראש הממשלה אינו מרשה לך להגיד אש"פ.

רב שילנסקי (הליכוד):

לא שמעתי מה שאתה אומר. אם הבינתי נכון, אני מדבר בשמי ולא בשם ראש הממשלה. אני מקווה

אבל למה לנו לקפוץ ולהקדים את המאוחר? עת לכל חפץ. נחיה ונראה. יש מוקדם ומאוחר בעשייה, ביצירה ובקביעת עובדות חיים. כעת עלינו לבסס את השלום שכרתנו עם מצרים, להגביר האמון ההדדי ולהרוס — או לפחות להנמיך — את מחיצות האהבה של עשי-רות בשנים. לקראת הבאות עלינו להתחזק ולחזל את ישותנו הלאומית, הרוחנית, המדינית, הכלכלית והצבאית. עלינו להרחיב ולגבש את עמדותינו ביהודה ובשומרון ובחבל עזה בזהירות רבה ובתבונה. על הממשלה להיות המתכננת והמנחה, להיות יותר מכוונת מאשר מכוונת, מזריכה ולא מזורכת. חוסר תיכנון, התאמה וגביש בממשלה משאיר מרחב יותר מדי פרוץ לפעילות גופים ציבוריים שאין עליהם אחריות כוללת ומביא להקצנת יתר של עמדות ומעשים.

הערה אחת לגבי היחסים עם ארצות חבל. שר החוץ הרצה לנו היום על כך, אמנם אנחנו עם לבדד ישכון אבל לא מדינה לבדד תשכון, ועלינו לעשות ככל האפשר להרחבת היחסים ולהעמקתם. אני משבח את הנעשה אבל מביע גם אכזבה מכך שבעניין היחסיים עם ארצות אפריקה אין עדיין תווה. גם לאחר שמצרים, ארץ אפריקנית מובהקת, עשתה אתנו שלום עדיין אף לא אחת מארצות אפריקה לא חידשה את היחסים אתנו. אין תווה. מדוע? גם איני משבח את הריצה לספרד. עם ספרד יש לנו חשבון עתיק יומין מאז גירוש ספרד. איני יודע אם העם היהודי צריך להיחפז בדרך לפיוס בלי להבטיח את ההדדיות. לעם ישראל היסטוריה גדולה. הוא לא צריך לשכוח את המעשים שנעשו בעבר. אני מעז לומר מעל במת הכנסת כי עלינו לחשב את דרכנו. אני פונה בעניין זה לשר החוץ במיוחד בקשר ליחסינו עם ברית-המועצות וארצות אירופה המזרחית. אינני רוצה שנראה כאילו שם הכול רק שחור. עליית יהודים מברית-המועצות היא הישג גדול. זה לא יכול להי-עשות ללא הסכמת ברית-המועצות. זאת מעצמה גדולה. איני חושב שכל הימים עלינו לראות רק את הרע ולהדגישו. עלינו לנסות לפתוח פתח לדו-שיח אחר. אפשר להתחיל בארצות אירופה המזרחית, אר-צות שבהן היו קהילות יהודיות גדולות שגילו כניל אותן ארצות ואשר נספו שם בלי שהמדינות הללו יכלו או אפילו רצו לעזור להן. האם לא צריך לעורר אצלן את רגש האשמה או האחריות? האם יש שריד ליהדות פולניה המפוארת, שלושה חצי מיליון יהודים פולניה, יהדות שגילה אלף שנה, כניל פולניה? שא-רית יהדות פולניה היא רק בארץ-ישראל. היכולה מדינה כזאת לרחוץ את כפיה ולא להשתדל לפצות, ולו במקצת, עלידי יחסים דיפלומאטיים כיוון שפ-ר לניה הפכה להיות בית-קברות ליהדות זו? האם לא צריך לחפש דרך להונגריה ולארצות אחרות, גם לברית-המועצות? נזכר להשפיע. אני חושב שצריך לנסות גם לשון אחרת. אם לא יכלו להציל קהילות יהודיות עליהם לפחות לשנות עכשיו, כאשר מדינת ישראל קיימת, את היחס.

יורשה לי להוסיף כמה מלים נדשות, באנאליות, אבל ככל שהן באנאליות הן אמיתיות, אולי הפעם אמיתיות יותר מאשר בכל פעם. והן על הצורך הח-יוני ליתר אחדות בעם, לקצת פחות התנצחות לי-יותר כבוד הדדי ואמון הדדי. ייתכן שהעובדה שב-

שני המיזכרים עם ארצות-הברית לאישור הכנסת ועל-ידי כך לתת להם יתר תקיפות ויתר פירסום, הוא לא קיבל את דעתי. על אף אותו הסכם אנוזנו יוד-עים שאנחנו רחוקים עדיין מתאימו עמדות עם אר-צות-הברית. יהיה זה אפוא משא-ומתן ממושך וקשה. לקראת משא-ומתן כזה עלינו לגבש עמדות ככל האפ-שר, לגבש עמדה מאוחדת וזהירה.

בוויכוח זה על המשא-ומתן הצפוי לנו בעניין האוטונומיה נשמעים לפעמים הרבה דברים בלתי שקר-לים, מתודיים ומוגזמים. בראש וראשונה אני רוצה לציין את הוויכוח, שצריך היה למנוע, על מספר הסמכות לאוטונומיה המוצעת. הבעתי בשעתו את סוף-קוטי לגבי ניסוחו המשפטי של הסכם קמפ-דייוויד בעניין זה אבל עדיין, עם כל הספקות, מקור סמכותה של מדינת ישראל על האוטונומיה המוצעת מעוגן יפה במשפט העמים. שני סוגי ריבונות הם, זו של מדינה השולטת על ארצה וזו של כובש שהשתלט במלחמה על שטחים. גם כיבוש במלחמה מקנה ריבונות ולו ריבונות מסוייגת עד להסדר חדש של שלום בין הל-זר המים. קיים ויכוח בין מומחי משפט בין-לאומי יש-ראליים באשר לריבונותה של ירדן על יהודה ושומרון עד מלחמת ששת הימים — אם זו היתה ריבונות שלמה ומכרת או ריבונות של כובש — אולם כל ספק שכתוצאה מן המלחמה שהתגרה בנו מלך ירדן השיגה ישראל זכות ריבונות על יהודה ושומרון לסחות מדין של כובש, ולפי טיעון שלנו, מכוח זכר-תנו על נחלת אבות. ריבונות, גם זו של כובש, שייכת לזרינה. המדינה הכבושת מיישמת את ריבונותה באמ-זעות ממשל צבאי. ממשל צבאי זה רק אמצעי; הרי-בונות היא בידי המדינה. המדינה יכולה לחפש גם דרכים אחרות ליישם את ריבונותה, מהן גם דרך של הענקת אוטונומיה זו או זו לתושבי חבל הארץ הכבושה, כולה או מקצתה, אבל היא הריבון, היא המעניקה את האוטונומיה, היא המגבילה את היקפה, ומי שמעניק צורת שלטון עצמי חלקי יכול גם לקבוע את המגרת ובמידת הצורך גם לצמצמה וגם לחזור ולהחזיר צורת שלטון אחרת, כגון ממשל צבאי. בהס-כמי קמפ-דייוויד התחייבנו שנתון את דרך יישום ריבונותנו ביהודה ובשומרון ולעבור מצורת שלטון אחת לצורת שלטון אחרת. אבל בשום אופן לא וי-תרנו על זכות ריבונותנו שתהא מובטחת, בין היתר, עלידי צבאות ישראל שישכנו ביהודה ובשומרון וב-חבל עזה. בהסכמי קמפ-דייוויד מדובר מפורשות על אוטונומיה לתושבים של יהודה ושומרון; הדגשה מפור-רשת שהריבונות הישראלית על חבל הארץ נשארת בתקפה. רק לאחר חמש שנים של נסיון האוטונומיה נשוב נזדון על המעמד הסופי של יהודה ושומרון וחבל עזה ואז יתעורר בכל חקפו הוויכוח והמאבק המדיני שבין דרישתנו להחלת ריבונות ישראל מלאה על שט-חים אלה ובין טענותיהם של יריביו להגדרה עצמית של תושבי השטחים האלה. בדיונים אלה ייקבע המעבר מריבונות של כיבוש לכל צורה אחרת של ריבונות. בדיונים אלה ייקבעו גם גבולות וזכויות.

את עמדתה היא הבהירה ישראל בהודעות מוס-מכות של ראש הממשלה ושריה. מצרים הבהירה את עמדתה היא. ארצות-הברית גם היא לא הסתירה את גישתה ונטייתה. יהיה זה משא-ומתן קשה וממושך

אחד: הממשלה חייבת לדעת את מגבלותיה בוויכוח עם החולקים על דעתה באופוזיציה ולהכיר בזכותם להסביר את דעתם בבית ובחוץ.

בזמן האחרון היה נסיון להרים אצבע מאשימה נגד מבקרי תכנית האוטונומיה הבגינית בנוסח בוטה: "פוגעים באינטרס הלאומי". נוסח תקיף זה של ויכוח אינו מעיד על בטחונה של הממשלה בעמדתה. אלה סימני חולשה ומבוכה. יש היום שרים רבים בממשלה שהם עצמם, כנראה, מבוהלים מהחוצאות הצפופות לישראל מכל המהלך "הגאוני" של האוטונומיה. יופיטר זועם כי איננו צודק ולא יעזור דבר. כל המצוינוע כי מדיניות הממשלה מובילה לדרך ללא מוצא לא ישתוק ולא יירחע בשל נוסח שלוח רסן בוויכוח שהרי מדובר בגורלה ובעתידה של הארץ, ותוויית של אי נאמנות לא ישכנעו לא את האופוזיציה ולא את הציבור.

הממשלה היא אשר הציעה את תכנית האוטונומיה, היא אשר חתמה על הסכמי קמפ-דייוויד. ועתה חובה עליה לכבד את חתימתה ללא התחמכויות משפטיות ולדאוג לכך כי תקופת המעבר תוביל לקראת שלום והסכם למרות כל הסיכונים הכרוכים באוטונומיה. ההצעות היודועות כבר לעולם כולו לא יוגשו למצרים, כך מוסרים המרילפים משולחן הממשלה. אשרי המצוינים לכת. אך בינתיים מאיצים את תכנית ההתחליות, גוררים על ליתית מתח היחסים עם תושבי הגדה, מבזבזים משאבים יקרים שצריך להשקיעם בגליל ובנגב, דוחים סיכוי של הידברות עם הפלשתינאים, ואני מתקשה להניח כי משרד החוץ איננו מבין כי מזורים גם סיבוכי יחסים עם ארצות-הברית.

שר החוץ תיאר כאן אידיליה ביחסים עם ארצות-הברית. אבל יורשה לי להניח כי הממשלה האמריקנית משקיע מאמצים רבים כדי להגיע לארגעה באזור שכן יש לו סיבות משלו לכך, אינטרסים משלו. כך הוא פועל והנשיא קארטר אמר זאת לא פעם. ותכנית האוטונומיה, על-פי רצונה של הממשלה והחלטתה, מובילה בהכרח לסיבוכים גם עם ארצות-הברית. בתחום מדיניות החוץ חייב שר החוץ להדגיש זווית ראיה אוניברסלית; ריאליזם, שאיננה מייפה את המציאות ואיננה מחפשת את המטבע על יד הפנס.

זאת ואף זאת: משרד החוץ היה מיטיב עשות אילו דאג לכך שחברי הממשלה, שרי הממשלה, ידברו פחות. ובקטע זה אינני פטור מלהעיר הערה על הכירותיות הבוטות של ראש הממשלה נגד ברית-המים. צעות. מדיניות החמורה לגבינו איננה עניין של ויכוח. ובכל זאת ספק האם המעצמה האדירה, ישראל, חייבת לתופיע כראש החץ במערכה האנטי סובייטית ולהגיש למדינאי ארצות-הברית שיעורי הסברה על אפיה של ברית-המעצמות ועל המערכה הבין-מעצמתית. זהו מהלך בלתי שקול המזיק גם מבחינת יהודי ברית-המעצמות וסיכויי העלייה; זהו מהלך ראוותני מדי ליטאנטי הבולט עוד יותר לעומת המדיניות הדטאנטית של ארצות-הברית. למדיניות הסובייטית יש חלק מכריע בעובדה כי לא היה לה חלק במשאומתן על השלום והיא גם עכשיו מנוטרלת. אך טעות היא להניח כי היא הסתלקה או סולקה מהשפעה באזורנו וכי יש סיכוי להגיע לשלום כולל באזור בעלי להביא

משך עשרות שנים לא היתה לנו תופעה של חילופי שלטון עשתה את חילוף השלטון הראשון כל כך קשה והביאה לכל כך הרבה חיכוכים בין קואליציה לאופוזיציה. אותה אופוזיציה של היום שהיתה עשרות שנים בשלטון סברה כנראה שמופך זה הוא לעשרות בשנים. לא אופוזיציה ולא קואליציה צריכה לחשוב כך. אנחנו הולכים לקראת תקופה שיתכן שחילופי השלטון יהיו יותר תכופים. משום כך תנו יד איש לרעהו ואל תביאו לידי החרפת יחסים כזאת שמכבידה ומזיקה לעבודה האחראית הגדולה העומדת בפני מדינת ישראל.

אסיים בפסק מפרשת השבוע, כדרכי, "פסקו לי פסקו". אני מביא קטעי פסק מפרשת השבוע: "זוהי עשו להם וחיו ולא ימותו... ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו". אם נעשה איש איש את עבודתו ואת משאו בצליה.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת תלמי, ואחריו — להברכה כנסת נוף.

מאיר תלמי (המערך):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסברה היא חלק חשוב מפעולתו של משרד החוץ אבל בל נא טעה בהערכת מקומה. זו איננה תחליף למדיניות ויכלתה בהכרח מוגבלת היא.

מחוגי השעון המדיני באזורנו זזים במהירות רבה ועם שוך תור התגלגלות יחירפיה במהרה בעיתוננו נוכח הצפוי בתחום המשאומתן על האוטונומיה. הרי ידוע שגם שר החוץ, אשר ביסודו של דבר קרוב בהשקפתו על עתיד הגדה לעמדותיו של ראש הממשלה, גם הוא לא בלע על נקלה את ההצעות ואת הניסיונות שהוגשו בממשלה בעניין האוטונומיה ולא בכדי העדיף הוא להעמיד את עצמו מן הצד, כך נוח לו יותר. אולם נתקבל דבר מוזר ובלתי מובן, מהלך שאינו יכול להתקבל על הדעת. הצעותיה של ממשלת ישראל לקראת המשאומתן — כפי שהודלפו בעתונות — מפרשות את הסכמי קמפ-דייוויד תוך התייחסות מן הכתוב וההתחבטות. ייתכן כי זו תכנית טובה לביסוס הקואליציה וסיכום המשאומתן בין מפלגותיה אך אין בה ממש לגבי גורמים מדיניים באזור ובעולם.

לגבי הגבול הדרומי עשתה הממשלה ויתורים רבים, לדעתי רבים מדי. אולם אותם מניעים שהדריכו את ויתוריה בדרום ידריכו אותה הפעם בכיוון הפוך. בהחלטת האו"ם 242 יש שני אלמנטים: התורת שטחים וגבולות בטוחים ומוכרים. במשאומתן עם מצרים ויתרה הממשלה על משאומתן ברוח החלטת 242 כי היא איננה רוצה לבצע אותה בגבול המזרחי. היא ממשיכה לרקום את האשליה חסרת השחר כי יותן לנו לשלום בגדה לנצח נצחים ולהתעלם מהבעיה הפלשתינאית. ראש הממשלה טוען כי ההצעות בעניין האוטונומיה הן סופיות; ראש המשאומתן טוען כי אלה עמדות פתוחה וכל שר שני בישראל מנהל על נושא זה הסברה משלו. האם ובאיו מידה תשתלט הממשלה על חילוקי הדעות הקיימים בתוכה למרות התלות המתקבלת, אינני יודע. אולם ברור לי דבר

דבתי חברי המערך, מה היא הדרך האלטרנטיבית שאתם מציעים היום? מה אתם מציעים?

אחרי הדברים האלה, הנושא שבו בעצם מדינת ישראל תעסוק מכאן ועד לדין וחשבון הבא של שר החוץ יהיה בלי ספק נושא האוטונומיה. מבחינה זו אני בהחלט שותף לדעתם של שר החוץ, שר הבטחון וסגן ראש הממשלה שלא היה כל צורך בגיבוש וניסוח מסמך 18 העקרונות כפי שפורסמו בעתונות. צריך היה לקבוע הנחיות פנימיות אבל לא היה כל צורך לכתוב את זה בצורה מגובשת שיכולה רק לשמש עילה להקשתה של הצד השני.

יחד עם זה הבעיה שתעמוד בפני צוות המשא ומתן שלנו היא שהעולם, ובעיקר ארצות-הברית, עדיין רואה ב"אחורי הראש", אם אפשר לתרגם כך את המלים "back of their mind", עדיין רואה באיזה שהוא מקום את נקודת הפתיחה לא בהצעה לחלוקת ארץ-ישראל משנת 1920 אלא בהחלטת האו"ם משנת 1947. והטענה שהם ישימנו נגדנו, והיא כבר מושר מעת, היא שאי אפשר יהיה שכתוצאה מהחלוקה שתיקבע תקבל ישראל מאה אחוז של השטח והערבים יקבלו אפס אחוז של השטח. והרושם שלי הוא שכך תוצאה מהדיון הזה, כשכולנו נתעייף ולא נמצא את הדרך לפתרון הבעיה בדרך האוטונומיה, אנחנו נשוב — אני אישית אברך על כך — אל הדרך של הפשרה הטריטוריאלית אשר מצד אחד תבטיח את הבטחון לישראל ומצד שני תמנע אותנו מן הצורך לשלוט במיליון ערבים שאין אנחנו רוצים לשלוט בהם.

מבחינה זו, חברי-הכנסת תלמי, ברור דבר אחד: אנחנו איננו ששים לקרבות ולהסתבכויות עם ארצות-הברית אבל אנחנו גם איננו יכולים "לקפל" את עצמנו מראש רק משום שארצות-הברית חושבת אתה, ואנחנו בהחלט נכארי וחייבים להתווכח עם ארצות-הברית ולנסות לשכנע אותה לפעול בכל הדרכים כפי שפעלנו כל הזמן, באמצעות הקונגרס, באמצעות דעת הקהל, על-ידי שיכנוע של האדמיניסטרציה, ולא מראש "להתקפל" ברגע שארצות-הברית אומרת לא.

בנושא זה של האוטונומיה והמשא ומתן עליה אני חושב שנעשתה שגיאה חריפה מאוד בהכנסתה של מצרים לעצם המשא ומתן. זה לא היה נתון הכרחי מראש, והיה מצב שהיה אפילו ויכוח בתוכנו בעניין הזה. הלא כל הרעיון הראשון של השלום עם מצרים היה מאמץ להוציא את מצרים ממעגל האיבה. בכל שאנחנו עכשיו הפכנו את מצרים לפארטנר הבלעדי לנושא האוטונומיה אנחנו הכנסנו אותה לבעיה הקשה ביותר, החמורה ביותר, ובהכרח יצרנו מצב של התכתשות בינינו לבין המצרים בנושא שהייתי אומר שמספר היתרונות בו הוא מצומצם ביותר.

אין לי ספק שכאשר יבוא היסטוריון העתיד לכי תוב את קורות התקופה הזאת הוא יהיה מוכרח לגחך על המדיניות הישראלית לכל אורך שלושים השנה, בשני המשטרים, כאשר ישראל עומדת היום במצב הביניים לאומי הקשה של חוסר יכולת להסביר את עצמה בשלטונה ביהודה ובשומרון, ובעיקר בנושא הספציפי של ההתנחלויות, כאשר אנחנו בולעים בנושא הזה יום יום צפרדעים. וכל זה בעצם כשאיננו עושים בתחום זה מבחינה מעשית שום דבר ויש מצב שמול

בחשבון את מעמדה והשפעתה. צר לי לומר כי ראש הממשלה לעתים קרובות שוכח זאת.

חברי הכנסת, הסכם השלום עם מצרים אין בו ערובה לכך שלא יחמיר המצב בגבולות אחרים כאשר חזית הסיכוי הצליחה ללכד סביבה כמעט את כל העולם הערבי נגד הסכמי קמפ-דייוויד. גם במירון הפסטיבאלי של החגיגות כדאי לפוש רגע, לראות דברים נכוחה ולהבין כי לא ניתן לנהל את מדיניותה של ישראל תוך ניתוק מהערכת הגורמים הפועלים באזור ובעולם, הגורמים הריאליים, הממשיים. אי אפשר שר לנהל מדיניות על-פי הכרזות ולחשוב שהן, בכוחן של מלים חזקות ובוטות, פותרות בעיות. על משרד החוץ מוטלת החובה לבחון את הגורמים האלה ותוך הערכה אויביקטיבית לשים אותן על משקלות דיוניה של הממשלה. חובה זו מוטלת בראש וראשונה עליו משום שזאת ממשלה שאוהבת הכרזות, אוהבת חגיגות, וצר לי לומר, לעתים קרובות גם משתעבדת להן.

היוריר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת נוף, ואחריו — לחברי הכנסת טולידאנו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני חמש שנים הייתי בין אלה שתבעו מעל במה זו ומעל במות אחרות מהשר דיון להסיק מסקנות מיניסטריאליות ואי-שיות מתוצאות מלחמת יום-הכיפורים. היום אני שמח לברך באופן אישי את השר דיון על תוצאות הסכם השלום. אי אפשר לקיים את הדיון הזה היום בלי לחוש בכל זאת איזו שהיא חגיגות על עצם הימים שאנחנו מצויים בהם ושלבנו כבר נעשה קהה וגם בהם. אחרי שלושים שנה של מלחמה, בהמשך לשב-עים שנים אחרות של איבה, בכל זאת יש היום שלום בין ישראל לבין המדינה הערבית הגדולה ביותר. וזהו מעשה שנעשה תחת הנהגתה של הממשלה הזאת עם הצוות שעומד בראשה. וכל דברי הביקורת, מוציאים דקים פחות ומוצדקים יותר, שנאמרו כאן אינם יכולים לכסות את התוצאה הפשוטה והברורה הזאת שכולנו צריכים לקחת אותה בחשבון.

לכן כאשר עולה לכאן הדובר הראשון של האופוזיציה ומדבר על "ממשלה מבולבלת" ומשמיע ביקורות אחרות, זהו מעשה של מבוכה גדולה של אופוזיציה שאיננה יודעת גם בשעה זו לבוא ולומר לממשלה, עם כל הביקורת: השגתם את ההישג ההיסטורי הגדול ביותר של מדינת ישראל מאז הקמתה. שלא לדבר על כך שאם מדברים על שיחות בלתי סימפטיות — ואני מזדהה עם זה — בנוכחות גורמים זרים הרי אנחנו יודעים על שיחה בביתו של השגריר לאויס שכמה מראשי האופוזיציה לקחו שם חלק פעיל מאוד בפסטיבאל של אמירות פנים-ישראליות בנוכחותו זרים. אנחנו גם יודעים על ראשי הממשלה גולדה מאיר שלא דיווחה לממשלתה מחשש להדלפות. וכאשר באים ואומרים לנו כמה חשוב היום מה שקורה בלבנון, אי אפשר להתעלם מכך שזאת דובר — עם כל הכבוד וההערכה הרבה שאני רוצה לו — הוא האיש שהתפטר מראשות הוועדה הפארלאמנטארית המטפלת בנושא זה. ובעיקרו של דבר,

אליציה והפלת הממשלה. חרב מתהפכת זו אינה מצויה בידו. הנני ער כמו כן למצב שאיליו נקלע שר החוץ כאשר אישים בליכוד תוקפים את ראש הממשלה על ששמע לעצותיו בתהליך המשאומתן על השלום. אני ער לעובדה שראש הממשלה נתון לאזהרות מצד אנשי סיעתו השוללים מעורבות של שר החוץ במשאומתן על האוטונומיה. אך יחד עם זאת אין הדעת סובלת מצב שבו לשר הממונה על מערכת יחסיו עם ארצות תבל הקרובות והרחוקות לא תהיה השפעה מכרעת בעיצוב מערכת יחסיו עם מצרים ולא תהיה לו כמעט כל השפעה במשאומתן הצפוי על האוטונומיה. לא ייתכן ששר הפנים יהיה יושבראש ועדת השרים למשאומתן על האוטונומיה ולא ייתכן ששר החוץ באותו היום לא יקדיש לנושא זה אף לא שורה אחת.

אדוני שר החוץ, ציבור רחב, משכיל, ריאליסט, בעל ראייה מפוכחת, הפועל בהתאם לשכל וההגיון ולא בהתאם לצו ההשגחה והכבוד המדומה, הרואה נכוחה את מצבה ומעמדה של ישראל במזרח התיכון ובזירה הבינלאומית, תולה תקוות בשקוליד. אם תעמוד מנגד חוסר אונים תגרום לו אכזבה.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, עד כאן לגבי הצעד האירגוני־הפרסונאלי של הבעיה שהשיבות, כמו־בן, מכרעת לגבי עיצובה של מדיניות נכונה ונבונה בתקופה כה קריטית. ומכאן למדיניות גופה: הגיעה העת שנעצור לרגע קט ונשאל את עצמנו לא פנינו מועדות ואנה אנו מובלים. התשובה לשאלה זו מדירה תנומה מעיניהם של רבים וטובים. הסכם השלום עם מצרים מתקדם בצורה מניחה את הדעת וכפי הנראה יתקדם בהתאם לתוכנון במשך כל תקופת הנסיגה. מאידך גיסא, המשאומתן על האוטונומיה יעלה על שרטון כי התכנית המוצעת על־ידי הממשלה אינה תואמת את ההסכם שעליו חתמנו ואין לה כל סיכוי שתתקבל אף לא על־ידי המתונים שבמתחמים. "החור גים הלאומיים" שבקרבתנו יצקעו בוודאי בקול גדול: עוזכרי ישראל הם אלה הקובעים שתכנית זו אין לה סיכוי להתקבל. שרים הקרויים "לאומיים" יאמרו לנו כי מי שאינו מתלכד סביב הממשלה ותכניתה, תהא אשר תהא, פוגע בבטחונה של ישראל וביעדיה הלא־מיימים. הם יאמרו לנו בוודאי שכל שתכנית מאק־סימאליסטית יותר כן ירבה כבודנו ותתחזק עמדתנו.

חוגים לאומיים יקרים, לו ידעתם איזה נזק אתם גורמים בראייתכם המעוותת לבטחונה הלאומי של מדינת ישראל; לו ידעתם כמה טועים הינכם. התכנית שאנו צריכים, להגיש חייבת להיות קבילה ככל האפשר, הגיונית ומעשית ככל האפשר וזאת כדי להביא לשולחן הדיונים את המפכתיים והמתונים שבצד השני וכדי לזכות בגיבוי של ארצות־הברית. ושר החוץ עמד, ובצדק, על חשיבות מערכת יחסיו עם ארצות־הברית. הצעה סבירה דרושה לנו כדי לחזק את המעמד של הנשיא סאדאת ושל מצרים, הנתונים בבדידות קשה. ואל תאמרו לנו: מה לנו ולו? ואל תאמרו לנו: מדוע צריכים אנו להיות מוטרדים בגלל בדידות? גם במקרה זה אין לי אלא לומר לכם: האשם אינו בכך; אין אנו מסוגלים לראות את הבעיה בכללותה; ראייתכם מוגבלת, מצומצמת, קר־

7,000 מתנחלים, משרו בסדר גודל של שני גושי בניינים בווינגטון, אנחנו מסתככים והולכים, מצבנו הבינלאומי מקשים, אנחנו עומדים מול גינויים, כשכל המדובר הוא בדבר שמבחינה מספרית כמעט שאין לו למעשה שום ממשות. מבחינה זו הממשלה צריכה להחליט לאן היא הולכת. אני בעד זה שאם אנחנו כבר אוכלים את כל הצפרדעים האלה שתהיה לדבר הזה ממשות גם בשטח, שתהיה תנופת התנחלות אמיתית, התנחלות בטחונית, אבל אמיתית, ושל נעמוד במצב שאפילו אנשים מתוכנו, לא כל שכן מבחוץ, עומדים מופתעים נוכח הבעיות שאנחנו נתקלים בהן מול הפעילות הממשית בשטח, שלא לדבר על פעילות אחרת בשטח, נושא הבחירות המקומיות שאנחנו במי ידינו יצרנו וחיוקנו בו את אפשרויותיו של אש"פ.

כל המדיניות הישראלית בעניינים אלה היתה בלתי מובנת לחלוטין בעבר והיא ממשיכה להיות בלתי מובנת גם היום. היא בלתי מובנת — הייתי אומר שיש אילו אהבה פאתטית — בנושא של חוסיין. על אף כל האכזבות שאנחנו נוחלים מדי שבוע ובכל אירוע מאותו חוסיין אנחנו ממשיכים לדבוק בו, כאילו שיש בקשר אישי איתו ועם שושלתו הישועה. הרעיון של פשרה טריטוריאלית בקשר עם ירדן הוא נכון; הכפפת הנושא הזה לשושלת ההאשמית היא מקח טעות.

היו"ר מ. ל. מרון: רשות הדיבור לחבר־הכנסת טולידאנו, ואחריו — לחבר־הכנסת טובי.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה): אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום בינינו ובין מצרים פתח בפני משרד החוץ אפשרויות חדשות, כמעט בלתי מוגבלות, בשלושה מישורים חד־שימי־ישנים: האחד, העמקת הנורמליזאציה והרחבתה בינינו לבין מצרים בכל התחומים; השני, נסיונות לפריצת מעגל האיבה בינינו לבין יתר ארצות ערב או חלק מהן, ובכלל זה מעורבות מאקסימאלית במשאומתן על האוטונומיה; השלישי, נסיונות לחדוש מערכת היחסים עם מדינות יבשת אפריקה.

נשאלת השאלה: האם אמנם ערוך המשרד לאתר גרים חדשים? ושאלה נוקבת יותר היא: האם תאפ־שר הממשלה למשרד החוץ ולשר החוץ מרחב תיכנון ומחשבה, מרחב עשייה ופעולה? הנסיון שנצטבר בחור דשים האחרונים אינו מורה על כך שמשרד החוץ כמשרד ושר החוץ כשר בממשלה אמנם יתפסו את המקום הראוי להם בעיצוב המהלכים הבאים. כפי שהדברים מתנהלים כיום קובע ראש הממשלה כמעט כל מהלך, אם על־ידי נוכחות אישית בכל פגישה בעלת משמעות ואם על־ידי מינוי שרים ופקידים שהשפעותיהם תואמות את רצונו. איש אינו כופר בזכותו של ראש הממשלה לכונן ולהנהיג אך בין קביעת דרך והטלת מרות במקרים מיוחדים לבין שליטה כוללת על כל מהלך המרחק הוא רב.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אין אני מתעלם ממצבו המיוחד של שר החוץ שלנו שאינו מייצג מפלגה היכולה לאיים חדשים לבקרים בנטישת הקו־

לטת כשעל רקע ההצגה הזאת מזדקרת תכניתה של ממשלת ישראל לאוטונומיה, תכנית שאושרה בשבוע שעבר והמבוססת על תביעתה המפורשת של ממשלת ישראל לריבונות על הגדה ועל הרצועה. זוהי תכנית להנצחת הכיבוש הישראלי, להמשך ההתנחלות בצ"ר רוף הטרור ההולך ומתגבר של הצבא החדש של "גוש אמונים" נגד המוני העם הערבי הפלשתינאי, תכנית המיועדת לשלילת זכויותיו של העם הפלשתינאי להגדרה עצמית ואף לעקירתו ממולדתו. החיבוקים והנשיקות בבאר-שבע ובאל-עריש, לא את השגת השלום הם מבשרים אלא את הנסיון לממש תכנית פעולה משותפת מצרית-ישראלית בשירות האמריקנים נגד עצי מאותם וחירותם של עמי האזור לקידום האינטרסים האסטרטגיים והכלכליים של ארצות-הברית.

על איזה שלום מדברים בגין וסאדאת כשבאותו זמן מדברת ממשלת ישראל אל העם הערבי הפלשתינאי בשפת ההפצצות וההפגזות היומיומיות מהאוויר, מהיבשה ומהים של מחנות הפליטים בלבנון; בשפת הדיכוי ההולך וגובר בשטחים הכבושים כשהפוגרום של קלגסי "גוש אמונים" כל תושבי חברון הערבים מאמץ והתפרעותם נגד תושבים חלולים בתוך בתיהם הפך להיות שפת הדיאלוג עם העם הערבי הפלשתינאי בחסות ממשלת הליכוד?

סאדאת ובגין מתחבקים ומתנשקים ובאותו זמן נורעת ממשלת בגין יום יום הרג ומוות בכפרי וערי הלבנון, וזאת במטרה ברורה: לפזר את העם הפלשתינאי, את פליטיו, לכל הרחוקות, כפי שהציע מר בגין בפנייתו לנשיא לבנון לעשות שלום, כביכול, וכפי שעשה זאת היום שר החוץ. פעולות התוקפנות האלה מתבצעות במטרה לבטל את לבנון כמדינה ערבית עצמאית, להמליך את שכיר החרב מייג'ור חדאד כנציב עליון של ישראל בלבנון ולהרחיב את אזור המלחמה כדי שתגרוף גם את סוריה במטרה לשבור את התנגדותה לתכנית האמריקנית באזור. אנו קוראים לממשלה להפסיק את מעשי התוקפנות המתרחבים נגד לבנון, להפסיק את ההפגזות וההרג נגד הפלשתינאים ונגד הלבנונים.

חברי הכנסת, מאז חתימת ההסכם הנפרד עם מצרים מצטיינת ההתפתחות בשני כיוונים בולטים: מצד אחד, הקצנה בעמדת ממשלת ישראל להדגיש את עמדתה וזכויותיו של העם הערבי הפלשתינאי כפי שנראה בתכנית האוטונומיה החדשה של הממשלה, ומצד שני התגברות ההתנגדות של העם הערבי הפלשתינאי, של המדינות הערביות, נגד ההסכם הנפרד, נגד האסטרטגיה, נגד הסכמי קמפ-דייוויד, ויחד עם זאת התייגברות בידודה של מצרים, מכל זה ברור שלא לשלום מתקדמים בדרך ההסכם הנפרד אלא להגברת הסכנות ולהמשך שפיכות הדמים.

חברי הכנסת, מינויו של השר בורג, שר הפנים, כראש הצוות לניהול המשא-ומתן על האוטונומיה, ולא של שר-החוץ מר דיין, נועד להדגיש את עמדתה של ממשלת בגין במשא-ומתן עם מצרים על ביצוע הסכמי קמפ-דייוויד בנושאי האוטונומיה והשאלה הפלשתינאית אינם נושאים השייכים למדיניות החוץ, ליחסיה של ישראל עם המדינות השכנות והעם הערבי הפלשתינאי אלא נושאי פנים, כביכול, השייכים לענייני

תנית. אל יאמרו לנו אנשי הכבוד הלאומי כי אין מפוכחים ומתונים בצד השני, כי כולם אש"פיסטים; גם כאן טעות בדיכום: גם מעבר לגבולנו ישנו ציבור שניתן לשכנעו כאשר ההצעה אמנם משכנעת. ראו עד היכן מובילה אותה לאומיות צרופה ונבובה זו. היא מובילה לפריצת בתים בחברון, להכאת ילדים, לאוימים, לניפוץ רהיטים, ומי שמעו להתקומם נגד חוליגאנים זה, מי שמעו להרים קולו נגד מעשה נפשע זה, נחשד שוב בבגידה בלאומיות. אוי לה למפלגת העבודה, מפלגת הצדק, השוויון והסוציאליזם, שגם בכמה מחבריה פשה גגע זה. נציגת מפלגת העבודה בנשיאות הכנסת מרימה את ידה נגד דיון במליאה במעשה מחפיר זה שראש הממשלה, כינהו, בצדק, ואנדאליסם. הייתכן?

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רוצה אני לנסות ולענות על השאלה: לאן אנו מובלים? כפי שאמרתי, זמשא-ומתן על האוטונומיה ייכשל. הלוואי שאתבדה אך חוששני שאצדק. אין כוח שישנה את ראייתה המאובנת של קבוצת שרים המהווה רוב בממשלה; ואין כוח שיתגבר על המפלגה שהפכה להיות חוד החנית של אחרו גוש קיצוני חסר סובלנות. מי שחושב שראש הממשלה ישנה את דעתו והשקפותיו, כפי שעשה בעניין סיני, אינו יודע מה הוא שח. לגבי הגדה פועל ראש הממשלה לפי צו ההשגחה ולא לפי שיקולים ענייניים-מעשיים. הוא פועל ומונחה על-ידי העבר ולא על-ידי העתיד, ומי שאומר לנו שזאת נקודת פתיחה בלבד שוב אינו יודע מה הוא שח. הנני גותן אמון מלא בראש הממשלה כאשר אמר שוהי תכנית הממשלה, אין לגרוע ממנה ואין להוסיף עליה. המצרים לא יפוצצו את השיחות בשלב זה. הם יקבלו תחילה את חצי האי סיני ורק אחר כך תביאם המצריה הבינ-ערבית להפדת הסכם השלום בעל כורחם. במצב אומלל זה אנו עלולים למצוא את עצמנו בעוד שלוש שנים כאשר חצי האי סיני אינו בידינו; הגדה המערבית גועשת ומתמרדת; המצרים אינם יכולים עוד לעמוד מנגד, הם חסרי אונים והשלום שבינינו לבינם הולך ומתרחסם עד נקודת הרתיחה.

אדוני שר החוץ, אתה יודע כמוני שכך יקרה אם לא יחברו יחד כוחות מאוזנים ושפויים כדי לגבש תכנית סבירה לגבי הגדה המערבית ורצועת עזה, שבה יישמר בטחון האמת של ישראל ולא בטחונה המדומה. אני פונה שוב אליך: אל תחריש ואל תעמוד מנגד. מוטב שתיאבק ותפסיד מאשר תשלים, תשתוק ותחריש.

היו"ר מ. ל. מרון: רשות הדיבור לחברי-הכנסת טובי, ואחריו — לחברי-הכנסת גרסו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מפגשי החיבוקים והנשיקות בין מר בגין והנשיא סאדאת בבאר-שבע ובאל-עריש והצגת פתיחת השיחות בחסות אמריקנית על מה שנקרא "האוטונומיה לתושבי הגדה והרצועה" — כל זה אינו אלא אחיות עיניים והתגרות גסה בשאיפותיהם הכנות לשלום אמת של עמי האזור, לרבות עם ישראל והעם המצרי. אחיות העיניים בור

ייעוץ צבאי. בזה מתגרה ממשלת ישראל בדעת כל עמי אמריקה הלאטית ובכל האנושות המתקדמת הסור לדת מהדיקטטורה הפאשיסטית בצ'ילה שידיה מגור אלות בדם עמה. אם מסוקי קרב אמריקניים מתגלים, למשל, בידי ממשלת רודויה הגוענית מתברר שהם הועברו לשם באמצעות ישראל. בקשריה של ישראל עם דרום אפריקה, כמו עם המשטר הגועני ברודויה, מופיעה ישראל כבעלת-ברית לכל כוחות השחור בעולם התונקים את חירות עמם והזבולמים את המאבק לחופש ולכבוד האדם. האם זהו העולם החפשי שראש הממשלה רוצה להגן עליו? בהתחברות עם העולם השחור, עם הגוענים והדיקטטורים שמה הממשלה ללעג את כל הדיבורים על דאגות כביכול לחירות האדם, לעולם החפשי וכו'; היא מסתרת מאחורי דיבור גבוה רברבני זה כדי להמשיך במלאכת ההסתה נגד ברית-המועצות כפי שעשתה היום שוב שר החוץ. זאת היא שחצנות שאין כמוה לדבר על ברית-המועצות כעל "מרכז לה" פצת האנטישמיות בעולם" כאשר זוהי המדינה ש"מיגרה את הנאציסם והצילה את אירופה והעם היהודי מצפרי הפאשיסם, הוציאה את האנטישמיות מחוץ לחוק ומבטיחה שוויון זכויות אמת לכל העמים החיים ב"תוכה כמשפחה אחת. בדאגתו המתמדת של ראש הממשלה למלא תפקיד של ראש חץ להפצת ההסתה האנטי סובייטית בעולם ולהפחת אש המלחמה הקרה ממשיכה ממשלת ישראל לבודד את עצמה ולגרום נזק רב ליחסיה הבינ-לאומיים.

חברי הכנסת, בדיון על משרד החוץ ברצוני לש"אול את המשרד מדוע אין ישראל מצטרפת לכמה אמנות בין-לאומיות חשובות ביותר, כמו האמנה הבין-לאומית לביטול כל צורה של אפליה גזעית שנתקבלה באו"ם ב-1965 התובעת מכל המצטרף אליה לאסור או לבטל כל אפליה גזעית ולהבטיח שוויון בפני החוק. לאמנה זו הצטרפו כבר 97 מדינות. מדוע אין ממשלת ישראל מצטרפת אליה? מדוע אין ממשלת ישראל מצטרפת גם לאמנה בנושא זכויות האדם שנתקבלה באו"ם ב-1966? כל הדוברים לחירות האדם — בישראל — לשוויון של כל אזרחי ישראל, לשוויון כלפי האיכולסיה הערבית, תובעים את הצטרפותה של ממשלת ישראל לאמנות הבין-לאומיות ולביטול האפליה הגזעית. ובדבר זכויות האדם ושוויון זכויות: אי-הצטרפות ישראל לאמנות אלה עושה את כל הדיבור של נציגיה הרשמיים על חירות האדם ושוויון הזכויות שכה מרבים לדבר עליהם כדי להסית נגד ברית-המועצות פלסתר.

כמו כן תובעים כל שוחרי השלום בישראל את הצטרפותה של ישראל לאמנה נגד הפצת הנשק הגרעיני כאשר המשך המדיניות המבוססת על השארת האופציה הגרעינית פתוחה בפני ישראל מוליכה לא רק להרפתקאות מדינית אלא מסכנת את ישראל, את האזור, את העולם כולו, ופוגעת קודם-כול בישראל עצמה. לכן אנו תובעים בדיון זה את הצטרפותה של ישראל לאמנה נגד הפצת הנשק הגרעיני.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחברה הכנסת גרוס, ואחריו — לחברה הכנסת חריש.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
אדוני הישבראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום

יינה הפנימיים של ישראל, למשרד הפנים והמשטרה, ולהדגיש את תביעתה של הממשלה להחלת ריבונות ישראלית על הגדה המערבית ועל רצועת עזה.

איזה שלום יצמח ממשא-ומתן זה כשממשלת ישראל מחליטה שמקור הסמכות למועצה המינהלית האוטונומית הוא הממשל הצבאי הכובש ושלא ייפסקו ההפקעות וההתנחלויות? איזה שלום יצמח ממשא-ומתן זה כשראש ממשלת ישראל קובע בעקשנות שלא תקום מדינה פלשתינאית? איזה שלום יצמח ממשא-ומתן זה כשהתרגום הישראלי המעשי לזכויות החירות של העם הערבי הפלשתינאי — אפילו אלה שהווכחו בקמפ-דייוויד — יהיה על-פי דרכו של "גוש אמונים", על-פי דרך הפוגרומים נגד העם הערבי הפלשתינאי בחלחול, בחברון ובמקומות אחרים, על-פי הדרך של סגירת האוניברסיטה בבירזית ומס' דות חינוך רבים אחרים בגדה, על-פי הדרך שתביא לנישול טוטאלי של העם הערבי הפלשתינאי ממולדתו? דרך זו תביא למבוי סתום ללא מוצא ותעלה את האזור שוב על הר געש. נראה שבכך מעוניינת ממשלת ישראל כדי להמשיך את הסטאטוס-קוו הנוכחי. אבל עמי האזור מעוניינים בשלום אמת, תובעים פתרונות אמיתיים למשבר זה ואומר סיום הכיבוש הישראלי בגדה, ברצועה ובגולן, מימוש זכותו של העם הערבי הפלשתינאי למדינה עצמאית וזכויות שלום אמת עם כל המדינות השכנות. זה מחייב הידברות עם העם הערבי הפלשתינאי, עם נציגותו — אש"פ — ומוזה לא יהיה מנוס, ובזה צריך להמיר כדי שלא יהיו עוד קרבות ושפיכות דם מיותרת ולא מלחמת חרמה שהיא אסון לשני העמים.

אם חשב מישו שהסכם השלום הנפרד עם מצרים יפתח בפני ישראל דלתות להוצאתה מבידודתה בזירה הבינ-לאומית הרי הוא טעה ולא הבין מה מתרחש בזירה האזורית והבינ-לאומית. ההתפתחות מוליכה בכיוון בידוד של ישראל ושל מצרים כאשר גם הא-פוטרוס האמריקני נתקל בקשיים הולכים וגוברים גם באזור וגם בזירות אחרות של העולם.

ממשלת ישראל, במדיניות החוץ שלה, ממשיכה לכן להתעלם מהתהליכים היסודיים המציניים את ההתפתחות הבינ-לאומית. במקום ללמוד לקחים מכשלון מדיניות ההידברות עם האימפריאליזם והתמיכה במשטר הפרו-אימפריאליסטיים, הריאקציוניים והפאשיסטיים ממשיכה ממשלת ישראל — ועתה ביתר תוקף ממשלת הליכוד — לפעול כבעלת-ברית לזכויות השחור בעולם. מה לא עשתה הממשלה כדי לחמוץ בכיסאו ובמשטרו של השאה של איראן? שלחתם יועצים לזרוע הטרור שלו, למשטרה החשאית — הסאבאק — אימננטם והדרכתם את שירותי הבטחון שלו; ומה קצרה ישראל מכל זה? — רק צרות ושם רע בקרב עמי תבל. כיום רואה ממשלת ישראל כנראה כיצד את אספקת הנשק למשטרים הרודניים, הפאשיסטיים, הדיקטטוריים בדרום אמריקה, הדיקטטור סאמוסה, שליט ניקרגואה השנוא על עמו ועל כל עמי אמריקה הלאטית, טובה את עמו בנשק ישראלי. סגן שר הבטחון ביקר בחודש ינואר שנה זו בצ'ילה וא-חרי ביקורו הכריז שישראל מוכנה למכור לדיקטטטורה הפאשיסטית בצ'ילה ציוד צבאי ולתת לה

ברצף טריטוריאלי אחד? האם הם מנסים לפצות פה ולדרוש אוטונומיה? איזו אוטונומיה יש לחמישים מיליון מוסלמים ברוסיה הסובייטית? כרבע מאוכלוסיות רוסיה הם מוסלמים, האם הם מעזים לפתוח את פיהם ולדרוש אוטונומיה? לאומה אחת בברית המועצות יש אוטונומיה, לאוקראינים. יש להם נציג באו"ם. זו האוטונומיה שלהם. מה מקבלות יתר האומות בברית המועצות? ואצלנו אומרים שהאוטונומיה אינה שווה דבר. עם משונה אנחנו. מה אומרים הדמוקראטים שלנו השכם והערב? — ואינני מדבר על השמאלנים אלא על האופוזיציה הראשית — אומרים: אתם לא נותנים להם כלום. כך אמר חבר מהאופוזיציה הראשית. כלום, כלום, אתם לא נותנים להם. אנו נותנים להם עצמאות מלאה, משטרה חזקה, מינהל עצמי שיכלו לנהל את ענייניהם כרצונם. מה אנו משיארים בידנו? — את ציפור נפשנו, את הבטחון, לא יותר. ותוקפים אותנו על כך שאיננו נותנים כלום. איננו רוצים שתהיה מדינה עראפאית שתנהל נגדנו מלחמת השמד. דבר זה חייב להדאיג אותנו. צריך להדאיג אותנו הפיצול הנורא שיש אצלנו. מתקשים את האוטונומיה ללא הפסק.

חברי הכנסת, מה אומרים המצרים? אני קראתי את המסמכים. חבר הכנסת טולידאנו, קראת מה שהמצרים דורשים, איזו אוטונומיה? בניגוד להסכמי קמפ-דייוויד הם דורשים: שלטון עצמי, בטחון, נסיגה מוחלטת של צה"ל והשארת פאטרול בלבד של צה"ל. הם אינם מתביישים. וזה בניגוד להסכמי קמפ-דייוויד. ואנחנו מתביישים? אתה אומר שאיננו נותנים כלום. חבל שלא היית כאן קודם, חבר הכנסת טולידאנו, מה נותנים הרוסים ל-50 מיליון מוסלמים ברוסיה? אתה יודע שיש 50 מיליון מוסלמים ברוסיה? ומה הם נותנים להם? מה נותנים לבאסקים? מה נותנים לכורדים? ואנחנו צריכים להיות צדיקי עולם. אנחנו צריכים לתת הכול.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
זו השוואה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
עד היום אתה רק לוקח.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
חברת הכנסת אלוני, את רוצה מדינה פלשתינית אית? זו זכותך אבל אל תגידי שאוטונומיה זה לא כלום.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לא, איני רוצה מדינה פלשתינאית. אני רוצה מדינה יהודית ואיני רוצה לשלוט על אחרים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
לא רוצים. לשלוט. רוצים רק לשמור על הבטחון. נותנים להם מינהל עצמי מושלם, עצמאות מלאה עם משטרה חזקה; כך כתוב: משטרה חזקה, והם ינהלו את ענייניהם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אבל ממשל צבאי זה שלטון זר.

בין מצרים לישראל החל בימים אלה, עם מסירת אל-עריש למצרים, ללבוש עור וגידים. אין אנו משלים את עצמנו, אנו עומדים רק בהתחלת הדרך, והדרך למימוש הסכם השלום עם מצרים עוד ארוכה. אבל אם לדון על שיתוף הפעולה ההדוק בין מצרים לישראל מהכוונות הטובות שמגלים שני הצדדים יש לקוות שנגיע בעזרת השם לשלום יציב וקיים.

חברי הכנסת, לו היו אומרים לנו לפני שנתיים שתוך שנתיים נחתום על הסכם שלום עם מצרים היו הכול מתייחסים אל האומר זאת כאילו אין הוא אדם מן הישוב. עכשיו, שהגענו לכך — ואנו לא משלים את עצמנו שהגענו לימות המשיח, כפי שאמרתי, אבל בכל זאת יש הסכם שלום — יש בתוכנו שמנסים להקטין הישג גדול זה, לא רק להנמיך אלא גם להרוס את הכול. אין ספק שלשר החוץ יש חלק גדול בהסכם זה. הוא השקיע הרבה עבודה, הרבה מחשבה, כדי להגיע לכך. בהזדמנות זו כדאי להזכיר שבכינון הממשלה עשה ראש הממשלה צעד נועז, בלתי רגיל, כשהוא בחר איש אופוזיציה להיות שר החוץ. דבר כזה לא היה עד אז במדינת ישראל, למרות שר חוץ ממפלגה אחרת. כאשר עשה זאת ראש הממשלה עורר הדבר סערה בציבור אבל ראש הממשלה, כך אני חושב, לא טעה כל כך, הוא היה זקוק לשר חוץ טוב.

(חבר הכנסת י. ברמן קורא קריאת-ביניים)

זוכרים איזה שר היה אז.

חברי הכנסת, לא אכניס את ראשי בין הרים מי צריך להיות יושב-ראש ועדת המשאומתן על האוטונומיה, שר החוץ או שר הפנים, כי לא זו הבעיה. הנושא העומד על הפרק הוא בעיית האוטונומיה. בעיית האוטונומיה היא בעיה רצינית מאוד, מסוכנת מאוד. היא בעיה שאין להתייחס אליה בקלות ראש. אנו יודעים זאת. הבעיה היא כיצד אנו כולנו, אופוזיציה וקואליציה כאחד, יכולים להתאחד לפחות כלפי חוץ בנושא חשוב זה כדי שנגיע את קולנו, כלפי חוץ לפחות, בסגנון אחיד פחות או יותר ולא כפי שנעשה הדבר אצלנו. במקום זה אנו שומעים שלא מפסיקים לרגע להפציץ את האוטונומיה ולהעייר מיד אותה כאילו היא "מפלצת" שבדה ראש ממשלת ישראל מלבד, כאילו הוא המציא פאנט חדש, אוטונומיה, שלא יודעים עליה ולא שמענו עליה מעולם. חברי הכנסת, מדוע נזלזל בזה? הרי יש נסיון של שנים ביחס לאוטונומיה בעולם. הכורדים בעיראק לרוב חמים שנים כדי שתוענק להם אוטונומיה. מה הם דורשים? הם אינם דורשים יותר ממה שאנו מוכנים לתת לפלשתינאים. מה עשתה עיראק לכורדים? היא גירשה והשמדה אותם. הם קיבלו משהו? לנו מטיף כל העולם מוסר שאנו לא נותנים די, שהאוטונומיה שאנו מציעים אינה מספיקה. חברי הכנסת, מה דורשים הבאסקים בספרד? — מינהל עצמי ובתי-ספר כדי לשפח את שפתם ותרבותם. האם נותנים להם זאת? הם אינם דורשים יותר.

אצלנו האוטונומיה היא דבר פסול מראש בשעה שאנו מעניקים זכויות שלא מעניקים בכל העולם. שם משמידים אומות בגלל דרישתם לאוטונומיה. איזו אוטונומיה יש לשלושה מיליון הונגרים ברומניה שגרים

העובדים בשירות החוץ הם ודאי מוכשרים ובעלי השכלה — למשרדים אחרים. זו השעה הנכונה, כאשר מדברים על קיצוצים, לעשות זאת.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חריש, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל הורביץ.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, כולנו שמחים בשמחת הסכם השלום עם מצרים אבל כאשר באים אנו לדון בתפקיד משרד החוץ עלינו להתייחס לאותן התפתחויות בעולם שאנו עומדים בפניהן גם עם הסכם השלום, ובחלקן כתוצאה מהסכם השלום.

מצד אחד מדובר על יחסים אינטימיים עם ארצות הברית. אינני יודע אם הם אינטימיים יותר מכפי שהיו בתקופה של קיסניג'ר או בתקופה של ג'ונסון אבל אין ספק שכתוצאה מהמשא-ומתן נוצרו יחסים די אינטנסיביים, אולי אינטנסיביים ואינטימיים עד כדי כך שפקיד בכיר בארצות הברית מרשה לעצמו לבקש ולומר במטוס את מי הוא רוצה מטעם המשלחת הישראלית במשא-ומתן. בתהליכים היסודיים יותר העובדה היא שאנחנו עומדים בפני תלות גוברת בארצות הברית בדברים היסודיים, בין אם זה נשק בין אם זה סיוע כלכלי ובין אם זה סיוע מדיני. מצד אחר, אנחנו עומדים מול כירסום גובר בדעת הקהל האמריקנית, לרבות דעת הקהל היהודית, ונשמעים קולות מדאיגים ביותר בקונגרס האמריקני בקרב ידידי ישראל.

בשוק האירופי ההתפתחות היא שרוב מדינות השוק מתחילות להתקרב יותר ויותר לעמדה הצרפתית, שמתחילה להיות דומיננטית גם לגבי גרמניה. אנחנו עומדים בפני כירסום מעשי בהסכמים הכלכליים הקודמים עם השוק האירופי, וזאת בסדרה של דברים. אנחנו עומדים בפני סכנה גוברת, כפי שציין שר החוץ, עם הכניסה של יוון ועם הכניסה הצפויה של ספרד ופורטוגאל לאותו שוק אירופי שמבחינת העתיד הכלכלי של ישראל הוא אולי החלק החשוב ביותר בתוך כל מערכת היחסים הזאת.

בדיון זה על משרד החוץ הדבר המוזר הוא שכאשר עומדים בפני מצב של כירסום בדעת הקהל וכירסום בתמיכה בישראל בקרב אלה הקובעים גם בארצות הברית וגם באירופה — אלה שני הבסיסים החשובים ביותר במערכת הישראלית — מתברר שבחלק מההסברה לשנה שעברה לא נוצלו קרוב ל-50% מהתקציב. וזאת בשעה שבכל מקום בעולם שאליו אתה בא אתה שומע גם את הנציגים הישראליים וגם את ידידי ישראל מתלוננים ואומרים: מדוע אינכם עושים יותר? מדוע אינכם מביאים יותר אורחים וחלק מתקציב האירוח נשאר פתוח? מדוע אינכם מביאים גורמים פוליטיים? והנה היה כסף ולא הבאנו אותם. והתשובה שנתתי בתמימותי במשך כל השנה היתה: אין כסף, אין תקציב, זו מדינה עניינה, מה אפשר לעשות מול אש"ף?

אני מוכרח לומר כי נדמה לי שחלק מהבעיה קשור בעובדה ששר החוץ עסוק באופן טבעי, בעיקר בשנה האחרונה, בנושא המרכזי של הפעולה המדינית הישראלית, במשא-ומתן לשלום, ולפי הגדרתו זה היה

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

ממשל צבאי זה בטחון. את רוצה לתת להם את הבטחון? למחרת תהיה מדינה עראפאטית. סאדאת דרש להשאיר שם פאטורל, לא יותר, וזה בניגוד להסכמי קמפ-דייוויד. ואנחנו צדיקים גדולים. זה מה שמדאיג אותי ולא מי יושב בראש הוועדה, שר החוץ או שר הפנים. הפיצול מדאיג אותנו. מדאיגה אותי העובדה שאיננו חדלים לתקוף את האוטונומיה כאילו היתה זו מלה שבאה מוכב לכת. אוטונומיה קיימת בעולם, ויש אומות הדרושות אותה ואין נותנים אותה להן. ואנחנו רוצים לתת אוטונומיה, ביד רחבה רוצים לתת אותה. חבל שהזמן אינו מרשה לי להרחיב את הדיבור.

אני רוצה לסיים בהערות מספר. בעניין העלייה מרוסיה, אדוני שר החוץ, מתהלכות שמועות — והלוואי שיתגשמו — רוסיה הסובייטית עומדת להרחיב את ממדי העלייה של יהודים ממנה ושיבואו עשרות אלפי יהודים. אנחנו יודעים שיש נזירה של 70% בווינה. שמענו זאת מפי שליח שמסר לנו דין-וחשבון בוועדת העלייה והקליטה. בשעתנו דיברנו על כך עם ראש הממשלה ואמרנו שיש צורך לשנות את מסלולי העלייה. עולה מרוסיה אינו יכול לבוא בלי הוויזה שאנחנו שולחים מראש, אשרת הכניסה. אפשר לשנות את מסלולי העלייה כך שיבואו דרך רומניה. בין רומניה לרוסיה אפשר להשתמש ברכבת, ומרומניה יבואו יהודים לכאן בדרך שהם בוחרים לעצמם, במטוסים או באניה. מי שירצה להגר מכאן יוכל להגר. איננו כופים איש להישאר כאן. הרי הגירו מכאן אלפי עולים מרוסיה שהספיקו לשהות בישראל. נתנו להם להגר. מדוע צריכים לבוא דרך וינה כדי לנשור שם עם הוויזה שלנו?

אדוני שר החוץ, עוד הערה. אמרת שהנציגים שלנו, השגרירים שלנו, מקיימים יחסים טובים עם הקהילות היהודיות בכל מקום ושיש מערכת יחסים הדוקה עמן. זה זמן רב שאנחנו מדברים על כך. אינני יודע אם לכל הנציגים והשגרירים שלנו יש הכשרון והידע לטפח יחסים עם הקהילה היהודית. לרבים מהם חסרה התשתית של מסורת ישראל. הם אינם מושרשים במסורת ישראל. לרבים מהם חסר ידע מינמאלי במנהגי ישראל. אדוני השר, יש לך גם עוזרים דתיים, ואני חושב שנוכחת לדעת שהם מסוגלים להיות גם שגרירים טובים, אתה שבע רצון מהם, כך אני חושב. אם אתה מחזיק אותם זמן רב זה סימן שהם טובים. אם כן, מדוע לא יכולים להיות גם שגרירים דתיים שיש להם יותר ידע כדי שיוכלו לטפח את היחסים עם הקהילה היהודית?

ולבסוף, אמרים, אדוני שר החוץ, שיש במשרד החוץ אבטלה סמויה; ש-150 פקידים, שגרירים ובעלי תפקידים שונים הם מיותרים במשרד החוץ. כך מלח-שים ואינני יודע אם זה נכון או לא. אי אפשר להזיז את האנשים האלה ממקומם, הם מקבלים משכורת ממשרד החוץ ואי אפשר לתת להם תפקיד אחר כי זו תהיה הפרעת תנאי העבודה. מאחר שמדברים כה רבות על קיצוצים בתקציב יש לבדוק גם עניין זה. אינני יודע באיזו מידה זה נכון ואם זה נכון בכלל. כדאי לקצץ את התקציב או להעביר אנשים — אלה

המטה נעשתה בצורת אימפרוביזציה על-ידי גוף ש-הוקם לצורך העניין הזה, על-ידי אנשים מוכשרים מאוד אבל זה עמד מול עבודה מאוד מתוחכמת, מאוד מתוכננת, גם של האמריקנים וגם של המצרים. אנחנו נתקלים בזה יום יום ואז יוצאות האימפרוביזציות ויוצאים אותם הסכמים. למשל, העניין הכלכלי שמ-שום מה עבר לטיפול לאחר הסכם קמפ-דייוויד כאשר אולי המצב הטוב ביותר להגיע להסכם כלכלי עם האמריקנים וכל המתחייב מהסכם קמפ-דייוויד היה דווקא בקמפ-דייוויד, ולא לאחר מכן, בעקבות הצהרה שאולי אנחנו מוותרים כי אנחנו עם גאה מאוד, אנחנו מוותרים על הסיוע וניקת הלוואה ואחר כך מתקנים זאת בעקבות הדבר בעוד כל מיני דברים שמעוררים בעיה בקרב היהדות.

כבוד היושב-ראש, חוששני שאנו נכנסים לתקופה קשה עוד יותר מבחינת ישראל בעולם. בעת המשא-ומתן על האוטונומיה נעמד מול חזית רחבה של תמיכה גוברת באש"פ. הדבר יסתייע בכניעת הממשלה ל"גוש אמונים", אין לי ספק שמה שייעשה פה יעודד את תומכי אש"פ בעולם. מול זה חוששני שמשרד החוץ כמשרד איננו מקבל את הסיוע והכלים הדרו-שים מהממשלה ואפילו מהשר שלו אשר מקדיש את רוב מאמציו לאותו תחום מדיני אשר לפי הגדרתי שייך למשרד ראש הממשלה, למשרד הבטחון ולאח-רונה, למשרד הפנים והמשטרה.

ייתכן שמשרד החוץ יוכל בתנאים האלה לתרום תרומה משמעותית יותר למלחמה בפשע המאורגן אשר תוזנח עתה עוד יותר לאור עיסוקיו של שר הפנים בענייני משרד החוץ.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגאל הורביץ, ואחרי-
— לחבר-הכנסת אבנרי.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, תחילה אולי מן הקל אל הכבד. אני מצביע על כך שבדברי שר החוץ היום הודגשה החשיבות העליונה של התפ-קיד של שגרירינו, בספחינו בכל מקום, בכך שהם יטלו על עצמם את התפקיד של הייצוג של האינטרסים הכלכליים של ישראל. פירוש הדבר שהם לא רק ימכרו את תורת ישראל ואת עמדותיה אלא פשוט ימכרו את תוצרת ישראל.

לצער, עד כמה שאני מכיר את המערכת, אינני מאושר מכך. יש לי הרושם שנציגינו בחוץ-לארץ במס-גרת משרד החוץ עדיין חושבים שהייצוג חשוב בה-עברת עמדות, בהבהרת עמדות ובדיווח עד כמה ש-אפשר באופן מסודר על מה שמתרחש במדינות, על הלכי הרוח בציבור ובממשלה. האמת היא שכל תפ-קיד שאנחנו חייבים להטיל על נציגינו, כל תפקיד הכרחי, הוא החשוב ביותר. היום אני רואה בכך שא-נחנו נשתדל עד כמה שאפשר להגביר את היצוא של התעשייה והחקלאות הישראלית תפקיד של הצמרת הייצוגית בחוץ-לארץ, במקרה זה השגריר או הציר.

שר החוץ הדגיש את החשיבות אבל למעשה הוא איננו מבחין במה שקורה. אני יודע שנשיא צרפת או נשיא ארצות-הברית אינם מתביישים כלל להציב

שייך יותר למשרד ראש הממשלה מאשר למשרד החוץ. הוא לא העביר די סמכויות בנושא הזה כדי שהמשרד יוכל לתפקד באותם שבועות ארוכים שהוא לא היה יכול להימצא בארץ ולעקוב אחר פרטי הבעיות המתפתחות בתחומים האחרים. המצב הגיע לידי כך שלפעמים גם בנושאים פעוטים בענייני הסברה אין סמכות החלטה אפילו למנכ"ל, שלא לדבר על אנשים העוסקים בתחום המדיני במחלקות השונות או במח-לקת ההסברה.

היו כאן גם דברים החורגים במקצת מבעיות של תקציב, לדוגמה, אנחנו נתקלים שוב ושוב בכמה בעיות הקשורות בלבנון ובעיקר במיבצע ליטאני, והתוצאה של מיבצע ליטאני, הצבת כוחות יוניפיל בלבנון, לגבי מיב-צע ליטאני היה סירוב של שר החוץ לקחת על עצמו את ההסברה והיתה בעניין הפניה של נציגים אל משרד הבטחון. התוצאה היא: מיבצע ליטאני לא זכה להסברה מטעם מדינת ישראל מול מאבק מדיני שהת-נהל נגדנו בעניין.

אבל בעקבות מיבצע ליטאני יש הידרדרות במצ-בנו המדיני בקרב ידידנו, לפחות במדינה אחת ונדמה לי שמתחילה גם במדינה שנייה. בגורביה ההידרדרות היא מרחיקה לכת, החל מהצמרת דרך כל הידידים. באותה גורביה אשר באפראלמנט שלה, בתגובה להצ-בעה אנטי-ישראלית מסוימת לפני כמה שנים של ממשלת גורביה, היתה החתמה המוגית אשר הביאה לשינוי עמדת הממשלה, באותה גורביה יש הידר-דרות היחסים מבחינתנו. המדינה השנייה שבה יתחיל מצב זה בעקבות בעיה זאת היא הולנד אשר שלחה כוחות לשם ונדמה לי שאיננו מתמודדים עם הבעיה שמתעוררת לפנינו כתוצאה מכוחות אלו המוצבים שם.

כבוד היושב-ראש, נקודה שנייה שאליה רוצה אני להסב את תשומת-הלב קשורה במחלקת החקר של משרד החוץ. בניגוד להחלטות ועדת אגרנט בוטל תפ-קיד התיכנון המדיני לגבי מחלקת החקר בעקבות ועדה שבראשה עמד מר אבידור ממשרד החוץ ושחבריה היו אהרן יריב ונדמה לי שגם אהוד אבריאלי. התור-צאה מהשינוי הזה היא שהיום אין תיכנון מדיני כלל. בתיכנון המדיני עוסקים אלה העוסקים גם בפעילות היומיומית של המשרד ולעתים המצב הוא כזה שהם בהכרח אינם יכולים לעסוק בצורה רצינית בתיכנון ואז כמובן פועלת האימפרוביזציה. ובכן אין תיכנון מדיני, אין איסוף והערכת מידע לצרכי הפעילות המדינית והמהלכים המדיניים. מחלקת החקר בעיקרה עוסקת באותם תחומים שמשרד החוץ אינו עוסק בהם. היא עוסקת במדינות המרוחקות התיכון. לעומת זה חסר מידע רציני או אין ריכוז מידע לגבי כל הנעשה באותם תחומים שבהם צריך לנהל את המאבקים המדי-ניים. זה ישנו בראש של כל אחד שעוסק בזה אבל, שוב, בדרך של אימפרוביזציה. אין עבודת מטה כמו שצריך להיות אפילו בעתות משא-ומתן.

גם בקמפ-דייוויד, מי שעקב אחרי העניינים יודע שמשרד החוץ ברובו המכריע, גם היכן שיכול היה לעשות עבודה מטה — יש במחלקת החקר בלבד כ-60—70 עובדים ויש יתר המחלקות שעסקו בנושאים אשר היו יכולים לשמש לצרכי עבודת המטה — עבודת

אבל ההסכם יתפוצץ לאחר התשלום הכבד. אם יתפוצץ ההסכם, השאלה היא באיזה תאריך הוא מתפוצץ.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
והמסקנה?

יגאל הורביץ (הליכוד):

אני משער שההסכם יתפוצץ כאשר הנפט, אום חשיבה וקו אל-עריש—ראס מוחמד יהיו בידי המצרים. עד אז הם ישמרו על פרופיל נמוך, הם יסבלו הרבה הצהרות שלנו — הצהרות שצריך להצהיר והצהרות שלא צריך להצהיר — הם יבלעו הצהרות שלנו, אפילו אם נשמיע אותן בקול תרועה רמה. הם יסבלו זאת ויחכו למועד התשלום. התשלום הראשון הוא הנכבד ביותר בעיסקה זו, גם התשלום השני חשוב להם מאוד להגיע לגבול הבין-לאומי ולקבל את אופירה ואת ימית. אבל יכול להיות שההסכם יתפוצץ לפני כן.

אומר לנו שר החוץ שנצורו יחסים אינטימיים חשובים ביותר עם ארצות-הברית. זה נכון. מי כמוני יודע עד כמה חשובים היחסים האינטימיים בינינו לבין ארצות-הברית. אבל ככל שהאינטימיות גדולה יותר היום כן תגדל המימיות שבעתידם אחר כך; ככל שהאידייליה היום יותר גדולה כן גם האכזבה תהיה יותר כבדה.

אני מרשה לעצמי לומר דווקא לשר-החוץ דיין, דווקא לראש-הממשלה בגין, את הדברים האלה: יום אחד יוכלו לומר לבגין את מה שאמרו בשעתו על טרומפלדור, שהוא לא הכיר את הערבים, שהאסון קרה משום שהוא לא הכיר את הערבים. כך יאמרו על בגין. בדרך זו ילמדו עליו זכות. לדיין לא יגידו שהוא לא הכיר את הערבים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הוא לא הכיר. הוא לא חשב שפיתחת-רפית זהו הגבול הבין-לאומי.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מכל הסיפור הזה על גורמאליזאציה ביחסים בינינו לבין המצרים בצעדי צב או בריצת צבי תראו מה יקרה. הוא איננו מתכוון לכך. סאדאת מרמה אוֹרֵנו, הוא מערים עלינו. אינני מאמין לו כלל וכלל. הוא מוביל אותנו בהדרגה עד לקבלת התשלום. יום אחד הוא יופיע ויאמר לנו: חתמתם על הסכם לאורֵנו, טונומיה מלאה, למתן זכויות לגיטימיות לפלשתינאים. אינכם עומדים בהתחייבויות האלה. ההסכם איננו הסכם, אני מניף את הדגל ומתייצב בראש המדינות הערביות. ואנו מתחכמים ומעמידים פנים לעצמנו שיש לנו לכך פירוש שהוא הפירוש החופס. החכמה הזאת לא תעזור לנו. הפירוש שלנו לא יתפוס. אני מעז לומר מה שאמרתי בתחילת דברי, האוטונומיה שאנו מדברים עליה איננה האוטונומיה שסיכמנו עליה עם האחרים. היינו צריכים לקום ולהגיד בעת המשא ומתן: זאת אנו תובעים; סאדאת, אם אתה רוצה ללכת אתנו לקראת הסכם כזה נלך להסכם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

מה אתה מציע לנו היום בנתונים הקיימים?

את כל כובד משקלם כדי למכור תוצרת של מדינתם, לא תוצרת שולית, במקרים אלה כמוֹבן תוצרת מכורֵב, מוצרים בעלי איכות חשובה, אם זה מטוסים ואם זה מרכיבים אחרים, והם עצמם עושים מאמץ כמו ידיהם כדי לפתוח שווקים. לי יש הרושם שהשגרירים שלנו הם לעניין זה, במידה רבה, זרים; ולא מפני שהם אינם מחשיבים זאת אלא מפני שהרוטינה אכלה בכל פה והם מביטים על הנספחים הכלכליים כעל נושא תפקיד שולי, אולי חשוב, אבל לא להם עצמם. הייתי אומר שהם צריכים עד כמה שאפשר להיות מדורכים מכאן שזה הנושא שלהם. הם יכולים להיעזר הן בנספחים הכלכליים של משרד התעשייה, המסחר והתיירות או באנשי האוצר; הם צריכים להיעזר בהם, לשלוט בהם או על כל פנים לדחוף אותם ולהמרץ אותם ולא להיות משמשים על-ידים או מופצרים על-ידם לפעול פעולה זו או זו.

ברצוני לעמוד בכמה מלים על נושא מדיניות החוץ. עסקנו בו הרבה רק לפני זמן קצר אבל כנראה לא ניצח מלעסוק בו בזמן הקרוב. איש לא יוכל לברוח מכך וכמה שנגלעס וכמה שנדוש בו הוא לא יהיה לעוס ולא יהיה נדוש. אני יודע שיש כאלה אשר יטפחו לשר החוץ על השכם; יש כאלה המרֵדים לו בעומק לבם אבל לא נאה להם להודות לו מעל במה זו מטעמים השמורים עמם; אבל אין גלֵסֶסֶק, בין אם טוב הדבר או רע, את התפקיד שמילא שר החוץ בהשגת הסכם השלום אי אפשר יהיה לקחת ממנו.

אני עצמי מאוד מסוייג מהסכם השלום. אני רוצה לומר כמה מלים לשר החוץ דווקא, כיוון שאני מעריך אותו כאדם בעל כושר בלתי רגיל. ישראל, למולה, התברכה בכשרון שלו. אני רוצה לומר לו שאני מתנגד לעמדותיו. לא ירחק היום ויתברר לוֹכֵלֵנו שזה לכוֹנו לקראת הסכם יקר מאוד, יקר ביותר; בשלב לא רחוק ההסכם הזה יתפוצץ כיוון שאיננו מוכנים לתת מה שאחרים חושבים שהבטחנו לתת, ואולי כן הבטחנו זאת בניסוחים שלנו בהסכמי קמפ־דייוויד בכך שאמרנו שאנו מכירים בזכויות הלגיטימיות. יש ניסוחים שאי אפשר לברוח מהם. הם הפכו מטבעות לשון בעולם השלישי. מה פירוש הדבר: "זכויות לגיטימיות של הערבים הפלשתינאים"? אני יודע יפה שאנו אומרים כי הממשל הצבאי יסולק. מה כל זה אומר, לא לנו, אלא בכל המקומות האחרים? כל האקרוֹבאטיקה התמימה שלנו לא תועיל לנו, כל הנֵאֵיִבוֹת המופלגות לא תעזור.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתה צודק.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אוי לי אם חברי-הכנסת אבנרי אומר שאני צודק.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כל מלה שאתה אומר שווה זהב.

יגאל הורביץ (הליכוד):

לא יעזור לנו דבר, ירצו לגבות מאתנו פרעון השטר. אנו מעמידים פנים שלא ידענו על מה חתמנו או שאחרים אינם יודעים על מה חתמנו אבל המעמד הזה הולך וקרב והוא ישמש עילה לפיצוץ ההסכם.

תוברת כ"ט, ישיבה רכ"ז
— סקירת שר החוץ על פעולות משרדו (דיון) —

Egypt, Israel, Jordan and the representatives of the Palestinian people should participate in negotiations on the resolution of the Palestinian problem in all its aspects. חתם, ומאז הוא מנסה לש- כוח שחתם, הכול לפי סממני המחלה שהזכרתי.

יש מציאות, וכל אדם נורמאלי בעולם כולו, מק- היר עד וושינגטון, מטוקי עד מראקש, מבין אותה, וזהו: (1) יש עם פלשתיני. יש שלושה-חוצי מיליון בני-אדם הרואים את עצמם כעם, שיש להם דגל לאומי, והם נאבקים על לאומיותם בכל דרך אפשרית — כשרה ובלתי כשרה. (2) כל עם בעולם יש לו הזכות להגדרה לאומית עצמית — זכות אוטומאטית שאינה תלויה בהסכמתו של איש, והעולה על כל שיקול נגדי. (3) עם שיש לו זכות ההגדרה העצמית יבחר תמיד בהקמת מדינה לאומית חפשית משלו — ועל- כן תקום מדינה פלשתינית.

השאלה, אדוני היושב-ראש, אינה כלל האם תקום מדינה פלשתינית — זה כל כך בטוח כמו שבטוח שמחר תזרח השמש. השאלה היא רק איך תקום, מתי תקום, האם תקום בעזרתנו, תוך הידיברות עמנו, או נגדנו, תוך עימות אתנו. זה תלוי בנו, ובטווח הארוך — זהו הדבר היחיד התלוי בנו.

אם יש בכלל ערך כלשהו למדיניות ישראלית — זהו הערך. זהו הדבר היחיד החשוב, וכל השאר הוא משני. הסכם השלום עם מצרים הוא חשוב אם יוביל למטרה הזאת ואין אדם המיטיב להבין זאת כמו הנשיא סאדאת. ולהיפך: אם לא תקום אוטו- נומיה מלאה, אמיתית, שתהווה מדינה בדרך פלשתי- נית, בדרך אל המדינה הפלשתינית החפשית, הרי הסכם השלום עם מצרים לא יעמוד, הוא יתנפץ על סלע המציאות, וגם זה ברור לנשיא סאדאת.

אדוני היושב-ראש, מה שקורה עכשיו, לגנר עי- נינו, הוא שישראל אינה יוצאת מן הגיטו שבו היא היתה נתונה במשך 31 שנה, אלא שהיא מכניסה גם את מצרים לגיטו שלה. אפשר אולי לשחק במשך כמה חודשים במשחקי אוטונומיה. אך הזמן קצר, ואם לא יבוא פתרון שיחבקל על דעת העם הפלשתיני ונציגיו המוסמכים — והוא לבדו יקבע מי הם נציגיו המוס- מכים, והוא כבר קבע זאת — הרי השלום יתמוטט, וכל הישגיו ייעלמו, יחד עם חצייהאי סיני. מה שמא- על כך חבר-הכנסת יגאל הורביץ הוא, לצערי, נכון במאת האחוזים.

עם מי מתנהל ויכוח זה? — מי בממשלה אח- ראי לנושא הגדול האחד, שיקבע את עתידנו? התשו- בה היא: אף לא אחד, מלבד שר הטקס והגיוני, אלא הקרוי ראש ממשלה. מי אחראי לשלום? מי אחראי להשגת השלום עם העולם הערבי? שר המשטרה והפנים — אפשר לומר שר המשטרה, הפנים והאוטונומיה — אחראי על המשא-ומתן על האוטונומיה. וזה סביר, כי הפתרון היחיד העומד לנגד עיני ממשלת בגין הוא פתרון משטרתי. שר הבטחון אחראי על ניהול השטחים הכבושים, וגם לחלק גדול מהמגעים עם מצרים. שר החוץ אחראי לחלק קטן אחר של הליכי השלום עם מצרים ולהמשך הלווחמה המדינית נגד כל שאר חלקי העולם הערבי. הרי זהו טירוף מער- כות, המציין את הממשלה הזאת בכל השטחים, אך יותר מכול בשטח זה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אני טוען את הדבר היחיד שאני יכול לטעון: אל תהיו מופתעים שיחסינו האינטימיים עם ארצות- הברית יתפוצצו; אל תהיו מופתעים שלא יהיו יחסים נורמאליים בינינו לבין מצרים. חבר-הכנסת גולומב העלה הצעה לסדר-היום על מפעלים משותפים ומערכת יחסים בינינו לבין מצרים. הנושא עבר לוועדת החוץ והבטחון ואין מווחים על דיוניה של ועדת החוץ והבטחון. הפסיקו להיות נאיביים. לא לכך הם מת- כוונים.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכיוון שאני מסכים לכל ההנחות של חבר-הכנסת הורביץ, נותר לי רק לדבר על מסקנות.

בעולם לא שמעה הכנסת נאום דליל יותר של שר חוץ כפי ששמענו היום. נאום שהיה מורכב מסטא- טיסיקה של ביקורים ממלכתיים, רשימה של מדינות לפי האטלס, פירוט של עובדות הידועות לכול, ודברי קילוסין לראש הממשלה. תשע עשיריות של הנאום הזה היו מים — ועשיית אחת, האחרונה, היתה סאטירה. וזהו הסאטירה: אין עם פלשתיני, שני מיליון פלש- תנים התפזרו בעולם ולא יחזרו לארץ, הפלשתינים המצויים עדיין בארץ יישארו תחת שלטון ישראלי בלי שיהיה גבול בינם ובינינו — וחץ מזה הכול יהיה בסדר, כל העולם הערבי יעשה אתנו שלום, והמרתב כולו יהיה כמו אירופה אחרי מלחמת העולם השנייה: שוק משותף, ברית מדינית, שלום ואחוות.

האם יש ערבי אחד בעולם המסכים לכך? האם יש מצרי אחד המסכים לכך? האם יש מדינה אחת בעולם המסכימה לכך? האם ידידתנו האחת, ארצות- הברית, מסכימה לכך? — ממשלת ישראל חושבת כך. העולם כולו חושב אחרת: מדינות השוק האירו- פי, הקונגרס האמריקני, ידידינו בכל העולם, שלא לדבר על כל העולם הערבי, וכל העולם הקומוניסטי, על כל מרכיביו. אחת מהשתיים: או שהעולם כולו משוגע, ורק ממשלת בגין לבדה היא נורמאלית; או שהמצב, למרבה הצער, הוא הפוך.

יש מחלה ששמה פאראנויה, ואלה סימניה: החולה לוקח הנחה מטורפת, ועליה הוא מקים בניין שכולו בנוי על-פי כללי ההגיון הצרוף. הכול הגיוני, הכול סביר — ורק הבסיס הוא משוגע. חברי הכנסת, המדי- נות של ממשלת ישראל דומה למבנה כזה: כולה הגיונית, כולה סבירה, כולה מלאכת-מחשבת של הגות וביצוע. ורק דבר קטן אחד אינו בסדר: היא כולה בנויה על הנחה משוגעת. וזהו ההנחה: שאין עם פלשתיני, שאפשר להעלים ממנו, ושלא אך נת- עלם ממנו השכם והערב — הוא ייעלם מעצמו, כח- לום רע.

אדוני היושב-ראש, עם ישראל חי. מי שחושב אחרת הוא טיפש. זה ברור לכל אחד. לא פחות ברורה העובדה השנייה: העם הפלשתיני חי. מי שחושב אחרת הוא אידיוט. אפילו ראש הממשלה, לאחר שהת- פתל כפי שהתפתל, נאלץ לחזות על כך בקמפ-דייוויד:

הייתי רוצה לומר במאמר מוסגר לשר החוץ — אני שמח שהוא נמצא באולם: הייתי רוצה שיקח חלק יותר נמרץ, יותר משמעותי, בוועדת האוטונומיה. אף שיושבים בוועדה אנשים בעלי ראייה וגישה פור ליטית הרי שר החוץ, בהיותו האיש המקיים את הקשרים עם העולם הרחב ושאונו כרויה לרחשי הציבור ולמעמדנו בעולם הרחב, יכול לתרום תרומה משמעותית מאוד.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה אמרת לשר החוץ שיקח סמכויות ליתר פעילות. זה תלוי בסיעה שלכם.

אברהם שריר (הליכוד):
לא כך אמרתי. את מתרגמת אותי? אמרתי לשר החוץ שאשמח מאוד אם יטול חלק רב יותר בוועדת האוטונומיה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הסיעה שלכם צריכה לאפשר לו לעשות זאת.

אברהם שריר (הליכוד):
בדקות שנותרו לי אני רוצה להתייחס לאחת הדיוטיות החשובות, שאנחנו דוחקים אותה הצדה, כי אנחנו עוסקים יותר מדי בנושא המדיני ולא שמים לב לנושא עבודת המשרד, לתרומתו הממשית של שר החוץ להשגת הסכם השלום. זה משרד שמרבים לבקר אותו ואת עובדיו, אך למשרד החוץ יש צוות עובדים מצויין. מובן שכמו בכל משרד גם פה יש טובים יותר וטובים פחות, אבל יש צוות העושה עבודה נאמנה בתנאים קשים מאוד.

אם נבדוק את התקציב שהוגש לנו נראה שתקציב ההסברה וקשרי תרבות מהווה 14% מהתקציב הכללי. כאשר קוראים את הפירוט של שליוחיות החוץ-לארץ — המשרד משגר אקדמאים, אנשי כלכלה וציבור, עתונאים, סטודנטים ומשלחות נוער — ברור שהתקציב הוא תקציב שאי-אפשר לפעול במסגרתו. למשרד החוץ אין, למעשה, בתנאים אלו תקציב לפעולות חוץ-לארץ. כחבר ועדת הכספים ידועות לי המגבלות התקציביות החמורות שהמדינה שרויה בהן, אבל אם המשרד לא ייערך בצורה משמעותית הרבה יותר על-מנת למלא את תפקיד ההסברה בחוץ-לארץ, שהוא תפקיד חשוב מאין כמוהו ונבדל מהמדיניות הכללית המנוהלת בדרך כלל מירושלים — על-ידי ראש הממשלה ושר החוץ — יחטא לאחת המטרות החשובות של תפקידיו. המשרד, בהתחשב בסכומים המצומצמים העומדים לרשותו, חייב לפעול גם באמצעים לא קונבנציונאליים ולרתום לשירותיו ולמאמץ ההסברה אנשי ואירגונים בארץ ובחוץ-לארץ, אנשי ציבור הנוסעים לחוץ-לארץ שיוכלו להתחלב במערך ההסברה. יש לרתום גם גופים בחוץ-לארץ שיטפלו בנושא בצורה וולונטאית. זה אחד הדברים שיש לתת להם תשומת לב, יפה שעה אחת קודם.

אסיים בהבעת משאלה שמשרד החוץ יגיש לממשל הקנאדי החדש לפרעון את השטר שהבטיח ראש הממשלה החדש — להעביר את שגרירות ארצו לירושלים.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת אשל.

לפני 25 שנה ויותר הצעתי הקמת מיניסטריין לענייני השלום — משרד שירכו בידיו את כל היחסים בין ישראל והעולם הערבי, ובכללו העם הפלשתיני. זוהי השעה ה-12 להקמתו של מיניסטריון כזה, ואין לי ספק שבראשו צריך לעמוד האיש היחידי שגילה, מאז ביקור סאדאת, גישה עקבית, הגיונית, שקולה ומרחיקת-ראות. לצערי זה איננו שר החוץ כי אם שר-הבטחון עוזר ויצמן.

אני מייצג בבית הזה סיעה קטנה. אולם זוהי הסיעה היחידה שהציעה בבחירות האחרונות את המצע לגבי סיני, שבוצע על-ידי ממשלת בגין.

נרעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אל תתפאר בזה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אני מתפאר בזה, בהחלט כן. אני סבור שזהו שלום טוב, הוא היה בנוי על ההנחות הנכונות. אני שמח שמכל מפלגות ישראל סיעת מחנה שלי היא שהציעה זאת לעם ישראל לפני הבחירות. אין לי שמץ של ספק שכך יקרה גם למצע מחנה שלי לגבי הגדה המערבית ורצועת-עזה כי זוהי הדרך לשלום ואין אחרת.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת שריר, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

אברהם שריר (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את שר החוץ על סקירתו הרחבה, המאלפת והמעניינת, החובקת ידועות עולם, ולהצטרף לדברי חברי-ידי, חברי-הכנסת יגאל הורביץ, על תרומתו הנכבדה והמשמעותית של שר החוץ בהשגת הסכם השלום עם מצרים. עם זאת, אדוני היושב-ראש, תרשה לי לומר שחברי יגאל הורביץ טועה טעות חמורה אם הוא מנסה לשכנע אותנו שהנשיא סאדאת מרמה או-תנו. אני מעריך את חברי-הכנסת יגאל הורביץ על כנותו ואומץ-לבו. אני משוכנע שהוא מאמין בדברים שהוא אומר.

אם אנחנו הולכים לשלם את המחיר המלא, והוא כבד מאוד — זה מוסכם על כל חלקי הבית — ול-אחר מכן יבטלו ההסכמים ונישאר באותו מצב, ועוד יותר גרוע ממה שהיינו בו — מה המסקנה המתבקשת מכך? המסקנה המתבקשת מכך לתת תוקף משמעותי, רב ככל האפשר להסכם השלום. המסקנה המתבקשת לזרז את תהליך הנורמאליזציה. המסקנה המתבקשת לעשות מאמצים רבים ועליזים על-מנת שהקשר בינינו יהיה קשר כזה שלא יוכל אחר כך להינתק כתוצאה מהמשברים. ואני מסכים עם חברי-הכנסת יגאל הורביץ כשהוא אומר שיהיו משברים. יהיו משברים.

צדק שר החוץ באמרו שאנחנו נמצאים באחת התקופות הטובות ביותר עם ממשל ארצות-הברית באשר להסכמה, ההבנה והקשרים הטובים שיש בינינו. אבל בזמן המשברים אני משוכנע שארצות-הברית לא תיטה כל כך לצדנו. לכן יש חשיבות רבה, יש הכרח בליגונה, שתהליך הנורמאליזציה יזרז ככל האפשר.

אזכיר רק פליטת-פה שהביאה לידי ניתוק בין את-יפיה ובינינו ופליטת-פה אשר גילתה שליטה בלתי מס-פקת בשפת הדיפלומאטים של הממונה על מדיניות החוץ של מדינת ישראל, ופליטת-פה אשר השוותה את מעמדו של הגולן לסיני מול יהודה ושומרון. מובן שיש להיזהר בשמירת הלשון, במיוחד עכשיו. בעל "המשך חכמה" מסביר את המלים "כי תצא מחנה על אויבך" ונשמרת מכל דבר רע" שהכוונה היא לדיבור רע; צריך להיזהר מדיבור שיכול להפיל אותנו בפח ול-הביא תועלת לצד שכנגד.

אני מצטער על ששר הפנים איננו אתנו כעת, כי בנקודה זו של המשא-ומתן על האוטונומיה העונקה לו סמכות של ראש המשלחת. ממנו אני בא לתבוע את תביעותינו, שהרי לא רק שאין תיאום בדעות אלא שכל השוני בדעות מוגש לציבור הרחב של אזרחי ישראל באמצעות העתונות וכלי התקשורת ה-ממלכתיים ועל-ידי כך לידעת הפארטנר שלנו למשא-ומתן אשר ללא כל ספק ידע לנצל כל חולשה שאנו מגלים, ואנו מגלים חולשות אלה על כל צעד ושעל.

כולנו ודאי זוכרים עדיין את המאבק הקשה אשר ניהל ראש הממשלה כדי לקבוע מסמך עקרונות של המשלחה למשא-ומתן. הנה בהתאם להצעותיו. הוא הת-פשר כפי שתתפטר, וכאן אין מקום לטענות עק-רוניות. אני מצטער על ההתפשרות מפני שהיא נוגדת את עמדתי, אבל זה לגיטימי להתפשר, אך לאחר הפשרה מסמך העקרונות צריך להיות יציב ובעל תוקף מחייב ומשמעותי ואף מוחלט. בואו וראו כמה החלטי היה סאדאט בעמדותיו. מי איננו זוכר את נאום הפתיחה שנשא בכנסת בבואו הנה? האם הסכים לכירסום בעמדותיו מאז? לעומת זאת ראש המשלחת שלנו, עוד טרם התייבשה הדיו על ההחלטות שנת-קבלו, מודרו ומודיע: זאת עמדת הפתיחה. ובכך ביטל את ערכו של מסמך העקרונות והומין את הצד שכי-נגד שלא לראות בו מסמך רציני. בעקבות דיווח על עמדתו של ראש הממשלה, שיש דברים המובנים מעצמם שצריך לאמנם כדי שיהיו מובנים עוד יותר, ברציני לומר שיש דברים המובנים מעצמם שאסור לומר אותם ויש דברים שצריך לדאוג לכך שהצד שכנגד לא יראה אותם כמובנים מעצמם. ידידי שר הפנים יודע גם את המשנה האומרת שכאשר שניים אוזנים בטלית ואחד מהם טוען חציה שלי הרי שאינו מקבל יותר מרבע, והטוען כולה שלי מקבל לפחות מחצית, אפילו מול הטוען כולה שלי.

חיים קורפו (הליכוד):

מי מקבל את הרבע הנותר?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

דיברתי על "לפחות". נשאר עוד משהו, אבל "לפחות".

חיים קורפו (הליכוד):

גם זה שאמר חציה שלי יכול לקבל מחצית.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

לא, הוא אינו מקבל יותר מרבע.

מנחם פבידור (הליכוד):

בארגומנטאציה הזאת השתמש ו'בוטינסקי לפני אר-

בעים שנה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא אחזור בדברי על עמדת סיעתנו לגבי הצעדים המדיניים שנקטה הממ-שלה בקשר לחווה השלום עם מצרים. עמדתנו באה לידי ביטוי לא אחת מעל במת הכנסת, הן בדברים והן בהצבעות. חווה השלום נחתה. הודעת יפה לחוג שמתבצע ולכך רצוני להקדיש מלים מספר.

צדק שר החוץ באמרו כי הגענו לשעה קריטית בהגשמת חווה השלום, והנה על הרצינות והבעייתיות של ההגשמה לא נתגבר על-ידי מופעי ראוות ופס-טיבאלים. יש להצטער על כך שמה שקרוי "דמיון מזרחי" מגיע לידי ביטוי דווקא במדינת ישראל, לעומת ההתאפקות המכובדת של מצרים, הודעת יפה לחוג את הישגיה ועם זאת לאזן את המופעים הציבוריים הכרוכים בביצוע החווה.

זה לצד החיצוני, אבל מתוך כך יש, כנראה, גם השלכות ענייניות. בהתלהבות העולה וגואה נת-בים אנו למחזות חד-צדדיות ואנו אף מבצעים אותן. כדי שסאדאט יסכים לקבל את המחווה הישראלית המרחיקה לכת של העברת אל-עריש לריבונותה של מצרים לפני המועד הנקוב בחווה השלום היינו צריכים לשלם לו במחזות נוספות של שיחרור אסירים. תמורת זה לא קיבלנו אף מחווה של הישארות ג'דהירק בר-שותנו עד לתקופה הקבועה בחווה ואף לא זכינו שההכרזה על גבולות פתוחים תושמע מפי נשיא מצרים, לא מפי ראש ממשלת ישראל. מובן שלאחר שהדברים לא הושמעו על-ידי נשיא מצרים אפשר היה לרכסם בהם ובהיקפם ולצמצמם למינימום שבי-מינימום. תופעה זו כשלעצמה לא רק טעונה ביקורת אלא טומנת בחובה גם מכשולים למשא-ומתן שיבוא. ישראל כובשת ק"ה מעמד נחות בין שני הפארטנרים, והפארטנר שממול הוא בעיקר התובע והבא על סיי-פוקו. תדמית זו יש למנוע.

בקשר למשא-ומתן הבא יש להעיר: הביקורת שהיתה לי בעבר כלפי דרך ניהול המשא-ומתן היתה בחלקה על כך שעמדת ישראל על-פי רוב נראתה לי מאולתרת, לא מוכנה כראוי, ללא הידברות של כל חלקי המשלחת המשתתפת במשא-ומתן, ביניהם לבין עצמם, בקיצור — ללא הכנה נאותה וללא מח-שבה מספיקה תחילה, קודם לדיבורים.

אנו עומדים כעת לפני המשא-ומתן על האוטו-נומיה. לא אתעכב כעת על הכנה של זו ולא על הבעייתיות שבה. יש לי חששות כבדים מאוד משלי כלפיה וביטאתי אותם לא אחת. אני מתפלל כי בעוד שנה-שנתיים יוכלו לומר לי כי לא צדקתי. אבל כדי להצליח במשא-ומתן הזה ולהפיק את המירב שאפשר להפיק, לפחות להגיע לרע במיעוט, יש צורך בתיאום ובהכנה מתאימים. והנה קיימת ועדת משא-ומתן של ששה חברים. עד כמה שידוע לי לא היה לפני מושב הפתיחה של המשא-ומתן, תיאום בין עמדות חברי המשלחת. ידוע כי דעותיהם של חברי המשלחת שונות ויש ביניהם ניגודים לא מע-טים. בעבר נוכחנו לדעת כי עמדות חריגות באו לידי ביטוי במשא-ומתן ולא אחת חייבו את מדינת ישראל וקשה היה לסגת מהן. לפעמים כונו עמדות שונות פליטות-פה, ופליטות-פה עלו לנו אף ביוקר.

בדיון שהתקיים בכנסת בחודש דצמבר 1977 על ההסברה בחוץ-לארץ הדגיש שר החוץ — ואני מס' כימה אתו — את הצורך שההסברה התבצע בקולות רבים ומגוונים, לא דווקא על-ידי הממסד, ואת הצורך בניצול גופים ואיגודים שיש להם יתרון על הממשלה בקשריהם המיוחדים בחוץ-לארץ. אולם למעשה משרד החוץ לא השכיל לנצל, לדוגמה, את הקשרים והי פוטנציאל העצום הקיימים במפלגת העבודה והאיגודים המקצועיים בארץ עם עמיתיהם בחוץ-לארץ ועם מפי לגות שיש להן השפעה מכרעת על הנוף הפוליטי בארצם.

אני רואה מחדל חמור בחוסר פעולה מספקת ומת- מדת מצדנו ליצירת קשרים עם ספרד ועם האיגודים המקצועיים שם, שעה שספרד עומדת על סף כניסתה לשוק האירופי. זו הארץ האירופית היחידה שאינה מקיימת קשרים דיפלומטיים אתנו, שעה שארצות ערב פועלות בה בכל כוח המחץ העומד לרשותן כדי למנוע כל קשר אתנו. מדוע, למשל, לא פתחנו משרד כלכלי או משרד תיירות או כל משרד אחר לצורך דריסת רגל עוד לפני הקמת נציגות דיפלומטית? האומנם נוצל בנושא זה פוטנציאל הקשרים של מפלגת הע- בודה?

מזור בעיני כי שר החוץ לא התייחס כלל לפעילותו של משרד החוץ כמשרד. ציפיתי שגיב על ההש- מצות הבלתי-מרוסנות המופנות לאחרונה לכתובתם של עובדי משרד החוץ. כמי שכינה במשך שנים רבות בשירות החוץ אני יכולה להעיד שאין כל יסוד לטענה, ששמענו היום מפי חברי-הכנסת שילנסקי, על כרטיס מפלגה שנתן, כביכול, זכות כניסה לשירות החוץ, על "הסתבות", כדבריו, בשירות החוץ, וכדומה. זוהי כפיות-טובה לגבי חבר עובדים נאמנים ומסורים, העו- שים מלאכתם בתנאים קשים. עליכן שמחתי לשמוע לפני דקות מספר את דבריו של חברי-הכנסת שריר בנושא זה.

העבודה הדיפלומטית היא, קודם-כול, מקצוע שבו יש צורך במיומנויות שונות, וכמקצוע הוא קשה ומתיש. במשך השנים פותחה שיטת גיוס אנשים לשירות ה- משרד באמצעות בחינות תחרותיות לבוגרי אוניברסי- טאות. מתוך כ-300 מועמדים נבחרים מדי שנה כ- 10—40 צוערים העוברים דרך התמחות מבוקרת. רבים מהעובדים נשחקים ומוצאים דרכם לתעסוקה אחרת מחוץ למשרד. אולם מבנהו של המשרד איננו מאפשר תוספת דם צעיר וחדש בקצב מהיר יותר, ואני סבורה שחייבים למצוא דרך לאפשר למשרתים בשירות הדיפ- לומטי פרישה מוקדמת אחרי 25 שנות עבודה, כפי שנהוג בענפי שירות דומים אחרים. אני מסכימה לה- ערות מספר שהעיר חברי-הכנסת הורביץ. אני זוכרת ימים כאשר לא היה פיצול כה רב בנציגויות בחוץ- לארץ והרבה יותר תפקידים היו נתונים בידי הנציג הדיפלומטי. היום על כל נציג דיפלומטי של ישראל בחוץ-לארץ יש לפחות ארבעה נציגים של משרדי ממשלה אחרים, ובוודאי טוב היה להעביר חלק מה- פונקציות שהם ממלאים לנציגות הישראלית במקום.

מנחם סבדרו (הליכוד):

נוסף על כל אלה יש כ-1,000 אנשי "אל על" בחוץ-לארץ.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

מסמך העקרונות צריך היה לדאוג לכך שהצד שכנגד לא יראה בו עמדת פתיחה מצדנו. וחברי מכובדי מהמפד"ל ירשו לי לומר שכאשר הם קיבלו הבטחות בקשר לעמדת הממשלה בנוגע לאוטונומיה ודאי וודאי לא קיבלו הבטחות בקשר לעמדות פתיחה אלא לעקרונות שעליהם עומדים ובהם לא מכרסמים. וכאן, עוד טרם החל המשא-ומתן, ויתר ראש הממ- שלה על עקרונות ועל המסמך שלהם.

המשא-ומתן שיתנהל כעת הוא רציני יותר מכדי להשאיר אותו לשליטת הלשון ולפליטותיה. אמר לי מי שאמר שהוא מקנא בנשיא ארצות-הברית. הוא איננו אומר אף מלה שלא מתוך הכתב. הוא איננו אומר אף דבר מבלי שצוות מומחים יודעי דבר יכין אותו כראוי. ואני מצטער על שאין זו מנת חלקם של מבצעי מדיניות החוץ שלנו. לפעמים נדמה כאילו יש להם עסק בחובבנות. ועם כל עמדותי נגד הכיוון שנקט באוטונומיה רציתי להזהיר את המצדדים בה לנקוט מדיניות מחושבת, מתוכננת וזהירה.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אשל, ואחריה — לחב- רת-הכנסת אלוני.

תמר אשל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היו לנו הזדמ- נויות רבות בכנסת זו לדון בסוגיות המדיניות ובמשא- ומתן המדיני, ולפיכך איחד דברי היום לנקודות מספר הנוגעות יותר למסגרת ולדרכי הפעולה של משרד החוץ.

ברצוני לציין לטובה כי ההסברה לא פוצלה והיא נשארה כולה במסגרת משרד החוץ, שיש לו הכלים והנסיון הדרושים. אני מציינת כי בחיפושי דרכי הסי- ברה יעילות יותר חל שינוי בחומר ההסברתי המופק. פחות חומר פירסומי כתוב ודגש גדול יותר, ברוח התקופה, בשידורי ראדיו, סרטי טלוויזיה ותערוכות.

בדיקת התקציב תוכיח כי הוא איננו מאפשר השנה אפילו ביצועה של התכנית של השנה הח- לפת, כי הוא מבוסס על התייקרות של 40%, שהיא בלתי ריאלית, ועל שער דולר ממוצע של 24 לירות הדולר שאף הוא לא ריאלי, והרי עיקר ההוצאות במשרד החוץ הן במטבע-חוץ. יתירה מזו, אין בתק- ציב זה כל ביטוי למטלות החדשה הנובעות מהסכם השלום עם מצרים והמציאות החדשה במזרח התיכון. תקציב זה אינו מבטא את מטלות ההסברה הנוספות, הנובעות מהנורמאליזציה של היחסים עם מצרים, מהצורך במאבק נגד החזית באזורנו השוללת את ה- הסכם ומעבר לו, למשל באירופה; וכן אין בו ביטוי לצורך לבנות תשתית לחידוש היחסים הדיפלומטיים בארצות אפריקה ואסיה. אדרבה, קיים שיתוק כמעט מוחלט בפעולות ההסברה באסיה, באפריקה ובארצות אמריקה הדרומית, אין ביטוי למאמצים הדרושים להי- חלם בכירוסום שחל עקב ההקצנה המוסלמית וזריעת רעל אנטי-ישראלי ואנטי-יהודי שלא ידענו כמותו. עדיין לא מצאנו תחליף יעיל יותר לביקורים ביש- ראל מצד אישים נבחרים ומעצבי דעת-קהל מגוונים שונים. תקציב זה עלול להפוך את אפשרות השימוש בכלי זה למזערית בלבד.

תרבות אחת, מחשבה אחת, היסטוריה אחת, עתיד משותף, שיאמר זאת. אבל אי-אפשר לבוא ולומר: זה לא ירדן, לא מספחים. בפועל — מה אנחנו עושים? נוהגים כמו האימפריאליסטים בלאטיפונדיות. למעשה מקימים יושבים מכוח צבא, כובשים ומושיבים שם אנשים היושבים במקומות כל עוד הצבא מחזיק בהם, יוצרים דין אחד לשליטים ודין אחר לנשלטים.

אי-אפשר לבוא ולתבוע זכויות ליהודים בכל הי עולם ויחד עם זאת לומר: אנחנו נשלט בכך לעד. מה שחברייך בממשלה, אדוני שר החוץ — לא שמעתי את זה מפיו — אומרים, שמקור הסמכות יהיה לעד ממשל צבאי, זה דבר שהדעת אינה סובלת. ומלבד זה כל אמירה כזאת מגייסת עוד אנשים לתנועת המרי של הפלשתינאים.

היום, כשיש לנו שלום עם מצרים, כשיש כסף, כשיש עבודה, כשאנחנו חייבים להחליט איוז מדינה אנחנו הולכים להיות — אי-אפשר לבוא ולומר בצורה מטושטשת שהכול פתוח, כאשר נוצרים דברים באזור. העולם אינו מכיר בזה ולא יקבל את זה שעם אחד שולט על עם שני. ואפילו אם העולם היה מקבל את זה, אני אינני רוצה לחיות כמו בדרום-אפריקה או ברודזיה. גם הן כבר לא תחזקנה מעמד כך. אינני רוצה שבחור משדות יבוא ויתפאר לפני, כפי שזה כבר קרה, ויאמר: הערבי מגיע אלי בשש בבוקר ומתכופף, ובשעה ארבע אחר-הצהריים הוא מזדקף; יופי של עובד, 120 לירות ליום. זאת לא החלוציות, זאת לא הציונות, זאת לא הממשעות של מה שאנחנו רצינו להקים פה, כשם שקבוצת הפרובוקאציה בחברון איננה הממשעות של מה שרצינו להקים פה.

משה שמיר:

חברת-הכנסת אלוני, האם ראית במקרה פועלים ערבים גם בכפר-שמירה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אינני מכירה כאלה.

משה שמיר:

את אינך מכירה. מישהו אחר, כנראה, מעסיק אותם בשבילך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

תסלח לי, שום איש אינו מעסיק בשבילי. אין אצלי עובדים שכירים. חברת-הכנסת שמיר, זו היתה אמירה לצורך הוויכוח, אתה יודע שמה שאתה אומר איננו נכון.

משה שמיר:

מה שנכון הוא שיש מחלה גוראה בחברה הישראלית — היא הפסיקה לעבוד והערבים עובדים בשי בילנו בכל השטחים. לבוא ולהאשים במיוחד תושבים של אזורים השייכים לשטחי מולדת, חלוצים, דווקא בנושא הזה, זוהי דמאגוגיה פשוטה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

חברת-הכנסת שמיר, אשמח לדעת שאתה בעד מתן שוויון זכויות מלא והגנה לכולם —

משה שמיר:

במסגרת מדינת ישראל.

תמר אשל (המערך):

אחת הבעיות המהוות מכשול למוביליות של מדינת ישראל בתפקידים בחוץ-לארץ היא מעמד בנות-ההוג. יש לתת את הדעת על הצורך בהבטחת זכויותיהן ומעמדן של בנות-ההוג, החייבות לעזוב את עבודתן לרגל השליחות אך מבקשות שלא לנתק את קשריהן עם מקום עבודתן ולשמור על זכויותיהן הסוציאליות.

אני פונה אל שר החוץ ואל משרד החוץ שיבי דקו את האפשרות, במסגרת פעולות ההסברה של משרד החוץ, לשים דגש בקשרים עם אירגוני נשים ברחבי העולם. אני יודעת שהעולם הקומוניסטי, למשל, מוציא עשרות מיליוני דולרים לקיום קשרים עם אירגוני נשים ברחבי העולם. זה אחד מאמצעי ההסברה היעילים. אנו איננו מנצלים אותו דייו במסגרת עיר דוד הקשרים עם אירגונים וגופים שונים ברחבי תבל.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, ואחריה — לחברת-הכנסת האזרח.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לנוכח ההתייחסות של הממשלה בשנה האחרונה למה שנעשה בבית הזה יש לי לעתים הרגשה שמיותר לבוא לכאן ולדבר לפרוטוקול. רק הידיעה שבלי הכנסת המצב יהיה גרוע יותר, אולי, מדרבנת לעלות לדיון ולנסות לומר משהו, ולקוות שאולי אולי באיזה מקום תהיה אוזן כרויה לדברים, בייחוד כשהדברים חוזרים ונשמעים מפי חברי כנסת רבים ומסיעות שונות.

אדוני שר החוץ, אין ספק שהסכם השלום עם מצרים, הסכם קמפ-דייוויד, הוא לא רק הישג חשוב של ממשלה זו אלא אחד ההישגים החשובים ביותר של ממשלות ישראל, מאז קום המדינה, בפריצת דרך לשלום. אבל ההישג יכול להכות בנו גם כבומרנג אם לא יושלם החלק השני של ההסכם. כבר דיברו על כך. אנחנו ניתן את סיני, אבל מצרים, עם כל רצונה בשלום, לא תוכל להשלים עם אי-מתן חירות וזכויות לציבור הפלשתינאי. והתרגום שניתן לאחרונה לאור טונומיה הוא תרגום של סיפוח: שר הפנים מטפל בנושא, אנחנו מתחילים בכל המקומות, הכול שלנו, אדמות הציבור הן אדמות מדינת ישראל, לא מכוח חוק אלא מכוח הכיבוש והממשל הצבאי.

מי שרוצה לספק — שיספק, ואז נדע שיש חוק אחד לכולם, שיש דין אחד לכולם, שיש זכויות שוות לכול, שהכול בוחרים. אבל אנחנו איננו רוצים את זה. אנחנו רוצים מדינה יהודית. אם איננו רוצים את זה ואם הממשלה הזאת חוזרת ואומרת: לא מדינה פלשתינאית — אז אתם חייבים לומר את הדבר האחר, שזה חלק של ירדן. אין זה נכון שרק פאקיסטאן ו-אנגליה הכירו במשטר הירדני בגדה המערבית. גם במשאומתן שהיה עם עבדאללה, ובוודאי ב-1967 כאשר החליטו להשאיר שם את החוק הירדני, הכירו למעשה בכך ששם יש ריבונות ירדנית שאנחנו מחזיקים בה ככובש ותחת ממשל צבאי, לפי אמנת זינבה. יכול להיות שזה הפתרון הרצוי למי שמדבר על מפרה טריטוריאלית. מי שחושב — כמו שכתוב באמנה הפלשתינאית — שמשני צדי הירדן זה עם אחד,

בכול, מאשר את המצב המזור הזה שעם אחד שולט על עם אחר, שולל את זכויותיו, את ביטויו העצמי, ומבטיח מצב כזה לנצח. זו כבר חדלת להיות בעיה של בטחון. או תאמר: ירדן — ישראל — ישראל, או מדינה פלשתינאית. אבל אי-אפשר שא-נחנו נקרא למשהו בשם אוטונומיה ונעמיד בראש הוועדה הדנה בה את השר הקפדני ביותר בהבחנה בין זכותו של יהודי למי שאיננו יהודי.

שר-החוץ מ. דיין:

יש החלטה מתקופת ראשות הממשלה של גברת מאיר, זכרונה-לברכה, שנתי העבודה של הערבים בשטחים יהיו זהים עם תנאי העובדים בישראל. מה את רוצה מהאוטונומיה? לא מגשימים את זה. זו החלטה של ממשלת ישראל, של ממשלת פועלים ברא-שותה של הגברת מאיר, שהפועלים הערבים יעבדו באותם תנאים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

ידידי שר החוץ, זה גם עומד ביחס לפסקי-הדין על רצח, ביחס לתפיסת אנשים המתסיסים שם? זה גם עומד ביחס להגנה שנותרים לפורעי חוק בחברון ה-פורצים לבתים שלעולם אין מאתרים אותם? אותה החלטה עומדת ביחס לכל הדברים?

שר-החוץ מ. דיין:

ידעתי שלא תעני לעניין, ידעתי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני עונה לך: בעניין הראשון אני מסכימה אתך שזה חטא של כולנו. לאחר שהסכמתי אתך בעניין הראשון שזהו חטא של כולנו, שהניצול הזה הוא חרפה הן של ההסתדרות, הן של תנועת המושבים, הן של הקיבוצים, הן של מפלגת העבודה ושל כל מי שהוא סוציאליסט ולוחם על כך; לאחר שהסכמתי אתך בעניין זה מותר לי להפנות את תשומת-לבך לעניין השני ששם יש אפליה גסה בין אדם לאדם, ששם יש חיפוי על פורעי חוק ההופכים את חייהם של תושבי חברון לגיהנום ואין מעמידים אותם לדין; אני מפנה את תשומת-לבך לכך שאנו נוהגים ומפ-עילים לגבי האוכלוסיה הערבית את כל החוקים הנור-ראים שהפעיל המאנדאט הבריטי נגדנו ונותנים יד חפשיה לפורעים ישראלים לעשות שם — — —

משה שמיר:

אינך מתביישת לומר "פורעים ישראלים"? הרי יש גבול לדמאגוגיה. ברצינות. לדבר על גיהנום? חברון זה גיהנום? היית שם פעם?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כן.

משה שמיר:

אין ערים בעולם הערבי שיש בהן שפע, חופש, שמחת חיים ורווחה כאלה. איך את מדברת על חב-רון?

חיו"ר י. מ. אברמוביץ:

חבר-הכנסת שמיר, עוד מעט תהיה לך רשות הדיבור.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

— אבל אינני מוכנה לקבל את זה שעושים עוצר בחלחול, סוגרים אוניברסיטה בחלחול, אבל אין אוכפים את החוק על פורעי חוק בחלחול, ויוצאים ומגינים עליהם, מפני שלך יש צבא. בדרך זו אתה לא תביא שלום, ולא רק שלא תביא שלום אלא תאפשר למצרים, בדיוק כמו שאמרו פה חברים אחרים, מהמחנה שלך, לקבל את כל מה שהם רוצים לקבל, ואחר כך לומר לנו, לדעתי בצדק: רבות, אתם אינכם מקיימים את ההסכם.

ובכן צריך להחליט ולהודיע. וכל מי שמטשטש מזמין לחצים שאנחנו לא נהיה מוכנים לשום משא-ומתן תוך לחץ. על הממשלה הזאת להחליט בעניין הזה, כי זהו שוב קשר גורדי. אדוני השר, זה קשר גורדי. פתרון הבעיה הפלשתינאית, אי-שלטון שלנו ע-ליהם והשלום קשורים זה בזה.

שר-החוץ מ. דיין:

אני רוצה לשאול אותך שאלה בקשר לנושא ש-דיברת עליו קודם, ביחס לערבי המתכוּפף בשש בבוקר ומזדקף בארבע אחר-הצהריים: מי מנע ומי מנע מהסתדרות העובדים הכללית של פועלי ארץ-ישראל לעמוד על זכויותיו של אותו עובד? מה זה שייך לממשלה? מדוע ההסתדרות אינה דואגת לזה? כשאני הייתי שר הבטחון פנתי ליצחק בן-אהרן, שהיה מז-כיר ההסתדרות, וביקשתי ממנו שיטפל בדבר ויבטיח את זכויות העובדים הערבים בדיוק כמו שמובטחות הזכויות של העובדים היהודים. זה לא עניין של אוטונומיה, זה לא עניין של שלטון. מדוע ההסתד-רות אינה עושה שום דבר בעניין זה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

ההשפעה שלי על ההסתדרות סטנה משלך.

שר-החוץ מ. דיין:

זאת לא תשובה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כל עוד קיימת תחושה פרוביוורית שאלה הם אזרחים מסוג ב', שלא חל עליהם החוק הישראלי, ניתנת לדברים לגיטימציה. וההסתדרות נתונה בלח-צים של אותו ציבור האומר: בואו נחטוף ככל ש-נוכל. האם אתה חושב שאני מצדיקה את ההסתד-רות בעניין הזה? לא. אבל כל המערכת בנויה היום כך.

שר-החוץ מ. דיין:

אני חושב שאת מטילה את האשמה בעניין זה על מי שאינו אשם בו.

תופיק טרבי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מדוע אתה רוחץ בנקיון כפיר?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כל עוד אתם מובילים אנשים אל מעבר לגבול, אבל להם אסור לגור כאן; כל עוד קיימת המ-ערכת הזאת שהם נתונים למערכת חוקים אחרת ול-אי-הגנה — כל אחד יכול לרחוץ בנקיון כפיר. כי אלה שתי מערכות שונות. לכן אמרתי שלי קל יותר לעכל סיפוח עם מתן זכויות מלאות בכול, עם שוויון

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה וחברייך הומנתם את סגן ראש הממשלה לשם באיום שתרחצו ילדים שלנו, שדם יישפך של ילדים שלנו, או עכשיו תחרישו.

משה שמיר:

עוד שקר. איש לא דיבר על רציחת ילדים. איפה המצאת את זה? איזה מין סגנון משונה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה היה בכל העתונות, אמרו את זה בראדיו.

משה שמיר:

רציחת ילדים. תשמענה אוניך מה שפיך מדבר. יש גבול לכל הידיבורים האלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כל עם ישראל יודע ואתה פתאום מיתמם. על כל פנים עוד מעט יגיע הורד, תאמר את הדברים הנהדרים שאתה רואה בארץ ושנחנו לא רואים אותם.

אדוני שר החוץ, אתה העלית בדברייך שתי נקודות חשובות מאוד: האחת — המאבק שלנו למען זכויותיהם של יהודים בכל אחד מן המקומות ואי-אפ-ליה; השנייה — המאבק שלנו נגד מי שפוגע בנו ומחשיד אותנו בגזענות. יש לי שאלה: על שום מה אינך דואג לכך שנחנו, מדינת ישראל, נחתום על אמנה בין-לאומית נגד גזענות, אנחנו, העם הנרדף יותר מכל עם אחר על-ידי גזענות? מדוע איננו חותמים על אמנה בין-לאומית בנושא הגזענות ומדוע איננו רוצים להיות שותפים ללוחמים נגד הגזענות? שנית, מדוע איננו חותמים על אמנה לזכויות ה-אדם? אלה שני דברים שבשםם אנחנו תובעים את זכויות היהודים בכל העולם. אלה שני דברים שבי-אמצעותם מאשימים אותנו כמפירים שני אלמנטים אלה. מדוע אתה, כשר החוץ, הנתקל ונאבק בבעיות אלה, אינך ממליץ לממשלת ישראל, למחוקק הישראלי, לכל גורם בארץ הזאת, לדעת הציבור הישראלי, לפעול בישראל נגד הגזענות ולחתום על אמנה נגד הגזענות, והוא הדין בדבר זכויות האדם? שות-פות קואליציונית היא דבר חשוב. אני יודעת מה כתוב בהסכם הקואליציוני, אבל אינני מאמינה שזה נימוק מספיק כאשר אתה צריך לצאת קבל עם ועולם ולהילחם נגד הגזענות בשם האמנות על זכויות ה-אדם שנחנו איננו שותפים להן.

שר-החוץ מ. דיין:

אני רוצה להשיב לך בעל-פה. אני לא בטוח, ואם יתברר שאני אומר דבר לא מדויק אתכם הסלי-חה, כי אבדוק את השאלה. על כל פנים לפי מה שאני זוכר בעלי-פה אותה אמנה בעניין הגזענות, שנחנו נתבקשו לחתום עליה, הנוסח שלה, מראש, מוקיע את הצינון.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח): לא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): לא נכון.

שר-החוץ מ. דיין:

אל תאמר לי ככה "לא נכון". אני מוכן לבדוק את זה, אבל תנו לי את קורטוב ההנחה שמא מה שאני אומר הוא מדויק.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני מבקשת להוסיף לפרוטוקול שאמנה זו קיימת מספר שנים הרבה יותר גדול מאשר אותה החלטת מקסיקו והתחלטה שנתקבלה אחרי כן באו"ם ושנגעה בעניין ההכרזה על הציונות כגזענית.

שר-החוץ מ. דיין:

את שאלת אותי על עכשיו, על המצב הנוכחי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני מדברת על האמנה שנתקבלה באו"ם בלי קשר לציונות, בלי קשר לישראל, לאמנה שנתקבלה למ-עשה לאחר הגזענות של הנאצים וגילויי הגזענות ב-עולם — אחת האמנות הראשונות שנתקבלו באו"ם.

שר-החוץ מ. דיין:

או למה ישראל לא חתמה עליה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני יודעת למה. לא במקרה רמזתי על ההסכם הקואליציוני. תבדוק את חוק מרשם האוכלוסין שלנו ואת החוקים הגזעניים שלנו ותדע.

היור' י. מ. אברמוביץ:

זה אפשר אחר כך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה אפשר אחר כך? זה שייך מאוד.

היור' י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האזרחי, ואחריו — לחבר-הכנסת יגור.

נדעון האזרח (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבוקר נודמן לי להשתתף בחגיגה שנתקיימה בבקעת-הירדן במלאת המש שנים לשוב של התנועה שלי, "משואה" שמו, שזכה גם לאיזורים מלא. שמחתם של המתישבים באותה חגיגה היתה מלווה בדאגה חמורה, ודאגה זו, חרדה זו, קיבלה ביטוי בדברים שהושמעו שם גם מפיהם וגם מפי כל שכניהם בבקעה. ילדי "משואה" שליבו בשיר שכתבו, לפי נעימת הלהיט הידוע "לוא יהי, לוא יהי" את המלים "ונישאר פה לדורות". מה גרם להם לילדי "משואה" ולכל חושבי הבקעה, רמתי הגולן ושאר הישובים שהוקמו לאורך גבולות בטחון חיוניים של ישראל בהווה ובעתיד, כי ישובו כעת את משאלת חייכם למסגרת של "לוא יהי"?

כאשר עלה הישוב הזה על הקרקע — וגם אז הייתי שם עמם — לא עלה על דעת איש להרהר כלל באפשרות שיהיה אחרת. האנשים המכהנים כיום כקברניטי המדינה היו מכריזים אז השכם והערב כי שטחים עדיפים אפילו על שלום. אך בטחונם של תושבי הבקעה במהימנות של הודעת הממשלה נת-עזר ולא רק אצלם. הבטחון הזה נתערער בבית ובי-חוץ, במדינה ומחוץ לגבולותיה, מרוב הכרזות סות-רות של שרים ופעולות, כגלוי ובסממי, הסותרות הצהרות

גדעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אפשר.

שר-החוץ מ. דיין:
בהסכם קמפדייוויד, שנשיא ארצות-הברית ג'ימי קארטר והנשיא סאדאת וראש ממשלת ישראל חתמו עליו, מדובר על האוטונומיה ועל תקופה של שנה לגיבול המשאומתן בדבר האוטונומיה וכדומה, ולא נאמרה שם מלה אחת על כך שבאותה תקופה לא תהיה התיישבות. מדוע אתה רוצה שאני אנהג מעבר למה שהנשיא קארטר והנשיא סאדאת דרשו? הם לא דרשו זאת. אתה, חבר-הכנסת גדעון האזנר, רוצה שאנחנו לפניך נתחייב בזה? הם לא דרשו את זה. מדוע אנו צריכים לעשות זאת? תסביר לי למה.

גדעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אסביר לך למה. קודם-כול אני אינני רוצה שאנו נתנהל בשטחים — — —

שר-החוץ מ. דיין:
אבל אתה דיברת על כך ביחס לארצות-הברית.

גדעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
שאלת ואני אשיב לך. הנח לי לסיים.

שר-החוץ מ. דיין:
אבל תשיב על השאלה.

גדעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני אשיב לך, לא אתחמק. אתה אינך רוצה לענות פה על קריאות-ביניים ואתה מתחמק. אני לא אתחמק.

צריך וחובה להתנהל באותם מקומות שאנו רוצים אותם כגבולות בטחון לעתיד. במקומות אחרים לא צריך להתנהל, ואם לא אמרו ולא קשרו אותו בידים וברגליים בעניין זה בהסכם קמפדייוויד, הרי יש גם שכל שצריך להתנותנו, מחוץ למה שהתחייבנו בכתב.

שר-החוץ מ. דיין:
תשובה נהדרת.

גדעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
מובטחני כי במסגרת השינויים הקיצוניים שחלו בעמדותיך תגיע בקרוב למסקנה שזו תשובה נהדרת. כי גם אם לא התחייבנו במפורש אנו צריכים לנהוג בתבונה. האם נאמר שם שמותר לנו להתנהל? אז למה להצהיר שאנו נעשה זאת? למה להתגרות? נעשה דברים, כפי שעשינו כל השנים ולא התגרנו. המי שימה הראשונה שלנו היום במדיניות החוץ של ישראל היא להבטיח שלפחות מעתה ואילך יהיה "הן" שלנו "הן" וה"לאן" שלנו יהיה "לאן". צריך שגם המצרים וגם האמריקנים ישתכנעו כעת סופית שהדרך של הממשלה — הצהרות תחילה ונסיגות מהן לאחר מכן — לא תימשך יותר.

לשם גיבול משאומתן סביר צריכה היתה הממשלה להחליט רק החלטות כוללניות וגמישות לגבי הקו שלו. במקום זה קשרה הממשלה את עצמה בפרטי פרטים נוקשים, ובאותה נשימה נאמר גם שזו תהיה רק עמדת פתיחה. איפה התבונה המדינית? אם בגלל

מצלצלות. היום אין יודעים עוד למה ולמי להאמין. האם רמת-הגולן תוכל להרגיש את עצמה יותר או פחות בטוחה מישובי הבקעה? האם אפשר להיות בטוח, בטוח ממש, ששום ממשלה בישראל לא תיתן ידה להורדת אף ישוב אחד מהבקעה? גם בשבועות האחרונים נוספו ובאו הצהרות בנוסח "לעולם לא" ודווקא אלה מעוררות אי-אמון וחדש שהן באות לצרכי פנים, למתן סיפוק לצרכים קואליציוניים. ייתכן שכמה הצהרות באו לתת כיסוי להבטחתו של ראש הממשלה ולהתחייבות שנתן למפלג"ל, אשר עדיין נשארה סודית ולא ידועה ברבים, ולא לצרכים מדיניים מובהקים. והרי רק צרכים אלה הם שצריכים להגות את המשאומתן החיוני, שלא לומר הגורלי, העומד לפנינו, עם מצרים בנושא האוטונומיה בשטחים. למה להצהיר שנתיישב בכל מקום, גם באזורים המאוכלסים בצפיפות בערים, אפילו בתקופת המשאומתן, כאשר אין להצהרה זו לא כיסוי מדיני ולא אפשרות של ביצוע מעשי?

קו מדיני של גבולות בטחון חיוניים לישראל, אשר לארכם חייבים אנו להתיישב ושם חייבים לסתום כל פירצה, לשם חייבים למצוא מתיישבים, קרקע ומים — לקו מדיני כזה יש סיכוי הרבה יותר ממשי שיתקבל ביום מן הימים, גם אם היום אינו מקובל על בעלי-דברנו המצרים. וכי האוטונומיה, כפי שהממשלה גורסת אותה, מקובלת עליהם? דרישה של גבולות בטחון, אם נאמץ אותה ונעמוד עליה, יש לה סיכוי הרבה יותר טוב, כי גם מצרים וגם ארצות-הברית הסכימו שמגיע לנו הסדר בטחון, אף כי הם חלוקים עדיין אתנו לגבי פרטי ההסדר הזה.

כל עוד מדברת ישראל על גבולות בטחון חיוניים, שיהיה להם בהכרח גם ביטוי טריטוריאלי, אנחנו מובנים ומדברים בשפה ובמונחים שיש להם אח ודדנו מה ותקדים ביחסים בין-לאומיים. אבל כשאנו מדברים על אוטונומיה לתושבים ולא לקרקע שהם גרים עליה, ומצהירים בנוסף על זה שנתיישב בכל מקום, בתוכם של אותם תושבים בין ברצונם ובין שלא ברצונם — הרי שאנו דוגלים בהסדר שאין לו שום תקדים בעולם ואין לו כל תמיכה בזירה הבין-לאומית.

שר החוץ מייחס חשיבות עליונה, ובצדק, ליחסיו עם ארצות-הברית. כך חזר ואמר גם הערב. אינני חולק עליו. אבל איך אפשר באותה נשימה להכריז ברמה שבפועל נעשה בדיוק ההיפך הגמור ממה שארצות-הברית מיעצת לנו, לא רק בפרטים, לא רק בעניינים משניים, אלא אף לגופם של הדברים? מי עולם לא התחייבנו לעשות את רצונה של ארצות-הברית ולקבל כל עמדה שידידנו האמריקנים יבקשו מאתנו. אבל הרי התבונה המדינית דורשת להימנע מהתנגשות חזיתית לפחות בהצהרות, שננהג במדיניות גמישה, ולפחות שנבטיח אפשרות של תימרון במשאומתן המדיני. אז נהיה בנייתורין לעמוד על הדברים החיוניים, בתקיפות ובנוקשות ללא רתיעה, כי על אלה אין לוותר ואין להתפשר מטעמי בטחון.

שר-החוץ מ. דיין:
אפשר לשאול אותך שאלה?

אנף יגורי (יעד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, שר החוץ פרש לפנינו יריעה רחבה, אמנם נעשתה פעולה גדולה בתחום מדיניות החוץ, ואולי זה המישור שבו גם הצליחה הממשלה יותר מאשר בתחומים אחרים להגשים חלק מיעדיה ואף השכיחה להביא לתוצאות שהכנסת בירכה עליהן ואשר הסתיימו במעשה הגדול של הסכם השלום שנחתם.

אני רוצה לעמוד בדברי על שתיים—שלוש נקודות במכלול הגדול של הפעולות שעושה משרד החוץ, שעל הראשונה שבהן עמיתי ואני רואה אותה באור חיובי בולט, המאיר על פני תחומים רבים אחרים שבהם אין, לדעתי, אותה הצלחה ואותם הישגים.

הנושא הראשון הוא הקשר של משרד החוץ והעם היהודי. אני חושב שמשרד החוץ הוא הכתובת, הוא הגורם, הוא המכשיר שיש לממשלת ישראל, בשם העם היושב בארץ הזאת, בשם הכנסת, ליצור קשר חי, חם ומעשי עם פורות העם היהודי. אני יודע שהמשרד השקיע בענייני הרבה מאמצים, בעיקר בתקופות שבהן נמצאו ציבורי יהודים במצוקה והיה חשש להמשך קיומם. השר עמד בהרחבה על מעשים שנעשו והרבה לדבר על נושא איראן. אך בכך אין די. צריך לראות את משרד החוץ, את זריעותיו השונות, ככלי קשר חיוני שיש לנו כמדינת ישראל אל העם ש־איננו כאן וגם אל ציבור היהודים הנמצאים מפורדים ברחבי העולם. כוונתי בעיקר לאותו ציבור יורדי שישב בצפון־אמריקה. אני חושב שבהפניית תשומת־הלב, בהקדשת מאמצים, יוכל משרד החוץ להגיע לתוצאות, לפחות, של תחושת קשר, של תחושת אחידות עם אותם ציבורים של יהודים ושל ישראלים יורדים שכל כך מצפים לכך.

הנושא השני שרציתי להעיר בו בכמה מלים הוא הקמת מחלקת מחקר במשרד החוץ. זכור לכולנו שהתקיימה ועדת־אגרנט, וזכור לכולנו שאחת מהמלצותיה המרכזיות של הוועדה היתה כי יש להבטיח שלא יהיה מחדל שנית וכי רצוי במפורש שבמשרד החוץ תוקם מערכת, תופעל זרוע מודיעינית, מחקרית, איסופית שתוכל לתת לממשלת ישראל הערכת מצב והתרעה בעוד מועד, בטרם תתרחש פורענות. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר אני קורא את דבריו של מי שהיה ראש אמ"ן ופרש מתפקידו, האלוף גזית: "מחדל יום־הכיפורים נבע מחוסר יכולתו של חיל המודיעין לקלוט תופעות שעמדו בסתירה לקונצפציות מאז המלחמה אמנם נלמדו הלקחים והוכנסו שינויים כדי לנטרל את הבעיה הזאת, אולם למרות כל זאת אין צה"ל מחוסן בפני טעויות כאלו והן עלולות לקרות שוב."

אם אין צה"ל מחוסן בפני טעויות כאלה והן עלולות לקרות שוב, ואם המחיר היה כפי שהיה, אסור לנו בשום אופן להתעלם מהמלצה חזקה ביותר שהיתה לוועדת־אגרנט, להפעיל את המערכת הזאת במשרד החוץ. ואני פונה לשר החוץ שיפעיל הלכה למעשה את המסגרת הזאת כדי שתהיה לממשלת ישראל זרוע מיחדת שתוכל לתת את ההתרעה בזמן, שלא תקרה אותה פורענות שנית. ואני ממשיך בציטוט מדבריו של האלוף גזית. כך הוא אמר ב"גלי צה"ל":

קו זה וגישתו זו למשא־ומתן נגיע לקפאון הרי יודעים עים אנו מה יקרה: שוב יתערבו האמריקנים כמו שהתערבו בעבר, ואנו יודעים שבעניין השטחים עמדתם היא לטובת המצרים ולא לטובתנו. לכן צריך להבטיח שהמגע הישיר עם מצרים לגבי השטחים יימשך ולא יהיה בו קפאון. אם נתנו אמון בכוונות המצרים לשלום צריך להמשיך לדבר עם המצרים, לנסות להגיע אתם להבנה ולא לפוצץ את המשא־ומתן.

אולם הממשלה הכניסה עצמה בינתיים למסגרת של ניהול משא־ומתן שאין כמוה מבטיחה קפאון. גם אם עדיין אין פתרון לגבי השטחים שיהיה מקובל גם עלינו וגם על שכנינו, הרי פתרון כזה מוכרח לבוא ביום מן הימים. הוא יושתת אז על גבולות בטחון ישראליים ועל פשרה עם ירדן, כי עם ירדן ולידה נצטרך לחיות. על מה נגהל עם ירדן משא־ומתן בבוא הזמן, אם שר החוץ כבר הכריז שלא נעשה בה כל ויתור טריטוריאלי?

ולבסוף, אדוני היושב־ראש, בשבוע שעבר קרה בנאות־סיני דבר שאין להשלים אותו בשום פנים. בפעם הראשונה בתולדות המדינה הרימו מתיישבים יד על חיילי צה"ל. היו מקרים בעבר שבהם היתה התנגדות פאסיבית לצה"ל, כמו בקדום. אבל להרים יד על צה"ל, להשליך חמרים רעילים — — —

משה שמיר:

אני הייתי בשני המקומות ואני רוצה לומר לך שזו היתה התנגדות בעלת אותו אופי בדיק בשני המקומות.

גרעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא, חברי הכנסת שמיר, מעולם לא הטילו לפני כן חמרים רעילים ואבוקות בוערות על חיילי צה"ל. גם אם משהו עושה זאת מתוך כאב בלבד על כך שהוא נאלץ לעזוב מקום שעיבד, בית שאימץ, מקום שבו גדלו ילדיו — אסור לעבור על תופעה זו בשתי־קף. אין לעבור עליה לסדר־היום. אני מאוד מצטער על שיושב־ראש הכנסת והסגנים שללו את דחיפות ההצעה לסדר־היום בנושא זה שהגשתי והגישו גם חברי כנסת אחרים. האם זה לא נוגע לכנסת? אין לנו מה לומר על תופעה מבישה זו?

מנחם פבידור (הליכוד):

זה נוגע, ואתה צודק בהחלט.

מאיר תלמי (המערך):

היו שבע הצעות לסדר־היום בעניין זה.

משה שמיר:

ביניהן אחת שלי.

גרעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

לבסוף, הבה נגייס את כל התבונה שאנו מחוננים בה ואת כל הכוח אשר בידינו כדי שתתקיים תפירתם הזוכה של ילדי "משואה" בבקעת־הירדן: "לוא יהי", ויישארו שם לדורות.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברי־הכנסת יגורי, ואחריו — לחברי הכנסת משה שמיר.

שרק: מהמרת ומפסידה, ומיד מוכרת הכול כדי ש-
תוכל להמשיך ולהמר — ולהפסיד. הפקרת סיני נר-
עדה להשיג אסימון פלאסטיק עם הכחות "שלום"
כדי להמשיך ולהטילו אל גלגל ההימורים של יהודה,
שומרון ועזה הקרני "אוטונומיה". ואם זה לא יעבוד
— גם זה יימכר, כדי לרכוש שוב אסימונים בשביל
להמשיך ולהמר. דומה כי ממשלת הקוביסטוסים שלנו
מצאה את נוסחת הפלאים הדיפלומאטיים: מכירת חי-
סול של המדינה, הארץ, הבטחון והעצמאות באפס
מחיר. את זה תמיד יבוא הצד השני לקבל. זה תמיד
ייצור איפוריה של הצלחה ופופולאריות. סביב זה
יהיו תמיד חגיגות. אין פלא שיש כבר תור של לוקחים
בחינם — סוריה וירדן, הפלשתינאים וסעודיה. הם
בטוחים כי הנתינה תהיה, והיא תהיה עוד יותר
בחינם.

לא רק השלום קיים כהימור. היום שמענו, בקרי-
את-ביניים של שר החוץ, על הימור לדוגמה בנושא
ההתנחלות. השר מופיע כחסיד, כפרקליט, של ההת-
נחלות. ילך — טוב, לא ילך — מהצד השני ית-
נגדו. יאימו בביטול המשאומתן, יאימו בהפסקת
"הליכי השלום", יגרמו משבר פוליטי — נותר. כבר
ויתרנו בעבר, אדוני שר החוץ, ויתרנו על התנחלות,
על קצב של התנחלות, על צורתה הנכונה, על החופש
של ההתנחלות. כבר דרשו, ודרשת בעבר, שלא
למחר, לתכות לאווירה מדינית מתאימה. כבר עקרת
עם הממשלה הזאת ישובים בסני, ובאותה מידה,
באותה רדיפה להמשך ההימור, תמכור את ההתנחלות
ביהודה ובשומרון כדי להמשיך ולשחק על צל סיכוי
לזכייה הבאה.

אני מצטער לומר שהיתה לי גם אכזבה אינטלקט-
טואלית.

שר-החוץ מ. דיין:
יהיה לזה רוב.

מנחם שמיר:

ייתכן שלא. אבל אני אומר את האמת שלי גם
בהיותה אמת של מיעוט. אני מצטער על שאתה עצמך
נשען יותר מדי, ולעתים קרובות מדי, על הרוב ועל
רדיפה אחר הרוב.

בכל אופן היתה לי אכזבה אינטלקטואלית מן
ההרצאה ששמענו היום מפי שר החוץ. לדעתי היא
היתה רדודה והיתה בה התחמקות מהבעת רעיון מח-
ייב כלשהו. שר החוץ הופיע בפרופיל נמוך ובצניעות
חשודה. להכריז ראש הממשלה עושה את הכול ואח-
ראי על הכול. בכל המפעל עושה ההיסטוריה הזה
של השלום — נא לפנות לראש הממשלה. זה יותר מדי
דומה לפרופיל הנמוך של שר הבטחון במלחמת יום-
הכיפורים. האם כבר ברור לו שצריך להכין מנהרת
מפלט? אבל אין מפלט הפעם. זהו המחזל האחרון.

אמנם נכון, השחקן הראשי הוא ראש הממשלה.
את צעדי הכניעה המכריעים הוא עשה. הוא היה
הנשבר המרכזי. אבל אתה, אדוני שר החוץ, היית
מונחם השבירות. אתה סימנת תמיד מראש איפה
ואיך צריך להישבר. זה התחיל בנייר העבודה שלך
עם האמריקנים בספטמבר 1977, כאשר חנקת בעודו
באבו את המרי היהודי-אמריקני נגד הבית-הלבן בעק-

"הכשלון של אנף המודיעין במלחמת יום-הכיפורים
נבע מהצבע שבו הוצגו העניינים. אם הבעיה היא
בעיית צבעים, מקבל משנה תוקף הצורך לקבל איזון,
צריך לקבל צבע אחר, כדי שמי שצריך לקבל את
לטות תהיה אפשרות בידו לקבל את ההחלטה המת-
אימה.

אדוני שר החוץ, את הסכמי קמפ-דייוויד, כפי
שגם אתה ציינת, יש לקיים. חתמנו עליהם בדעה
צלולה, על דעת הממשלה והכנסת. ואני בדעה שח-
יבים למלא אותם כרוחם וכלשונם. אבל מה לעשות,
יש משהו המטריד אותי: בפעם הראשונה אני חש,
בפעם הראשונה נראית הזירה הלאומית שלנו, במישור
הבין-לאומי, עם איזה שהיא נחיתות אינטלקטואלית.
בפעם הראשונה יש לי תחושה שנשיא מצרים יום
ומוביל בהתאם לתכניתו שלו. בפעם הראשונה יש
לי תחושה שלא אנו יוזמים, מובילים, קובעים, עומדים
על דעתנו אלא אנו מובלים ומנחים. וודאי שבי-
טיטוציה כזו ובעייתיות האלה ובנושאים האלה הדבר
עלול להיות דרממאטי ומרתק לכת. התופעות האלה
מדאיגות אותי ביותר, בעיקר כאשר אני שומע —
אם אמנם נאמרו הדברים עליידי שר החוץ — שאני
לשר החוץ חפץ שבפעם שלישית יצטרך צה"ל להיכנס
עם טנקים לאל-עריש. זאת אומרת שצריך להכין
את העם כדי למצות את סיכויי השלום כאילו הם
ודאיים ולחיות את אפשרות טירפוד ההסכם כאילו
הוא בלתי נמנע. כך הבנתי את דברי שר החוץ. זוהי
גם התכונה המדינית הנדרשת, גם לדעתי. אבל אני
חי בהרגשה שנושא האוטונומיה עלול להתפוצץ, וא-
סור שאפשרות כזו תשסע את העם ותמוטט את רוחו.
עלי-כן חובתנו להתריע. זו לפחות חובתנו.

אדוני היושב-ראש, אני פונה כאן היום, דווקא
כשאנו דנים על מדיניות החוץ, בקריאה לחלק את
האחריות המיניסטריאלית ואת תיפקודה של הממשלה:
בנושאי חוץ ובטחון תמשיך לעסוק הממשלה הזאת,
שלדעתי הגיעה להישגים ומוטל עליה להמשיך ול-
מצות אותם עד תום; ואילו בנושאי כלכלה וחברה
לשלב כוחות נוספים, אולי מהאופוזיציה, ויהיה זה
המערך, כדי שתהיה אחריות כוללת על שני הח-
לקים גם בנושאי חוץ ובטחון וגם בנושאי חברה
וכלכלה. משום שאם יתמוטט החברה והכלכלה ית-
מוטטו גם כל תכניות השלום, ולהיפך. חובה עלינו
היום, דווקא בדיון המדיני, דווקא בדיון בנושא משרד
החוץ, להעלות, להתריע ולהזהר.

בחרתי לציין את שלוש הנקודות האלה של הקשר
עם העם היהודי, לקחי ועדתי-אגרנט ואפשרות התמו-
טות המשאומתן על האוטונומיה, כדי לקרוא להר-
חבת הממשלה, לנשיאה בנטל של כוחות נוספים,
בעיקר בתחום החברה והכלכלה. אם נעשה זאת ודאי
נחזק את המערכת כולה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה שמיר, ואחריו —
לחבר-הכנסת אבן, אחרון הנואמים בדיון הערב.

מנחם שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ממשלת "לאס-
וגאס" שלנו הופיעה היום לפנינו בלא כחל ובלא

את התחושה של ישראל יש צדק במאבק רבי-השנים שלה עם העולם הערבי, או להיפך? והתשובה היא: להיפך, הוא עשה את ההיפך הגמור. ויתורנו על סיני הוכיח שגם אנו עצמנו מסכימים שתוצאותיה של מלחמת ששת-הימים, הטריטוריאלית בעיקר, הן גזל; שמלחמת ששת-הימים היתה מלחמה תוקפנית; שאין לנו שום זכות להתחזק בשטחים המצויים ביד דינו כתוצאה ממלחמה זו. הרי כשלון פוליטי, כשלון הסברתי, על-ידי צעד מדיני שהוא כשלון גם מכל בחינה אחרת.

מה עושים היחסים הנוכחיים שלנו עם ארצות-הברית למעמדנו בממשלה ובדעת-הקהל שלה? היום שמענו את שר החוץ, איש הריאליסם הנוקשה, מוציא את כינור ההמיה והנסטימנטים לארצות-הברית. זה, כנראה, דרוש דווקא עכשיו משום שהם מפנים לנו את גבם, בעוד כפינו פרושות בתחינה. מדיניות ההת-רפסות הזאת שלנו לפני ארצות-הברית, הריצה הזאת אחריהם, הזמנתם להיות שותפים בכל צעד, בכל מהלך פוליטי, נראית, אולי, כהידוק הקשר, אבל למעשה הן מחלישות את מעמדנו בארצות-הברית.

הממשלה הזאת, עם מדיניות החוץ שלה ועם שר החוץ שלה, הצליחה לחסל הישג היידי-אמריקני בן שישים או שבעים שנה, הצליחה לשחק את הלחץ היהודי-אמריקני על ממשלת ארצות-הברית, מנוף אדיר, שנוצר בשלהי מלחמת העולם הראשונה. למנוף הזה אין היום ערך ואין משקל, משום שמדיניות ההת-רפסות שלנו לפני ארצות-הברית בולמת את כושר הלחץ, שוללת את ערך ההסברה ואיננה נושאת, כנגד זה, שום פרי של ממש.

איך מתקבלת האוטונומיה בזירת ההסברה והמדיניות הבינ-לאומית? ראש הממשלה ושר החוץ מבי-טיחים לנו שתכנית האוטונומיה מתקבלת כהוכחה לגדי-בות ישראלית שאין דוגמתה; לכך שיש, ישראל, יש לה פתיחות ושהיא מוכנה לתת לערבים את החירות ולש-מור לעצמה בהטחון; שזה רעיון טוב וגדול והומאני. אך זוהי אשליה. אין הדבר כן. כל העי-חונות בעולם, כל מדינות העולם וממשלותיהן, בעיקר אירופה המערבית, ארצות-הברית, וכמובן אויבינו — וגם רבים בתוכנו — אומרים שהאוטונומיה כפי שהוצגה על-ידי הממשלה הזאת, היא ביטוי לצרות עין, להיאחזות באדמת גזל שאינה שלך, לנסיון לרמות, לנסיון לאכזף שלטון וכו'. וכו'.

אילו לפחות היתה מוגשת על-ידינו תכנית אחרת, שהיתה נאחזת בזכותנו על הארץ במלואה, אבל היתה אומרת את הדברים האלה בגלוי והיתה מציגה אותם במלוא משמעותם ועומדת מאחוריהם — מעשית — היינו מביאים את העולם, ידידים ואויבים גם יחד, להיירוור שמא יש בתכנית הישראלית משהו רציני. אבל מה שנקרא אוטונומיה מופיע כמשחק של הימור: "ננסה אם זה ילך", — ועל-כן כקטגוריות וכצורות מוח, ובוודאי כמחיקת זכותנו וכשלילת צדקנו.

ולבסוף משפטים אחדים בעקבות מה שאמרו אחי-דים מקודמי על נאות-סיני. הם הגניבו את הנושא הזה לדינוננה, אבל הוא שייך אליו לגיטימית. אדוני שר החוץ, יש נקודת אור אחת בהסברה הישראלית

בות המסמך האמריקני-סובייטי, וזה היה בוועדה המדינית בירושלים — היום רק זכרת לומר שהיא הוח-זה משום-מה, בלי לציין את האשם בזה שהוחזרה את סאדאת — וזה היה בוועידת-לידס, וזה היה בעיקר ב"בלייר-האוז", כאשר השרים, שרי ישראל, שייצגו אותנו שם היו על סף נטישת המשימה והתפטרות מהתפקיד, וזה היה באין-ספור מקרים שבהם יצרת משבר בתוך הממשלה. אתה סימנת את קו השבירה כדי לעזור לה להישבר מזל הלחץ המצרי-אמריקני. אכן, שיתוף הפעולה של הממשלה היה למופת, לפי קווים שסומנו על-ידי משרד החוץ.

אבל עיקר אשמתו המיוחדת של שר החוץ, לפי דעתי — שהוא חוטא בידועין. ראש הממשלה מרמה את כולנו, אבל אולי גם את עצמו. זהו קו המחילה האחרון ששרד, אולי, למענו. שר החוץ של ישראל אינו מרמה את עצמו. באופן שבו הציג את משרדו ראינו זאת היום. אף לא מלה אחת על יעדיה המדי-ניים של ישראל, אף לא ביטוי אחד של מטרה לאומית, של חזון מרחיק-לכת. לא, הוא לא ירשה לעצמו מלי-צות. הוא מעולם לא הרשה לעצמו מליצות. זה הקסם הידוע. ואת הסגנון הידוע הזה שמענו כאן היום: יש כלי-משחק, ואנו נמשיך לשחק עד הסוף המר. כל המבקש להגן על ישראל ועל עצמאותה חייב לשים קץ למשחק ההימורים המסוכן הזה, לבלום את המומנטום של מכירת החיסול על-ידי ממשלת ישראל.

ובשארית הזמן שנותר לי — כמה מלים על איך עושים מדיניות חוץ ומה זאת מדיניות חוץ. מדיניות החוץ שלנו איננה מליצתה מאז קום המדינה. אנחנו תמיד סופגים מכות, אנחנו שרויים בבדידות. נכון, אמת. יש משהו אובייקטיבי במצבנו שאינו מאפשר לנו לכרות בריתות עם תריסר מדינות, ולזהיות גם מנצחים וגם מקובלים וחביבים. אבל דבר אחד ברור: יש מעשים ויש עמידות ויש מאבקים הקובעים תדמית ויחס מצד עמים, מצד העם בישראל, מצד מדינות וממשלות — יותר מכל הסברה מילולית. מה תרמו המהלכים המדיניים של הממשלה הזאת למאבק ההס-ברתי, התדמיתי, של מדינת ישראל? מה עשה, למשל, המשאומתן לשלום עם מצרים בשנה-יוחצי האחר-נות, על כל מהלכיו, לתדמית של ישראל כמדינה שואפת שלום? עד להופעת המשאומתן הזה היה מקובל בעולם שמדינת ישראל שואפת שלום פחות או יותר, שהערבים הם אלה שאינם מעוניינים בשלום. היה זה חותם חיובי שהיה טבוע עלינו. המשאומתן ומהל-כיו, כפי שנוהל על-ידי הממשלה הזאת, בגלל ההי-מורים חסרי האחריות שלה, הפך את סאדאת לנביא השלום ולמלאך השלום; הפך את הקערה בבת-אחת; הציג את האיבה לישראל כאיבה מוצדקת בשם השר-לום; ואילו ישראל הוצגה שלב אחר שלב, כניעה אחר כניעה, בחותם שלילי: עקשנית, אינה נכנעת די, סרבנית, אינה שואפת שלום במידה מספקת.

מה עשתה הנסיגה בסיני, ההסכמה הזאת למסור את כל סיני, לעקור, לשרוף, לבטל כל חוקה שיש לנו שם, למחוק את כל זכויותינו — מה כל זה עולל למעמדנו בסיכסוך הישראלי-ערבי? האם ויתורנו הי-מופקר והחד-משמעי על ריבונות כלשהי בסיני חיזק

על חלקם הנכבד בהישג הזה — חווה השלום — זכאים גם שר החוץ ומשרד החוץ להתברך.

אין אף ישראלי אחד אשר עמד אי פעם במבחן של חיי שלום, אפילו עם חלק של העולם הערבי. דווקא האביבה הערבית היוותה תמריץ הקיום והעמידה של עם ישראל במצור. היא ציוותה עלינו תורשיה צבאית, פיתוח מערכת של מסחר, תעשייה וטכנולוגיה המנותקות מחיי האזור ומידה יסודית של סולידאריות חברתית לעומת גורמי הפיצול הגעועים עמוק בנפש ובהיסטוריה של העם היהודי. אולם בעידן עליון לשאוב את כוחנו מאתגר חיובי של דו-קיום ושיתוף ולא מתמרץ מגרה ומלחץ מדרבן של בידדות ומצור.

חבר-הכנסת ורהפטיג הביע אכזבה על שתווה הישג שלום עם מצרים טרם הביא לשיקום יחסיה של ישראל עם מדינות אחרות. אני שותף לאכזבה הזאת, אולם אכזבה איננה תגובה מדינית. עובדה היא שהקהילה הבינלאומית בכללותה איננה רואה בהסכם עם מצרים בלבד לגיטימציה מספקת לראות את הסיכסוך כמיושב. יש אפילו רבים המצפים בכליון עיניים להתמוטטות של ההסכם הזה. רק אם ההסכם יהיה הקדמה להסכמים אחרים, רק אם יתנדף כל סיכוי למיגורו — יגיע רובו של עולם לידי החשבת ההישג. בשעה זו אין העולם בכללותו משוכנע עדיין כי ההישג הזה הוא עובדת-קבע שאינה ניתנת להתערער. המסקנה: על הממשלה לנקוט מעשים והתאפקויות אשר יסייעו לאנואר סאדאת להחזיק מעמד ביומנו הבודדת. סיכון ההישג הזה על-ידי הודעות מפוצצות — "לעולם לא יקום גבול בין הנהר והים" — סיכון ההישג הזה על-ידי תקיעת ישובי ראווה בתוך האוכלוסיה הערבית בשומרון וביהודה; סיכון ההישג הזה על-ידי גירסה קמצנית של אוטונומיה אשר אין בה שום סיפוק לזווה הלאומית של התושבים — כל אלה מפגניים כשלון בתורת העדיפויות, שהיא ראשית חכמה במדיניות.

לגבי המשא-ומתן הנפתח בימים אלה על כינון המוסד לשלטון עצמי לאוכלוסיה בשטחים של יהודה, שומרון ועזה — העיקר הוא נאמנות לחתימה המחת"מ. הממשלה התחייבה על הוצאתו של הממשל הישראלי והחלפתו בממשל עצמי ערבי. חברי הכנסת, שום מילון בעולם איננו אומר כי "הוצאה" ו"החת"מ" פירושו הישארות הממשל בעינו. הממשלה החת"מ חייבה על כיבוד זכויותיו של העם הפלשתינאי וצרכיו הצודקים. הממשלה התחייבה על העברת סמכויות. הממשלה החליטה שהריבונות ביהודה ובשומרון וב-עזה תיקבע בעתיד לא על-ידי ישראל בלבד, אלא על-ידי גוף המורכב ממצרים, ירדן, ישראל והנציגים הנבחרים של תושבי הגדה המערבית ועזה. על רקע זה ההודעה המפוצצת ש"לעולם לא יהיה גבול ממערב לירדן" היא הודעת סרק. האם מישור חושב ברצינות שאחרי חמש שנות ממשל ערבי, אחרי הוצאתו והחלפתו של הממשל הישראלי, יחליטו מצרים, ירדן והנבחרים של יהודה, שומרון ועזה על שלמות ארץ-ישראל בשלטון ישראלי? על-כן מי שאומר שלעולם לא יהיה גבול, אומר: או שישראל תתנכר לחתימתה, או שסופה להיות המדינה האחרונה והיחידה בעולם שתשלוט בעם אחר בעל זהות לאומית מובהקת ומוכרת.

בחודשים האחרונים, וזוהי ההתנגדות של אנשי נאות-סיני לעזירתם מעל אדמם. היא הוכיחה שיש, כנראה, איזה כאב אמיתי בישראל. היא הוכיחה, כנראה, כי יש התנגדות בעם הישראלי לנסיגת הללו ואו, אולי, צריך יהיה להתחשב בכך בהמשך המגעים. היא הוכיחה שיש, אולי, גם איזה צדק בהתנגדות הזאת, מפני שאם אנשים מסתכנים עד כדי כך, נא-בקים עד כדי כך, ייתכן שיש צדק מאחורי הדברים. הרי זוהי דרך שפיטת האדם והעמים וההיסטוריונים והפוליטיקאים: הנאבק בכות, במסירות נפש ובדרכות — יש, כנראה, איוו אמת במאבקו.

על-כן אני אומר: צר לי על שלא היה דיון על נאות-סיני, כי לפחות היה נשמע מעל במת הכנסת הקול שהיה מספר את האמת: העובדה שהדברים לא הגיעו לידי שפיכות דם בנאות-סיני היתה בזכות המתיישבים עצמם. הייתי ביניהם, זכיתי להיות בניהם ובחברתם כמי שמנסה להרגיע, כמי שמנסה להביא לידי הבנה עם השלטונות ועם הצבא. ראיתי אותם, מן הרגע הראשון ומן היום הראשון, חוששים ונרגשים וגמגמים מלבו לידי עימות עם הצבא. ראיתי את הרגעים שבהם התלהט, כביכול, משהו, אותם לפידים, שלושה או ארבעה לפידים בוערים שהושלכו לעבר מכונת כיבוי אדירה ומפתיה, שאילו הפעלה היתה מפילה אנשים מהגג, וגם נשים היו שם, והיתה שוררת חלונות ואולי גורמת לקרבנות בחדרים, וגם ילדים היו שם.

כל הנושא הזה של נאות-סיני — אל נתייחס אליו לפי הוויכוח הפוליטי-מפלגתי. הבה נראה את האמת שבו. למישהו כואב במדינה הזאת, הבינו זאת. הרי דרוש הדבר גם כשביל בנינו, כשביל עצמנו. שנוכל, לפחות, אם יקרה האסון והארץ תקוצץ — לא לנצח, אני בטוח — לומר: זה כאב, פירפרנו, מישור התנגד. אני מקווה ואני בטוח שההתנגדות הזאת תקבל גם את ביטוייה הפוליטי, גם את ביטוייה הרוחני, עד כי יקום הכוח בחברה הישראלית לשים קץ למשחקי והימורים של הממשלה חסרת ואחריות הזאת.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבן.

אבא אבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הוקצבו לי ברוח-חבל-לב עילאי שמונה דקות לסיכום הוויכוח הזה. יש כמה נושאים שבהם שמונה דקות מספיקות לי למצות את כל ידיעותי ומחשבותי ואפילו להשאיר איזה ערף לתפארת המליצה. אני מודה כי בנושא הזה הייתי מסוגל לדבר עוד כמה דקות בלי לחרוג מן המסגרת.

במצב הנתון אסתפק בכמה כותרות על שלושה נושאים. חווה השלום עם מצרים הוא הישג גדול ומרשים המחייב תגובת סיפוק מיוחדת בקרב כל אלה אשר העניקו להישג הזה את התמיכה והפארלאמנטארית והגיבוי הציבורי אשר היו נחוצים להגשמתו. במידה שהיתה לי אכזבה אינטלקטואלית. — הרי דווקא מדבריו של חבר-הכנסת משה שמיר; אפילו לטעון נגד חווה שלום אפשר ברמת ביטוי גבוהה יותר.

או יש להיאבק על האינטרסים היסודיים של ישראל מבחינת הגבולות הבטוחים וסידורי הבטחון והבטחת סיכוי שהמדינה ממזרח תהיה שוחרת שלום ולא זוממת מלחמה.

הערה אחרונה, אדוני היושב-ראש, על ארצות-הברית. כאן אני ממליץ על הכלל: ספר את האמת לעם בישראל. נכון, כפי שאמר שר החוץ, שתוכיר ההסכם שנחתם בין ישראל לבין ארצות-הברית נתון את הביטוי העז והמרחיק-לכת לשותפות הקיימת והמתפתחת בין ארצות-הברית לבין ישראל. לא זכור לי מסמך שהביא את השותפות הזאת לביטוי כל כך קולע. אולם לעקרון ש"לעולם לא יהיה גבול בין הירדן לבין הים", לעקרון זה אין שום תמיכה במדיניות האמריקנית או בדעת-הקהל האמריקנית. בכל הנוגע ליהודה, לשומרון ולעזה יש לנו חתימה משרתת עם ארצות-הברית; אין לנו מדיניות משותפת עם ארצות-הברית.

אני סבור שיש לייחס חשיבות לציטאטה שציטט מזכיר המדינה ואנס ממגילת-העצמאות של ארצות-הברית: "Governments derive their just powers from the consent of the governed" — ממשלות שואבות את זכותן לשלוט מן ההסכם של הנשלטים. זהו עקרון מנחה של המדיניות האמריקנית בכל הנוגע ליהודה, לשומרון ולעזה.

אני בטוח כי הציבור הישראלי, גם בשעת חג-גת, הוא מבוגר ונבון דיין להבחין בעננים המרחפים מעלינו ושלא להתעלם מהם באיפוריה מופרזת. לאמור, בתוך ההסכם הרחב עם ארצות-הברית יש גם שטח לא קטן של מחלוקת.

2. תשובת השר

ימתן לשלום והמסגרת לקראת משאיומתן על האוטונומיה — נהגה הממשלה על יסוד שני הסכמים: הסכם אחד חיצוני, הוא ההסכם עם מצרים בשותפות עם ארצות-הברית, הסכמים חתומים ומפורטים — האחד באופן כללי, זה הנועד לאוטונומיה, כי המשאיומתן על כך טרם התחיל; והשני, המפורט, הסכם השלום שהגיע עד לשלב הגשמתו וביצועו. על יסוד ההסכם השני, ההסכמה על הכנסת, שום פעולה לא נעשתה. שום צעד לא ננקט בלי שהכנסת ברובה המכריע — ולא על חוץ של קול — סמכה ידיה על כך. ועל מה הטענות? האם היה יותר טוב אילו עמד שר החוץ על הבמה והיה מסביר שלאחר שהסכמנו עם מצרים ועם ארצות-הברית — ואף הכנסת הסכימה את הממשלה — לסגת לגבול הקודם לא הצלחנו לעבור ולהגיע לשלום? זו היתה תעודת תפארת רמה יותר?

קיבלתי ברוח טובה, בליגלוג מדי פעם, את הטפת המוסר ואת השאלות: למה לא עשיתם כך? למה לא אמרתם כך? עשינו את הדבר העיקרי, והוא שהשגנו את ההסכם השלום עם מצרים ועיצבנו מסגרת למשאיומתן על האוטונומיה, על יסוד שני הסכמים: האחד עם מצרים וארצות-הברית, והשני —

החוק הראשון של המדינאות בימינו הוא ששני עמים מסוגלים להרכיב מדינה אחת רק בתנאי של הסכם. ובהעדר הסכם, בהעדר מאויים לאומיים משותפים, עליהם להיפרד לתחומי ריבונות נפרדים תוך מירב האינטגרציה האפשרית בכלכלה, במסחר ובגישה האנושית ההדדית.

סיכומי של דבר, אדוני היושב-ראש, מי שמתנגד לכל סיכוי ולכל אפשרות שארץ-ישראל תהיה מחוץ לקת — — —

יצחק ברמן (הליכוד):
האם החוק הזה חל על לבנון? בנוגע לנוצרים ומוסלמים בלבנון?
אבא אבן (המערך):
אם יירשם סעיף על לבנון, אומר משהו על לבנון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא אומר לך שהם בעלי זיקה לאומית נפרדת.

אבא אבן (המערך):
מי שסיפח את האזורים המוסלמיים בלבנון להר לבנון שהוא אזור נוצרי, גזר גזר-דין של מוות על לבנון העצמאית. הרחבת השטח של לבנון על חשבון הקומפאקטיות הנוצרית של לבנון, לדעת המעשה הצר-פתי הזה מונח ביסודה של הטראגדיה הלבנונית היום.

מסקנתי היא שמי שמתנגד לכל סיכוי שארץ-ישראל תהיה מחולקת לא צריך היה לחתום על הסכם קמפ-דייוויד. מי שחתם על הסכמי קמפ-דייוויד חייב להביא בחשבון שארץ-ישראל תהיה מחולקת, אבל

היורד י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לשר החוץ, לדברי תשובה.

שר החוץ מ. דיין:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך שעות של דיון — מה שנקרא דיון — לאחר הסקירה שמיסרתי על פעולות משרד החוץ, כאשר הקשבתי לדברי הנואמים, בעיקר המבקרים, המעירים והמטיפים, היר-הור אחד לא מש ממני. מה היה אילו יושבתי כאן היום ומסרתי סקירה על פעולות משרד החוץ, במסגרת פעולות הממשלה, כלומר על מדיניות החוץ, אבל בהבדל אחד קטן, שהייתי צריך לומר לבית שלאחר שנתיים של נסיון לא הצלחנו להגיע להסכם שלום עם מצרים, גם לא על יסוד החלטות שהכנסת ברובה הגדול, 70%—80%—90%, אישרה וייפתה את כוחה של הממשלה לנהוג לפיהן? אולי הייתי זוכה לקבל שבחים מחברי הכנסת, שהיום דיברו בליגלוג רב על פעולות משרד החוץ ושר החוץ. את עצמי לא הייתי משבח.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת הנמצאים כאן בעברית פשוטה: בנושא זה, שהוא נושא מרכזי שהעסיק את הממשלה, את העם, את הכנסת, את מדיניות החוץ וכמובן גם את משרד החוץ — והוא המשא-

טונומיה ערבית לבין השטח שבו לא תהיה אוטונומיה ערבית. אין דבר כזה; לא רק במסמך הכתוב אלא גם במשאומתן ובמדיניות המשותפת לארצות-הברית ולישראל. מה שנאמר בעניין זה הוא שיתנהל משא-ומתן על גבול, יתנהל משאומתן עם ממשלת ירדן, ולא עם המועצה המינהלית של האוטונומיה. זאת, רבותי, צריך לזכור ולהבין.

אבא אבן (המערך):

כלום לא כתוב שהמעמד הסופי של יהודה, שומרון ועזה ייקבע על-ידי משאומתן בין מצרים, ירדן, ישראל והנציגים הנבחרים של יהודה, שומרון ועזה, ושלאחר מכן תבוא הכרעה והצבעה של תושבי הגדה המערבית ועזה? כל זה כתוב.

שר-החוץ מ. דיין:

מה שכתוב הוא כך: יש שלושה מרכיבים. הדבר האחרון איננו מדויק. נאמר שלאחר מכן יבוא אי-שור, תינתן הזדמנות לתושבים, בצורה זו או זו, לתת את הסכמתם להחלטה שתתקבל על-ידי הגופים המייצגים. מין משאל-עם, דבר טכני, צדדי. לאחר שיוסכם מה שיוסכם תינתן אפשרות לקהל הרחב לס-מוך את ידיו על אותה החלטה, כדי שלא ייאמר שרק גוף מינהלי או ממשלת ירדן החליטו. בצורת משאל כזה או כזה תינתן לקהל הרחב לאשר את ההחלטה.

לגופו של דבר הקטע שציטטת נכון, אבל הוא מורכב משני חלקים: חלק אחד אומר שיתנהל משא-ומתן, לא יאחר משלוש שנים לאחר כינון האי-טונומיה, על מבנה הקבע, על הסטאטוס הקבוע, בע-תיד, של השטחים ועל מערכת היחסים בין השטח הזה, יהודה, שומרון ועזה לבין המדינות השכנות. על זה צריך להתנהל המשאומתן שחתמנו עליו. על כך צריך להיות משאומתן בין מצרים, ירדן, ישראל ותושבי השטחים.

אבל נוסף על כך — וזה לא בא במקום, זה ייעשה — אשר לגבולות יש פה הבחנה ברורה לגמרי; אשר להסכם קבע בין מדינות, הסכם שלום ונושא הבטחון — זה ייעשה בין ישראל לממשלת ירדן, כאשר המש-לחת הירדנית יכולה לכלול בתוכה גם את הנציגים של התושבים המקומיים ולהביא בחשבון את האינטרס שלהם. אבל הגוף שאותו ישראל צריכה לעשות הסכם שלום איננו תושבי האוטונומיה. מי שאומר כך לא רק שאיננו מפרש נכון אלא גם איננו מצטט נכון. לא אתם אנחנו צריכים לקבוע גבול ולא אתם אנחנו צריכים לעשות הסכם שלום, לא עם שכם, עזה וחברון. לא על זה חתם הנשיא סאדאת ולא על זה חתם ג'ימי קארטר. הסכם השלום צריך להיעשות רק עם ממשלת ירדן, שיכולה לכלול בתוכה גם נציגים של התושבים המקומיים ולהביא בחשבון את רצונם לגבי יחסי העתיד והסטאטוס הקבוע.

לא נתבע ולא נקבע שבאיוזה שלב, באיוזה תאריך, ייקבע הסכם שלום בין ישראל, שכם או איוזה גוף אחר המייצג את האוטונומיה, בשום פנים ואופן לא. שלושת המרכיבים שנקבעו בעניין זה לגבי הסכם השלום, הסכם הקבע, הם אלה: הסכם שלום, הסכם קבע ומרכיב הבטחון. את זאת צריך לעשות עם ירדן. את זאת צריך לעשות חמש שנים לאחר קומה של

הסכמת הכנסת. אנו מביאים לפני הכנסת — לא אני מביא זאת היום, כי הדבר איננו נחלתו הבלעדית של משרד החוץ — הממשלה מביאה את התוצאה הח-יובית לכנסת.

אשר להערות שנשמעו כאן לגבי האוטונומיה — ראשית, המשאומתן אפילו לא התחיל עדיין. עדיין לא היה דיון אחד בנושא האוטונומיה. כל התחזיות, כל ההערות וכל הביקורת — תרשו לי לומר — הן קצת מוקדמות מדי. ממשלת ישראל תעמוד על התחייבותה. היא תנהג במשאומתן ובהגשמתו בהתאם למוסכם בקווי היסוד, במסגרת המוסכמת בעניין זה על מצרים, על ישראל ועל ארצות-הברית. חבר-הכנסת האוונר יוכל לחשוב שלא צריך לה-קים ישובים. זכותו לחשוב כך — — —

נרעון האוונר (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא צריך לומר זאת. לא צריך להכריז בגלוי. זאת אמרתי.

שר-החוץ מ. דיין:

לא שמעתי את דבריך. אני מקבל שאתה מצטט את דברייך במדויק.

אני אומר שאנו חייבים, קודם-כול, לנהוג לפי מה שהתחייבנו בהסכם. עד כדי כך אינך תמים ואינך חושב אותי לנאיבי כדי להניח שהנושא של הקמת התנחלויות או אי הקמתן אמנם לא עלה בשעת משא-ומתן בקמפ-דייוויד. זאת אינך חושב. הוא עלה. למרות זאת לא רק אנו חתמנו אלא גם סאדאת חתם על הסכם שאיננו קובע שלא יקומו התנחלויות; אף שהנושא כן עלה. לבוא ולתבוע מאתנו — לא מפני שאתה חושב כך, מותר לך לחשוב — שמא איננו עומדים בהסכם, זה לא יהיה נכון. הנושא הזה עלה. אילו הצד השני עמד על כך והיה אומר: איננו מוכנים לעשות הסכם אלא אם כן אתה מתחייב שלא להקים התנחלויות — מילא. הדבר איננו מוזכר במלה אחת בהתחייבות שלנו. זה לא מחייב להקים התנחלויות; זה ודאי לא מונע מאתנו לעשות כן. במידה שאתה מצטט את דברי אין לי חילוקי-דעות עם הסבורים שאת התנחלויות צריך להקים לפי שיקול של מקום נאות, בזמן מתאים, של היכן כן והיכן לא, לא על דעתם של יחידים אלא על יסוד המדיניות של הר-ממשלה.

ועניין אחרון לגבי דבריו של חבר-הכנסת אבן. שמחתי, כמובן, לשמוע את דברי ההערכה שלו על מסמך ההבחנה שנחתם עם ארצות-הברית. שמתי לב גם לדגש שהוא שם בכך: אין די במסמך הבנה; השאלה אם אמנם יש מדיניות משותפת. זאת הוא אומר בקשר לתכנית האוטונומיה ל-5 השנים ה-באות. בעקבות דבריו של חבר-הכנסת אבן אני רוצה לומר שני דברים. קודם-כול בעניין הגבולות — מה שנאמר בהסכם, ולא רק נאמר ונכתב אלא זהו תוכן הדברים — לא רק שלא נקבע שיקום גבול אלא שית-נהל משאומתן על גבול עם שטח האוטונומיה. אם לדבר על אוטונומיה במושגים של שטח — אפילו לא במושגים של אנשים — לא דובר על איוזה שהוא גבול שהצדדים מתחייבים לקבוע ביניהם, שהוא יחצה או יתווה את החלוקה בין השטח שבו תהיה אר-

חוברת כ"ט, ישיבה רכ"ו, ג' סיון תשל"ט (29 מאי 1979) —
סקירת שר החוץ על פעולות משרדו (תשובת השר) —

מאליזאציה המלאה בין מצרים לישראל. הדבר הזה צריך להימשך שלוש שנים. בתוך שלוש השנים צפויה לנו שנה אחת של משא-ומתן על מהות האוטונומיה, ועוד חמש שנים לאחר זאת של הגשמת האוטונומיה. שלוש שנים לאחר קיום הסכם השלום, עם תום חמש השנים, כלומר שש שנים מהיום, צריך יהיה להגיע לקביעה הסופית. בכך יש הבנה מלאה. ייתכן, כמובן, שתשתנינה הדעות בארצות-הברית או בישראל. אבל בשעה שהגיעו להסכם הוזה היתה הבנה מלאה ואחידה על כך שאמרה: הבה נקבע תקופת-מעבר ארוכה, אפילו ארוכה מאוד, בת שש שנים ומורכבת משני חלקים: קודם כול להגיע ליחסים נורמאליים עם מצרים, ואחרי זה להגיע לאותה תקופה שבה צריך לקבוע סופית את הסכם השלום בין ישראל לירדן. זה יקרה בעוד שש שנים, שמתוכן שלוש שנים נמשך הסכם השלום עם מצרים, או שנתיים, שבהן נצטרך לחיות עם מצרים ביחסים נורמאליים, יחסי נורמאליזאציה מלאה. ואז נגיע לאותה נקודה שבה נצטרך לדון ולהחליט עם ירדן, עם ממשלתה, על גבול הקבע, על הסכם שלום הקבע ועל מרכיב הבטחון שבו; ולא על אילו שהם הסכמי-ביניים בתקופת הביניים, של גבולות אילו שהם בתחומי השטח הוזה או בתוך התקופה הזאת, כלומר לפני תום חמש השנים, או מבחינת השטח שבינינו לבין שכם.

עלי-כן לא רק שאין שום סימוכין אלא לא היתה מחשבה כזאת. ייתכן שזו תקופה ארוכה, אבל זה הבסיס של המדיניות שהוסכם עליה וזו תקופת-המעבר, שהיא שש שנים מהיום עד שיוחלט על גבול הקבע בין ישראל לירדן, והמשא-ומתן יצטרך להתנהל בינינו לבין ממשלת ירדן. תודה רבה.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה, אם-יירצה-השם, תת-קיים מחר בשעה 11 בבוקר. ישיבה זו נעולה.

האוטונומיה, שש שנים מהיום. שנה אחת לנהל משא-ומתן על מהות האוטונומיה ולאחר חמש שנים לקבוע את הסכם השלום. והסכם השלום צריך להיות בין ישראל לממשלת ירדן.

אינני אומר בכך איפה יעבור הגבול. יכול להיות שכאשר יתנהל משא-ומתן בין ממשלת ישראל לממשלת ירדן, ייקבע הגבול בכל מקום שייקבע. אבל לא מדובר על קביעת גבול בין ישראל לבין שטחי האוטונומיה.

זאב ורטהיימ (התנועה לשינוי ויזמה):

מה יהיה אם יצביעו באופן שונה ממה שירדן תסכים לו? אם יחליטו על גבול, יירדן תרצה בגבול אחר — מה יהיה?

שר-החוץ מ. דיין:

לא נאמר מה יהיה אם לא תהיה הסכמה. אבל ההנחה היא שייגיעו להסכם או ינהלו משא-ומתן; כל זמן שלא הגיעו להסכם או מנהלים משא-ומתן נשאר המצב הקיים.

אתה יכול לשאול את השאלה לתקופה יותר מוקדמת: מה יהיה אם בגמר השנה הראשונה של ניהול המשא-ומתן על האוטונומיה לא יהיה הסכם? לכאורה אם אין מגיעים להסכם ולא מחליטים החלטה אחרת צריך לשרור המצב הקיים. לא זו הנקודה העיקרית.

אני רוצה לסיים ולומר במה אני רואה את הנקודה העיקרית בנושא המדיני. נראה לי שבכך יש הסכמה בינינו לבין ארצות-הברית לגבי המדיניות. הנקודה העיקרית הקובעת בעניין זה היא זו: צפויה לנו עכשיו תקופה של שלוש שנים להגשמת הסכם השלום עם מצרים. צריך היה הרבה רצון טוב, הרבה מאמצים והרבה עמידה איתנה, גם של מצרים, כדי להגשים את הסכם השלום על מלא סעיפיו, ובכלל זה הנור-

הישיבה ננעלה בשעה 20:40.